

*Regiunea de
Dezvoltare SUD*

*Strategia
de Dezvoltare
Regională*

Prezenta Strategie de Dezvoltare Regională a fost elaborată de Agenția de Dezvoltare Regională Sud, cu sprijinul Proiectului „Moldova: Cooperare în Dezvoltarea Regională”. Proiectul este finanțat de Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internațională (DFID) și Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (SIDA) și implementat de Oxford Policy Management (Marea Britanie). Din consorțiu fac parte Institutul de Politici Publice (Republica Moldova) și Universitatea Birmingham (Marea Britanie). Opiniile aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat punctul de vedere al DFID sau SIDA.

Strategia de Dezvoltare Regională Sud a fost revizuită în 2012 de către ADR Sud cu suportul Agenției de dezvoltare a Republicii Cehe prin intermediul experților din cadrul companiei de consultanță Cehă DHV.

Cuvânt înainte

Pentru a atinge obiectivele naționale de dezvoltare economică și socială în Republica Moldova, este necesar să dezvoltăm regiuni dinamice și competitive.

Dezvoltarea regională este importantă în contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană, având ca obiectiv dezvoltarea social-economică echilibrată și durabilă a țării, reducerea disparităților dintre regiuni și în interiorul lor.

Prin strategie se urmărește cea mai bună utilizare a resurselor umane, materiale și financiare, pentru dinamizarea și optimizarea activităților în domenii relevante pentru dezvoltarea regională.

Strategia de Dezvoltare Regională Sud, principalul document strategic al regiunii, elaborată în anul 2010 prin metodă participativă, a identificat principalele domenii de intervenție, care vor asigura dezvoltarea durabilă echilibrată a regiunii și prosperarea locuitorilor ei. Perioada de acțiune a strategiei a fost definită pentru anii 2010-2016.

De la începutul implementării strategiei pînă în prezent s-au reușit un șir de realizări, prin implementarea în regiune a mai multor proiecte investiționale susținute financiar atât din Fondul Național de Dezvoltare Regională, cît și din alte fonduri naționale și internaționale.

În 2 ani de activitate ADR-urile au demonstrat capacități instituționale de planificare strategică integrată a regiunilor, cu accent pe planificarea sectorială, gestionare corectă și eficientă a surselor bugetare îndreptate spre DR, utilizare responsabilă și transparentă a investițiilor străine directe în acest domeniu.

Tot în această perioadă au fost identificate noi domenii care necesită intervenții urgente pentru a asigura buna funcționalitate a sistemului de dezvoltare eficientă a regiunii.

Toate aceste acțiuni au stabilit necesitatea revizuirii SDR Sud, pentru a îmbunătăți acest document strategic, al aduce în concordanță cu noul vector al politicii de dezvoltare a țării, ai da un caracter lucrativ, care identifică principalele provocări ale regiunii și propune ariile de intervenție pentru a realiza viziunea strategică expusă în Strategie.

Dragi prieteni !

CRD Sud în noua sa componentă, continuă și dezvoltă acțiunile întreprinse de actorii de DR din RDS în perioada 2010-2012.

În acest context, vom susține toate inițiativele APL de nivel I și II, ADR, ca structură regională responsabilă de implementarea politicii statului de DR în teritoriu, în crearea parteneriatelor îndreptate spre planificarea strategică integrată, cu accent pe planificarea sectorială regională, elaborarea și implementarea proiectelor de DR .

Urmează, cu toții împreună, să ne mobilizăm eforturile pentru a asigura o continuitate a vectorului de DR promovat de Guvernul R.Moldova, ca RDS să devină o regiune prosperă, cu o economie dezvoltată, cu o infrastructură fizică la nivelul cerințelor, cu un aspect de mediu favorabil, atractivă pentru investitori și turiști și cu o populație mulțumită de nivelul său de trai.

Mult succes în continuare!

Cu respect,

Efrosinia Grețu
Președintele Consiliului Regional pentru Dezvoltare Sud.

Cuprins

Sumar executiv	7
Acronime.....	9
1 Introducere.....	10
1.1 Importanța dezvoltării regionale.....	10
1.2 Contextul strategic.....	10
1.3 Procesul și principiile de elaborare a strategiei.....	11
1.4 Principiile de susținere a dezvoltării regionale	13
2 Analiza situației existente	14
2.1 Date generale.....	14
2.2 Amplasarea geografică și dezvoltarea spațială.....	15
2.3 Conectivitate, accesibilitate, infrastructură.....	18
2.4 Demografia.....	32
2.5 Dezvoltarea economică	39
2.6 Situația socială	49
2.7 Capacități instituționale regionale	53
3 Analiza SWOT	56
3.1 Puncte forte.....	59
3.2 Puncte slabe	62
3.3 Oportunități.....	66
3.4 Pericole.....	68
3.5 Concluzii	69
4 Viziune strategică.....	72
4.1 Viziune.....	72
4.2 Identificarea priorităților	73
4.3 Parteneriate regionale	74
5 Priorități.....	75
5.1 Prioritatea 1. Reabilitarea infrastructurii fizice.....	75
5.2 Prioritatea 2. Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat	78
5.3 Prioritatea 3. Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice	80
6 Monitorizare, raportare și evaluare.....	84
7 Cadrul de resurse și finanțare	88
7.1 Angajamente de finanțare existente	88

Anexe

Anexa A	Rețeaua de localități și distribuția populației pe raioane	91
Anexa B	Ariile naturale protejate de stat	92
Anexa C	Rețeaua de căi de comunicații rutiere	93
Anexa D	Căi ferate și de navigație	94
Anexa E	Rețelele de alimentare cu apă, de canalizare și stații de epurare.....	95
Anexa F	Schema regională de salubritate.....	96
Anexa G	Schema rețelelor de gaze	97
Anexa H	Sistemul energetic	98
Anexa I	Schema amplasării sectoarelor economice.....	99
Anexa J	Potențialul complexului agroindustrial	100
Anexa K	Principalii indicatori de dezvoltare economică și socială a RDS	101

Figuri

Figura 1. Ponderea drumurilor cu îmbrăc. rigidă în totalul drumurilor publice (%) pe regiuni	20
Figura 2. Ponderea drumurilor cu îmbrăc. rigidă în totalul drumurilor publice (%) pe raioane	20
Figura 3. Densitatea drumurilor publice, km/100 km ² pe regiuni	21
Figura 4. Densitatea drumurilor publice, km/100 km ² pe raioane	21
Figura 5. Lungimea drumurilor cu acop. rigidă repar. sau constr. în ultim.5 ani pe raioane	21
Figura 6. Ponderea drumurilor cu acop. rigidă repar. sau constr. în ultim.5 ani pe raioane	21
Figura 7. Nr localitatilor care nu au drumuri de acces cu acop. rigida la ret. drumurilor publice	22
Figura 8. Ponderea localităților care au rețele de apă potabilă pe regiuni	24
Figura 9. Densitatea rețelelor de apeduct, km/100 km ² pe regiuni	25
Figura 10. Densitatea rețelelor de apeduct km/100 km ² pe raioane	25
Figura 11. Consumul de apă pe cap de locuitor, m ³ /zi, pe regiuni	25
Figura 12. Consumul de apă pe cap de locuitor, m ³ /zi, pe raioane	25
Figura 13. Sisteme de alimentare cu apă, unități pe regiuni	26
Figura 14. Sisteme de alimentare cu apă, unități pe raioane	26
Figura 15. Pondere sisteme de alimentare cu apă functionabile pe regiuni	26
Figura 16. Pondere sisteme de alimentare cu apă functionabile pe raioane	26
Figura 17. Ponderea gospodăriilor conectate la sistem de canalizare pe regiuni	27
Figura 18: Acoperirea cu servicii de colectare a deșeurilor în RDS	29
Figura 19. Dotarea locuințelor cu gaze din rețea, pe regiuni	31
Figura 20. Numărul posturilor de telefon la 100 locuitori pe raioane	32
Figura 21. Densitatea populației, pers/km ² pe regiuni	33
Figura 22. Densitatea populației pers/km ² pe raioane	33
Figura 23. Structura pe grupe de vârstă a populației, pe regiuni	33
Figura 24. Structura pe grupe de vârstă a populației, pe raioane	33
Figura 25. Structura pe sexe a populației, la 01.01.2011 pe regiuni	34
Figura 26. Structura pe medii de reședință a populației, la 01.01.2011 pe regiuni	34
Figura 27. Sporul natural la 1000 locuitori, pe regiuni	35
Figura 28. Sporul natural la 1000 locuitori, pe raioane	35
Figura 29. Ponderea populației absente în numărul total al populației	36
Figura 30. Structura populației absente pe grupe principale de vârstă	36
Figura 31. Deprivarea în aspect demografic, pe raioane	36
Figura 32. Evoluția Ratei de activitate în 2007-2010, pe sexe	37
Figura 33. Structura populației <u>ocupate</u> din RDS pe principalele ramuri	38
Figura 34. Structura populației <u>angajate</u> din RDS pe ramuri	38

Figura 35. Ponderea salariaților pe raioane ,% în total pe regiune	38
Figura 36. Rata șomajului oficial înregistrat în 2010 pe regiuni	39
Figura 37. VAB pe cap de locuitor	40
Figura 38. Ponderea VAB pe cap de locuitor în VAB națională	40
Figura 39. Structura ramurală a VAB	40
Figura 40. Indicele de specializare industrială după numărul de personal	40
Figura 41. Structura terenurilor agricole in RDS	41
Figura 42. Structura producției agricole pe regiune	41
Figura 43. Valoarea producției industriale fabricate pe cap de locuitor pe regiuni	42
Figura 44. Valoarea producției industriale fabricate pe cap de locuitor pe raioane	42
Figura 45. Ponderea producției industriale fabricate pe raione	43
Figura 46. Cifra de afaceri, anul 2011 în aspect teritorial RDS	44
Figura 47. Pondere IMM în profil teritorial, pe țară	45
Figura 48. Pondere IMM în profil teritorial, pe raioane	45
Figura 49. Repartizarea întreprinderilor după mărime	46
Figura 50. Pondere angajați IMM în profil raional	47
Figura 51. Pondere venituri IMM în profil raional	47
Figura 52. Dinamica investițiilor în capital fix și a lucrărilor de construcție montaj	48
Figura 53. Ponderea investițiilor în capital fix	48
Figura 54. ISD pe cap de locuitor	58
Figura 55. Nivelul sărăciei în Republica Moldova pe zone	50
Figura 56. Structura veniturilor disponibile medii lunare pe o persoană	50
Figura 57. Cheltuielile pe categorii în aspect teritorial	51
Figura 58. Nivelul de deprivare pe domenii	53
Figura 59. Numărul organiz., asociațiilor profesionale, economice și de consultanță	55
Figura 60. Volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor pe raioane	56
Figura 61. Volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor pe regiuni	56

Tabele

Tabelul 1. Date generale privind Regiunile de Dezvoltare	14
Tabelul 2. Distribuirea populației pe localități	16
Tabelul 3. Numărul și suprafața ariilor de eliminare a deșeurilor	30
Tabelul 4. Mișcarea naturală a populației la 1000 locuitori	34
Tabelul 5. Rezultatele activității întreprinderilor mici și mijlocii	46
Tabelul 6. Evoluția numărului de instituții educaționale și a numărului de elevi	52
Tabelul 7. Caracteristici ale organizațiilor neguvernamentale	55
Tabelul 8. Analiza SWOT a RDS	56
Tabelul 9. Funcțiile și atribuțiile autorităților implicate în monitorizare și evaluare (M&E)	84
Tabelul 10. Rolurile și responsabilitățile ADR privind prezentarea rapoartelor aferente M&E	85
Tabelul 11. Quantumul Fondului național pentru dezvoltare regională	88

Sumar executiv

Strategia de Dezvoltare Regională (SDR) pentru Regiunea de Dezvoltare Sud (RDS) reprezintă un document de politici publice care are în vizor etapa de dezvoltare pe termen mediu a regiunii. Ea este coerentă cu cele mai importante documente de politici naționale în domeniul dezvoltării regionale (DR):

- Strategia Națională de Dezvoltare (SND) pentru anii 2008-2011 a identificat dezvoltarea regională drept una din cele cinci priorități naționale și a exprimat responsabilitatea asumată de Guvern la implementarea politicilor de stat în domeniul dezvoltării regionale. În perioada implementării acestui document strategic, a fost creat cadrul instituțional în domeniul dezvoltării regionale, creat fondul național pentru dezvoltare regională, elaborate strategiile regionale de dezvoltare. Noua Strategie Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020 a stabilit un șir de obiective majore de dezvoltare a țării, tangente priorităților de dezvoltare regională.
- *Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR)* este principalul document sectorial de planificare a politicii de dezvoltare regională, elaborat sub responsabilitatea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC), care promovează o dezvoltare economică și socială integrată la nivel regional și urmărește realizarea obiectivelor de dezvoltare regională de durată medie.

SDR Sud se bazează pe evaluarea detaliată economică, socială și de mediu a potențialului regiunii Sud efectuată în baza constatărilor rezultate din numeroasele studii, inclusiv cele economice și sociale, raportul despre mediul ambiant, studiul privind dezvoltarea sectorului privat, studiul privind dezvoltarea sectorului drumurilor, IDAM și alte date statistice.

La elaborarea variantei inițiale a SDR Sud, principiul de participare activă a partenerilor locali și regionali a fost urmărit pe parcursul întregului proces de elaborare. Au fost create Grupurile de Lucru regionale (GL), care au întrunit partenerii guvernamentali și neguvernamentali astfel creînd parteneriate durabile la nivelul stabilirii priorităților DR, care urmează a fi promovate, și ulterior realizate, în proiectele de Dezvoltare Regională. Cota medie de participare a femeilor în GL a fost de circa 21%. Au fost organizate conferințe și ateliere de instruire pentru GL, inclusiv cu invitarea reprezentanților mass-media și a experților din regiuni, pentru a asigura o diseminare uniformă și o înțelegere clară a obiectivelor DR, a schemelor financiare, a situației curente la nivel regional și intraregional de către toți partenerii și pentru a implica toate părțile interesate în elaborarea documentelor strategice și în consultările publice.

Dezvoltarea RDS, ca și dezvoltarea altor regiuni, este afectată puternic de factorii externi, în particular fiind importante politicile implementate la nivel național. Acestea au influență atât asupra performanței economice, cât și asupra calității serviciilor publice prestate la nivel local. Influența politicii naționale este în special importantă în condițiile cînd veniturile autorităților publice locale din regiune sunt insuficiente, deoarece implementarea eficientă a politicii depinde de transferurile de la bugetul de stat. [Strategia națională de descentralizare oferă oportunitate pentru asigurarea autonomiei financiare APL în stabilirea priorităților și în alocarea resurselor pentru diferite competențe proprii, asociată cu libertatea de a folosi în totalitate resursele financiare pentru îmbunătățirea calității condițiilor de trai și de a impulsiona dezvoltarea economică.](#)

RDS joacă un rol important în contextul perspectivelor de dezvoltare și asigurării accesului Republicii Moldova spre țările din Bazinul Mării Negre. Zona dispune de toate căile de transport (fluvial, feroviar, aerian și auto). Prin portul internațional Giurgiulești RDS și Republica Moldova are acces la Marea Neagră și este conectată la traseele maritime internaționale. Datorită așezării geografice și condițiilor climatice, RDS dispune de condiții benefice creșterii viței - de - vie. Regiunea asigură în jur de 50% din producția națională de struguri. Cu toate acestea, RDS se clasifică pe locul trei în termeni de VAB regional și VAB pe cap de locuitor, fiind depășită de RDN și RDC. Resursele de zăcăminte subterane reprezintă un avantaj considerabil pentru antreprenorii din regiune. Resursele de bentonită, petrol, gaz natural, cărbune brun, calcar oolitic, calcar cochilifer, brecie, marnă, nisip cuarțifer, bentonite, argile loessoide, pietriș, prundiș, etc. pot pune baza creării mai multor afaceri, care ar propulsa economia regiunii.

Promovarea politicilor de dezvoltare regională și accentul Guvernului asupra descentralizării deschide noi perspective pentru dezvoltarea regiunii. În acest context, prioritățile definite de SDR sunt:

- a. Reabilitarea infrastructurii fizice**
- b. Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat**
- c. Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice**

În contextul revizirii SDR Sud, s-a identificat un domeniu nou care necesită intervenție – Eficiența Energetică (EE). Astfel că prioritățile menționate sunt completate cu măsuri privind sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie, obiectiv care se regăsește și în Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020.

Armonizarea politicilor Republicii Moldova de cele ale UE deschide noi oportunități pentru companii și pentru autoritățile publice din regiune, care vor obține acces direct la programele de finanțare transfrontalieră ale UE. Folosirea fondurilor naționale și externe pentru reabilitarea infrastructurii regionale, implementarea programelor pentru susținerea businessului și îmbunătățirea mediului ambiant vor elimina constrângerile în creșterea economică și vor accelera dezvoltarea RDS.

RDS va deveni o regiune dinamică și prosperă, cu o economie eficientă și durabilă bazată pe o abordare inovatoare, cu o infrastructură fizică modernă, cu un capital uman dezvoltat, atractivă pentru investitori și turiști, ceea ce va asigura o calitate înaltă a vieții pentru locuitorii întregii regiuni.

Acronime

AAC	Aprovizionare cu Apă și Canalizare
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BIM	Biroul Internațional al Muncii
BNS	Biroul Național de Statistică
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CNDR	Consiliul Național pentru Dezvoltarea Regională
DR	Dezvoltarea Regională
DMS	Deșeuri menajere Solide
DUP	Documentul Unic de Program
EE	Eficiența Energetică
FNFM	Federația Națională a Fermierilor din Moldova
FNDR	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
HG	Hotărâre de Guvern
IDAM	Indicele de Deprivare a Ariilor Mici
ISD	Investiții Străine Directe
ÎMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MDRC	Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor
MF	Ministerul Finanțelor
ONG	Organizații Nonguvernamentale
PIB	Produsul Intern Brut
POR	Planul Operațional Regional
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDCH	Regiunea de Dezvoltare Chișinău
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RDT	Regiunea de Dezvoltare Transnistria
RDUTAG	Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
RM	Republica Moldova
SDR	Strategia de Dezvoltare Regională
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
SP	Sector Public
UE	Uniunea Europeană
VAB	Valoare Adăugată Brută

1. Introducere

1.1. Importanța dezvoltării regionale

Pentru a-și atinge obiectivele naționale de dezvoltare economică și socială, orice țară are nevoie de existența unor regiuni dinamice și competitive, dezvoltarea regională fiind o politică complementară pentru politicile macroeconomice și structurale.

Globalizarea oferă suficiente argumente pentru ca problematica dezvoltării social-economice să fie abordată, în anumite limite, și de o manieră optimală, la nivel regional, adică la nivelul intermediar dintre entitățile economice ale localităților și sistemul economic național. Este un adevăr recunoscut că o politică de dezvoltare regională coerentă, credibilă și adaptată la specificul regiunii, nu poate fi promovată la randament maxim nici de Guvern, nici de fiecare autoritate publică locală în parte fără a se crea, parteneriate menite să producă un efect sinergic. Fiind mai aproape de realități decât autoritățile publice centrale, acestea vor face propuneri mai eficiente în vederea corelării eforturilor autorităților publice centrale și celor locale privind mobilizarea resurselor existente în regiune.

Dezvoltarea regională durabilă este un imperativ asumat de Guvernul Republicii Moldova, care și-a confirmat angajamentul ferm pentru asigurarea echitabilă a șanselor de dezvoltare pe întreg teritoriul țării. Acest lucru este confirmat atât la nivel legislativ cât și la nivelul planificării strategice. Succesul implementării politicii regionale va impulsiona și accelera dezvoltarea țării în ansamblu, scopul final fiind îmbunătățirea calității vieții cetățenilor, indiferent unde locuiesc aceștia pe teritoriul Republicii Moldova.

1.2. Contextul strategic

Strategia de Dezvoltare Regională Sud (SDR Sud) este rezultatul final al unui proces complex de consultare și dezbatere pe tema dezvoltării durabile și echilibrate a regiunilor. SDR Sud reprezintă un document de politici publice care are rolul de a trasa dezvoltarea pe termen mediu a RDS.

Evoluțiile în toate domeniile de politici tind să aibă impact spațial și este important ca autoritățile publice să găsească soluții de integrare și complementare a politicilor sectoriale pentru a asigura coerența măsurilor de dezvoltare. Din aceste considerente SDR Sud este corelată cu politicile și strategiile de dezvoltare la nivel național.

Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova nr.438-XVI din 28.12.2006 definește principalele obiective și principii, stabilește cadrul instituțional și instrumentele de planificare a dezvoltării regionale. Conform legii, la nivel național este elaborată Strategia Națională pentru Dezvoltare Regională (SNDR), iar la nivel regional sunt elaborate Strategiile de Dezvoltare Regională (SDR). Aceste documente identifică prioritățile și măsurile de implementare a politicii de dezvoltare regională în cadrul regiunilor de dezvoltare.

SNDR este un document intrasectorial, care include măsuri în domeniul dezvoltării regionale, întreprinse de mai multe autorități ale administrației publice centrale și reprezintă responsabilitatea asumată de Guvern pentru implementarea politicii de stat în domeniul prioritar al dezvoltării regionale.

Spre deosebire de SND, SNDR este un document sectorial de planificare a politicii de dezvoltare regională, elaborat sub responsabilitatea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC). Respectiv, și sursele de finanțare ale ambelor documente sunt diferite. În cazul SND, sursa este bugetul de stat în întregime, iar în cazul SNDR, sursa principală este Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și alte surse opționale conform prevederilor Legii nr.438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova.

Strategiile de dezvoltare regională oferă dezvoltării un context „orizontal” mai vast, care trebuie să permită o coordonare și concentrare mai eficientă a cheltuielilor sectoriale de ministere și donatori în regiuni. Astfel, se va majora capacitatea regională de absorbție eficientă a fondurilor de investiții, iar Republica Moldova în conformitate cu practicile europene se va încadra în contextul „guvernării integrate” și sinergiei dintre programele naționale „verticale” și programele regionale „orizontale”. În acest fel, SDR devine un vehicul important pentru interconectarea măsurilor de la nivelele național, regional și local.

SDR contribuie la mobilizarea parteneriatelor regionale pentru elaborarea unui șir de proiecte viabile care să fie incluse în Planul Operațional Regional (POR), care este planul de punere în aplicare a SDR. El este prevăzut pentru o perioadă de trei ani și cuprinde programe, proiecte și activități prioritare. Proiectele, programele și activitățile specifice strategiei de dezvoltare regională din POR trebuie să se bazeze pe prioritățile SDR pentru perioada respectivă. POR trebuie să fie actualizat periodic, de regulă anual, potrivit deciziei Consiliului Regional pentru Dezvoltare (CRD).

[SDR Sud 2010-2016 în varianta actuală, reprezintă un document revizuit prin, actualizarea datelor statistice utilizate pentru analiza socio-economică a regiunii, sinteza și analiza schimbărilor intervenite în domeniile prioritare SDR, progresele înregistrate în perioada de implementare a strategiei \(2010-2012\).](#)

1.3. Procesul și principiile de elaborare a strategiei

Strategiile de dezvoltare regională în RM au fost elaborate în baza unui model unic, care a permis analiza particularităților de dezvoltare a fiecărei regiuni și identificarea priorităților și mecanismelor de suport al dezvoltării regiunii. În procesul elaborării SDR Sud, au fost instituite 6 GL cu următoarea specializare:

- Dezvoltarea sectorului privat și a întreprinderilor mici și mijlocii;
- Industrie și turism;
- Agricultură și industrie prelucrătoare;
- Infrastructură;
- Mediu;
- Sfera socială: sănătate, învățământ, protecția păturilor socialmente vulnerabile.

Totodată, în scopul fundamentării empirice a SDR Sud au fost efectuate un șir de studii minuțioase privind dezvoltarea economică, problemele mediului, aspectele sociale, infrastructura fizică și cea de suport a dezvoltării businessului în RDS.

Formatul grupurilor a asigurat o reprezentare echitabilă a autorităților administrației publice locale din toate raioanele regiunii, a sectorului privat, a societății civile – prin prezența ONG-urilor, a asociațiilor de afaceri, cu respectarea reprezentării echitabile a genurilor și păturilor

sociale. Au avut loc 7 sesiuni de lucru ale GL, în rezultatul cărora a fost definită analiza SWOT¹ pentru fiecare dintre sectoarele supuse analizei, formulată viziunea strategică, stabilite prioritățile și măsurile de dezvoltare a Regiunii Sud, care au fost puse la baza elaborării SDR Sud. Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Sud s-a încadrat la etapa de finalizare a strategiilor.

Varianta strategiei revizuite a fost elaborată de ADR Sud cu asistența metodologică a Agenției de dezvoltare a Republicii Cehe prin intermediul experților din cadrul companiei de consultanță Cehă DHV în cadrul proiectului „Suport pentru ADR și CRD Sud privind actualizarea Strategiei de Dezvoltare Regională Sud” finanțat de Ministerul de Externe al Republicii Cehe. Aportul la dezvoltarea SDR Sud prin completarea ei cu un domeniu nou de intervenție, eficiența energetică, l-au avut experții, susținuți financiar de GIZ. La etapele de revizuire a documentului au fost consultați actorii implicați în procesul de dezvoltare regională, CRD Sud și APL de nivel I și II. La etapa de consultări strategia revizuită a fost supusă dezbaterilor prin publicarea variantei preliminare pe pagina oficială a ADR Sud.

În cadrul procesului de elaborare a SDR, au fost asigurate următoarele principii de bază:

- **Consecvența.** SRD Sud este pusă în concordanță cu documentele principale despre politicile de dezvoltare regională, îndeosebi cu Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, SDN și SNDR. Metodologia și procesele de revedere a strategiilor pe parcursul ulterioarelor etape de dezvoltare regională, propuse de ADR, trebuie să corespundă instrucțiunilor Ministerului Construcțiilor și Dezvoltării Regionale și să fie acceptate de CRD.
- **Abordarea comprehensivă analitică.** SDR Sud se bazează pe o evaluare economică, socială și de mediu conștiincioasă, care descrie potențialul regiunii. Se va acorda o atenție specială identificării rezultatelor și experienței în filiera dezvoltării regionale și asigurării șanselor echitabile indiferent de apartenența de gen sau grup social.
- **Un proces participativ activ.** Au fost organizate consultări atât la subiectul privind noile abordări metodologice cât și la cele de actualizare a SDR, consolidând rolul societății civile și a sectorului privat în dezvoltarea regională prin reprezentarea echitabilă a tuturor grupurilor de interes. Acest proces a asigurat colectarea și examinarea minuțioasă a opiniilor și încorporarea lor în SDR.
- **Parteneriate locale și regionale.** În cadrul GL au fost convocate împreună persoanele interesate din partea entităților de stat și celor neguvernamentale pentru a dezvolta parteneriate eficiente atât pentru ierarhizarea măsurilor prioritare din strategii, cât și pentru analiza ulterioară a unor proiecte concrete.
- **Transparență și publicitate.** ADR-urile vor asigura organizarea consultărilor publice largite ale proiectelor SDR Sud la fiecare etapă de actualizare. Agenția de Dezvoltare Sud va îndeplini rolul de lider al procesului de elaborare și ajustare a strategiilor la fiecare din perioadele de dezvoltare conform metodologiei și a proceselor acceptate de CRD, dirijând activitățile respective pînă la finalizarea și aprobarea SDR (inclusiv la organizarea consultărilor publice și prezentarea proiectelor de strategii la CRD pentru aprobare).

¹ Analiza SWOT reprezintă un instrument de planificare strategică care examinează punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și pericolele specifice RDS.

1.4. Principiile de susținere a dezvoltării regionale

Principiile de bază pentru susținerea dezvoltării regionale sunt elucidate de Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova și SNDR:

- **Eficiență**: utilizarea eficientă a resurselor naturale, umane, financiare și de producție pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- **Echitate**: toți cetățenii Republicii Moldova au drepturi și acces egal la valorile economice, sociale și culturale indiferent de locul lor de trai;
- **Durabilitate**: toate măsurile, programele și proiectele finanțate cu scopul susținerii dezvoltării regionale trebuie să fie tehnic, financiar și instituțional viabile;
- **Planificare**: toate măsurile, programele și proiectele menite să susțină dezvoltarea regională trebuie să fie elaborate și implementate în conformitate cu strategiile naționale și regionale de dezvoltare, precum și să aibă obiective, priorități și mecanisme clar definite;
- **Coordonare**: toate măsurile, programele și proiectele menite să susțină dezvoltarea regională trebuie să fie racordate atât la nivel național, cât și regional;
- **Parteneriat**: planificarea, dezvoltarea și implementarea măsurilor menite să susțină dezvoltarea regională trebuie să fie bazate pe un parteneriat dintre autoritățile publice centrale și locale, sectorul public și cel privat, precum și organizațiile societății civile;
- **Transparență**: trebuie să existe claritate în procesul de alocare, distribuire și utilizare a resurselor menite pentru implementarea strategiilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională.

Sub acest aspect, SDR Sud va completa, fără a substitui, abordarea sectorială care este caracteristică pentru programul de guvernare al țării.

Pentru implementarea SDR, de asemenea până la schimbarea paradigmei de dezvoltare a economiei Republicii Moldova, vom miza în continuare pe sprijinul partenerilor de dezvoltare.

2. Analiza situației existente

2.1. Date generale

Analiza situației existente este un capitol conceput pentru a crea o imagine de ansamblu a tendințelor economice și sociale de dezvoltare a RDS, care include următoarele domenii:

- Localizarea geografică și dezvoltarea spațială, care prezintă structura administrativă și aspectele de mediu ce țin de rețeaua hidrologică, zonele naturale protejate, resursele minerale disponibile, caracteristicile climatice ale regiunii etc.;
- Conectivitatea, accesibilitatea și infrastructura, care oferă informații cu privire la rețelele inter- și intraregionale de drumuri, rețelele de alimentare cu apă și canalizare, gaz, electricitate, **infrastructura de colectare a deșeurilor menajere solide**, accesul la Internet;
- Demografia, care arată structura populației RDS dezagregată după factorii de sex, vârstă, prezentând totodată și unele tendințe în procesul migrațional, **analiza sectorului ocupațional și a pieții forței de muncă**;
- Dezvoltarea economică, care include profilul sectorial al regiunii, referindu-se și la **domeniul turismului, antreprenoriatului și a activității investiționale în RDS**;
- Situația socială, care este axată pe analiza nivelului de sărăcie și nivelului de deprivare în baza indicatorilor IDAM, descrierea sectoarelor învățământ, educație, sănătate și asistență socială;
- Capacitatea instituțională regională, care oferă profiluri ale partenerilor regionali principali – autoritățile APL, ADR, CRD, consiliile locale și primăriile.

Fiecare compartiment al analizei socio-economice a regiunii este complementat de o componentă de analiză, bazată pe principiul indicatorilor de deprivare (identificarea disparităților intraregionale).

Toate capitolele sunt argumentate suplimentar prin hărțile atașate la SDR și servesc drept sursă informațională pentru compartimentele ulterioare ale SDR cu caracter analitic, cum ar fi analiza SWOT.

Principalii indicatori de dezvoltare din regiune sunt prezentați în Tabelul 1. Analiza comparativă a acestor indicatori este prezentată în subcapitolele sectoriale de mai jos.

Tabelul 1. Date generale privind Regiunile de Dezvoltare (anul 2011)

	RDN	RDC	RDS	RDUTAG	RDCH	Total
Suprafața, km ²	10015	10636	7379	1848	568	30446
Pondere, %	32,9	34,9	24,2	6,1	1,9	100
Populația ² , 000 persoane	1006,6	1062,8	540,7	160,7	789,6	3,560,4
Pondere, %	28,3	29,9	15,1	4,5	22,2	100
Populația rurală, %	64,6	80,7	74,8	59,7	8,9	58,4
Populația urbană, %	35,4	19,3	25,2	40,3	91,1	41,6

² Toate datele prezentate în lucrare cu privire la numărul populației conțin date cu referință doar la populația din dreapta râului Nistru

	RDN	RDC	RDS	RDUTAG	RDCH	Total
Densitatea, loc/km ²	100,1	99,9	73,3	86,9	1390,0	116,9
Valoarea adăugată brută, 000 mii lei (2008)	7221	7059	3320	1158	16147	40785
Ponderea, %	21	20	10	3	46	100
VAB pe cap de locuitor, capita ³ , lei (2008)	7476	6899	6330	7442	21381	9855
Investițiile în capital fix pe cap de locuitor, 000 MDL(2010)	2,098	1,975	2,067	2,098	9,413	3,678
În % față de media pe țară	57	53,6	56,1	57,0	2,559	100
Venituri disponibile total, lei/mediu lunar persoana	1 320,9	1 254,4	1 208,1	1211,3	2 031,2	1444,7
Rata sărăciei absolute,%	23,7	29,6	27,7	-	5,3	21,9
Administrații publice locale de nivelul II, unități	12	13	8	1	2	36
Administrații publice locale de nivelul I, unități	315	329	187	18	25	896

Sursa: BNS, Powel

2.2. Amplasarea geografică și dezvoltarea spațială

Date generale

RDS este situată în partea de Sud și Sud-Est a țării. La hotarul de Sud-Vest regiunea se învecinează cu România și la hotarul de Sud-Est – cu Ucraina. Cel mai la Sud este raionul Cahul cu centrul administrativ în orașul Cahul. Suprafața totală a regiunii este de 7379 km² sau 24,2% din suprafața totală a țării, fiind cea mai mică regiune ca mărime din cele 3 de bază ale Republicii Moldova.

În RDS sunt 8 raioane: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Ștefan Vodă, Taraclia. Populația regiunii este de 540,7 mii persoane, adică 15,1% din populația totală a țării. Infrastructura localităților este compusă din 10 orașe fără statut de municipiu (dintre care 8 centre raionale). Majoritatea raioanelor din RDS sunt părți componente în cadrul a două euroregiuni: „Dunărea de Jos” și „Siret - Prut - Nistru”.

Din regiune fac parte 187 administrații publice locale de nivelul I și 8 administrații publice locale de nivelul II, care cuprind 284 localități rurale și 10 orașe. Majoritatea populației (67,6%) locuiește în localități cu un număr de până la 5 mii de persoane, 25,6 % în localități cu între 5 mii și 20 mii locuitori, și doar 6,8 % -în localități de peste 20 000 locuitori (Tabelul 2).

3 Valoarea adăugată brută (VAB) și VAB pe cap de locuitor au fost calculate în prețurile anului 2006. Pentru calcularea VAB pe cap de locuitor au fost folosite datele cu privire la populație în anul 2006 furnizate de BNS în baza Anchetei Forței de Muncă.

Tabelul 2. Distribuirea populației pe localități

Locuitori	Unități Teritorial Administrative	%	Populație, persoane	%
0 -500	1	0,53	491	0,09
501-1000	20	10,70	18215	3,4
1001-2000	60	32,09	86876	16,05
2001-5000	89	47,60	260029	48,1
5001-10000	11	5,88	66069	12,2
10001-15000	3	1,60	38591	7,13
15001-20000	2	1,07	33701	6,23
20001-45000	1	0,53	36784	6,8
Total	187	100	540 756	100,0

Sursa: BNS. Anuarul statistic 2011

După numărul mediu al populației, orașele se clasifică astfel: (i) Până la 5 000 locuitori – 2 orașe (Iargara, Căinari); (ii) 5 000 - 15 000 locuitori 5 orașe (Basarabeasca, Cantemir, Leova, Ștefan Vodă, Taraclia); (iii) 15 000 - 25 000 locuitori – 2 orașe (Căușeni și Cimișlia); (iv) 25 000 - 35 000 locuitori – 0 orașe; (v) 35 000 - 45 000 – 1 oraș (Cahul). Numărul total de localități din regiune constituie aproximativ 17,5% din numărul total de localități ale țării, ponderea orașelor fiind de circa 17 %. Rețeaua de localități urbane și distribuția populației pe raioane este prezentată în **Anexa A**.

La 1 ianuarie 2011 populația regiunii constituie 540,7 mii de persoane. În perioada 2008-2011 s-a înregistrat o descreștere a numărului populației cu 2345 de persoane. Principala cauză a acestei descreșteri este sporul natural negativ și migrația populației.

Mediu

Relieful RDS este reprezentat de câmpii cu altitudinea de pînă la 250 m, care în secțiune longitudinală de la Nord în direcțiile sud și sud-vest se află în continuă scădere. Altitudinea maximă înregistrată este de 301 m (dealul Lărguța) și constituie cea mai ridicată și deluroasă zonă. RDS este plasată pe Cîmpia Moldovei de Sud și Podișul Tigheciului, iar partea de nord-est a regiunii (raioanele Căușeni și Ștefan Vodă) trece lent în Cîmpia Nistrului Inferior. Cîmpia Prutului Inferior reprezintă o vale largă, întretăiată de văi și versanți, supusă unor procese active de eroziune și alunecări de teren.

Clima. Regiunea este cea mai caldă și aridă regiune din țară, temperaturile zilnice fiind cu 2-3 grade mai ridicate decît în celelalte regiuni. Clima se caracterizează printr-un număr mare de zile însorite – circa 190 zile anual sau 2354 ore de lumină pe an. Cantitatea de precipitații de-a lungul anului este neuniformă, deseori survin perioade cu secete. În ultimii ani se observă deșertificarea și frecvența foarte înaltă a hazardurilor naturale și sporirea variabilității climei. Această situație se datorează poluării aerului, ineficienței consumului energetic și valorificării insuficiente a resurselor energetice locale. Viteza medie a vântului în RDS este de 3,1 m/s, iar pentru utilizarea puterii vântului este necesar să avem o viteză a vântului nu mai mică de 4,5 m/s. Aceste condiții climaterice influențează dezvoltarea și specializarea

zonală a agriculturii. RDS este specializată în viticultură, culturile cerealiere, floarea soarelui, creșterea ovinelor și bovinelor.

Rețeaua hidrologică a regiunii include bazinul râului Prut, sectoare ale râurilor Ialpuș și Nistru, bazinele râurilor mici (Salcia, Cahul, Botna, [Cogîlnic](#)). În regiune se întâlnesc și bazinele celor mai mari lacuri de luncă înregistrate în republică – Belev, Dracele, Rotunda și Nistru Vechi. În cursul său inferior, Prutul își are albia șerpuită cu lățimea de 40-60 m, iar începând de la Cantemir până la vărsarea în Dunăre albia se mărește brusc și atinge pe alocuri lățimea de 10-11 km. În cursul său Prutul constituie granița naturală cu România pe o distanță de peste 130 km. Însă nivelul foarte înalt de poluare a apei și accesul limitat la resurse acvatice pentru irigare și apă potabilă calitativă sunt caracteristicile generale ale Regiunii de Sud.

Aer. Sursele cele mai importante de poluare a atmosferei sunt: transportul, obiectele industriale, centralele termoelectrice. În RDS nu sunt centrale termoelectrice, astfel, principalii poluatori rămân a fi transportul și obiectele industriale. Conform datelor prezentate de Inspectoratul Ecologic de Stat pentru anul 2010, în topul celor 10 orașe din țară cu un nivel sporit de poluare a aerului din emisiile transportului auto se regăsește un singur oraș din RDS, orașul Cahul. În raportul aceleiași instituții privind poluarea aerului atmosferic în lista celor mai mari 35 agenți economici din țară cu cel mai mare grad de emisie în atmosferă se numără și 5 întreprinderi din RDS. Nivelul mai scăzut de poluare al aerului atmosferic, având ca poluator obiectele industriale, se datorează faptului că RDS este cea mai slab industrializată zonă din țară. La extrema opusă suntem și la capitolul "Fîșii forestiere", principala sursă de emisie a ozonului în atmosferă.

Solurile. În comparație cu alte regiuni de dezvoltare și mediile pe țară RDS are cel mai mic grad de industrializare. Pământul este una din principalele resurse naturale, suprafața terenurilor agricole constituind **76%** din suprafața totală a terenurilor. Pe teritoriul RDS sunt răspândite cernoziomurile tipice slab humificate, cernoziomuri carbonatice (de stepă). În lunca inundabilă a Prutului s-a format un complex aparte de soluri aluviale – soluri de baltă și soluri de luncă. Aceste soluri sunt favorabile pentru agricultură. Însă predominarea practicilor agricole neprietenoase mediului, degradarea și contaminarea solului, eroziunea, alunecările de teren afectează mult calitatea solurilor din regiune, dăunând culturilor și produselor agricole, cât și sănătății populației. **Terenurile erodate în RDS constituie 2110,0 km² sau 24% din terenurile erodate ale țării. 21 la sută din terenurile supuse alunecărilor de teren din țară revin RDS. Mai mult ca atât, raionul Cantemir este cel mai afectat raion din țară, unde sunt înregistrate 3509 ha supuse alunecărilor de teren, ceea ce constituie 70 la sută din terenurile afectate în RDS și 1,4 la sută din total pe țară.**

Zăcămintele. În RDS sunt identificate zăcămintele utile nemetalifere (nisip, argilă, lut, bentonită), cantități limitate de gaze naturale descoperite în c. Ciobalaccia (Cantemir) și petrol (s. Văleni, Cahul); resurse ale fondului forestier și **resurse de ape minerale în or. Cahul și s.Gotești r. Cantemir.** Potențialul redus al managementului și controlului ecologic regional și local nu permit valorificarea eficientă și gestionarea sustenabilă a resurselor naturale disponibile în regiune.

Rezervații naturale. Conform Legii Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr.1538-XIII din 25.02.98 cea mai importantă arie naturală protejată de stat, care este și punct de atracție turistică în zona de sud, este Rezervația Naturală de Stat „Prutul de Jos” cu o suprafață de 1691 ha, amplasată geografic în raionul Cahul în apropierea localității Slobozia Mare. 2/3 din suprafața rezervației este ocupată de apele lacului Belev, iar pe restul teritoriilor crește flora caracteristică pajiștilor de luncă inundabilă.

Rezervația științifică „PRUTUL DE JOS ” este amplasată în cursul inferior al râului Prut. Ea cuprinde un important și valoros sector de luncă, în componența căruia intră lacul Belev și o

rețea de bălți care în ansamblu formează un ecosistem unic de importanță nu numai națională, dar și internațională.

Vegetația este reprezentată de o varietate mare de specii și comunități de plante vasculare. Sunt răspândite rachișurile, sangerul, catina rosie, hameiul și altele. Frecvent se întâlnește trestia, iarba câmpului, pirul tăător, salcișurile. Este prezent popul alb și cel negru. În total se întâlnesc cca 270 specii de plante vasculare.

Complexul faunistic este specific ecosistemelor acvatice care servesc ca loc de cuibarire a păsărilor, iar în perioada migrațiilor sezoniere acest ecosistem acvatic servește ca loc de odihnă și hrana a păsărilor migratoare. Unele specii de păsări cum ar fi lebăda, gâsca sură, stărcul sur și cel roșietic, pelicanul, stărcul mare alb și altele sunt ocrotite de stat.

De rând cu importanța factorului ornitologic, la fel de important este și cel ihtiologic. Au fost evidențiate peste 20 specii de pești. Lacul Beleu servește drept mediu preferat de depunere a icrelor, pentru speciile de pești care traiesc în lac, precum și pentru speciile migratoare de pești din Dunare. Se întâlnesc astfel de specii ca crapul, platica, vadușița, șalăul etc. Unele specii de pești au devenit rare: platica de Dunare, bibanul - soare și țigănușul. Mamiferele sunt reprezentate de următoarele specii: vidra, pisica sălbatică, nurca europeană, ondatra, dihoarele negru, mistrețul și căprioarele. Ecosistemul acvatic al rezervației este apreciat unanim ca una din cele mai importante zone umede din Republica Moldova, care de rând cu statutul de rezervație științifică are și statut de zonă umedă de însemnătate internațională.

Monumente naturale. RDS este deosebită prin următoarele monumente naturale (geologice și paleontologice): (i) sectorul cu vegetație de stepă Ciurii situat pe teritoriul raionului Taraclia cu lungimea de 2,5 km, fragmentat de 6 râpi. Vegetația de stepă pe sectorul rezervat este reprezentată prin specii cu utilizare economică: plante medicinale – 21,1%, etero-oleaginoase – 12,6%, uleioase – 7,8% ș.a.; lacul Manta – cu o suprafață de peste 2000 ha format la contopirea mai multor lacuri mici, fiind un relict al limanului Dunării; (ii) ecosistemul acvatic "Lebăda albă" la Nord-Vest de orașul Leova; (iii) mlaștina "Togai" la Est de satul Crocmaz 100 m de la albia Nistrului, raionul Ștefan Vodă; (iv) Parcul "Leuntea", satul Grădinița, raionul Ștefan Vodă; (v) lunca inundabilă a râului Prut la Sud de orașul Cantemir; (vi) pădurile Tigheci, Flămânda, Chioselia. Harta ariilor naturale protejate de stat este prezentată în Anexa B.

Extinderea suprafețelor agricole în rezultatul activității antropice (defrișarea pădurilor, deștelenirea stepelor, desecarea terenurilor umede din văile râurilor) au dus la reducerea considerabilă a habitatelor naturale și în consecință a pus în pericol diversitatea biologică a acestei zone.

Orașul Leova și unele localități rurale sunt amplasate geografic în imediata apropiere a văii r. Prut, de aceea aceste teritorii fiind străbătute de râpi adânci sunt inundate pe parcursul anului și în special primăvara. În documentul „Volumul investițiilor stipulate estimativ în Programul de dezvoltare social-economică pe compartimente pe anii 2005-2015” din Programul de dezvoltare a raionului Leova ponderea resurselor financiare la capitolul ecologie este de 4,3% (pentru comparație – la domeniul industrie ponderea este de 2%), aceasta fiind o valoare procentuală înaltă, ceea ce vorbește despre prezența unei probleme ecologice serioase în partea centrală a Regiunii de Dezvoltare Sud. Gestionarea proastă a deșeurilor solide și lichide, lipsa tehnologiilor avansate și practicilor de reciclare în întreaga regiune cauzează o situație alarmantă în domeniul mediului.

2.3. Conexiune, accesibilitate, infrastructură

Conexiune

RDS are conexiune directă cu Uniunea Europeană, România prin 2 puncte vamale, Cahul–Oancea și Giurgiulești–Galați, inclusiv un traseu feroviar – punctul de trecere Cantermir–Fălciu. La Est RDS are conexiune cu Ucraina prin 4 puncte vamale: Palanca–Maiaki Udobne, Tudora–Starokazacie, inclusiv două feroviare: Basarabeasca–Serpneve 1 și Giurgiulești–Reni și 7 puncte de trecere rutiere pentru care se aplică regim simplificat.

La Nord-Est, RDS are conexiune cu Regiunea de Dezvoltare Transnistria prin orașul Bender și trecerile peste Nistru de la Răscăieți și Chișcani. La Nord, RDS are conexiune cu Regiunea de Dezvoltare Centru prin magistrala internațională M3 Chișinău–Giurgiulești și o mulțime de trasee republicane și locale, inclusiv: R30 Chișinău–Ștefan Vodă; R3 Chișinău–Basarabeasca și R 34 Chișinău–Cahul.

Prin portul internațional Giurgiulești, RDS are acces la Marea Neagră și este conectată la traseele maritime internaționale. Distanța pînă la principalele orașe mari este: Chișinău – 30-190 km; Iași, România – 70-300 km; Galați, România – 20-220 km, Constanța, România – 160-320 km, Odessa, Ucraina – 50-160 km, Istanbul, Turcia – 600-800 km.

Raioanele constituente ale RDS sunt părți componente ale diferitor euroregiuni. Raioanele Cimișlia, Leova și Basarabeasca sunt membre ale euroregiunii „Siret–Prut–Nistru”, raioanele Cahul și Cantemir sunt membre ale euroregiunii „Dunărea de Jos”, iar raionul Cahul mai este și singurul raion din țară și din RDS membru al euroregiunii „Marea Neagră”. Participarea în cadrul euroregiunilor oferă mai multe oportunități pentru dezvoltarea socio-economică a raioanelor RDS.

Accesibilitate

Rețeaua de transport a RDS este prezentă prin toate patru tipuri de transport: aerian, auto, fluvial și feroviar. Aeroportul internațional Cahul oferă posibilități de accesibilitate aeriană în RDS dar care deocamdată nu sunt utilizate. Accesibilitatea maritimă și fluvială este asigurată de Portul Internațional Liber Giurgiulești. Regiunea are cea mai diversificată rețea de cale ferată. RDS este traversată doar de un singur traseu internațional: Coridorul Giurgiulești–Briceni (GBC) cu o lungime de 460 km, care este nefuncțional.

Legăturile de transport de importanță internațională și națională care trec prin RDS sunt:

- Direcția Nord, spre orașele Chișinău–Bălți–Cernăuți–Jitomir–Lvov– Warshawa: M3 – Giurgiulești–Comrat–Cimișlia–Chișinău; R3 – Basarabeasca–Chișinău, R34 – Cahul–Chișinău și R30 – Ștefan Vodă–Chișinău.
- Direcția Sud, spre orașele Galați–Tulcea–Constanța–Varna–Istanbul: M3 – Chișinău–Giurgiulești–A2 și drumul European E80.
- Direcția Sud-Est, spre orașele Odessa–Nikolaev–Herson–Yalta: R30 – Căușeni–Ștefan Vodă – frontiera cu Ucraina și mai departe pe drumul European E581.
- Direcția Vest spre orașele Focșani – Buzău–Brașov–Cluj–Oradea–Budapesta: Drumul European E581.

Harta principalelor artere internaționale, naționale și locale este prezentată în Anexa C.

Infrastructură

Legături de trafic interregional. Legătura RDS cu Regiunea de Dezvoltare Centru se efectuează spre mun. Chișinău (traseele M3 Chișinău-Cimișlia-Giurgiulești, R3 Chișinău-Cimișlia-Basarabeasca, R34 Chișinău-Leova-Cantemir-Cahul-Giurgiulești, R30 Chișinău-Ștefan-Vodă-Palanca) Legătura cu Regiunea de Dezvoltare Nord se realizează prin mun. Chișinău pe aceleași trasee naționale și internaționale, dintre care cele mai aglomerate sunt R3 și R34. **Rețeaua de drumuri intraregionale.** Distanța maximă dintre localitățile RDS pe direcția Nord-Sud este de aproximativ 180 km, iar pe direcția Est-Vest aproximativ 200 km și legătura este asigurată prin orașele de tranzit: Cimișlia, Cantemir, Basarabeasca. Distanța dintre principalele centre urbane (Cahul, Cimișlia, Căușeni, Ștefan Vodă) depășește 200 km.

Legăturile între orașele RDS sunt asigurate de o rețea densă de drumuri naționale. Principalele centre urbane au legături de transport directe (Cahul–Leova –Cantemir; Cahul–Taraclia–Basarabeasca și Căușeni–Ștefan Vodă; Căușeni–Cimișlia) sau prin centrul regional Cimișlia care asigură funcții de tranzit între raioane din Sud și cele din Sud-Est. Segmentul de traseu Căușeni–Cimișlia–Leova este grav avariat și este ocolit de transportatori. Din aceste considerente legăturile dintre Cahul și Ștefan Vodă sunt asigurate prin Chișinău, ceea ce creează impedimente în cooperarea regională și implicit dezvoltarea RDS.

Rețeaua de drumuri locale. Lungimea totală a drumurilor publice în RDS este de 2091,5 km, ceea ce constituie 22,3% din lungimea totală a drumurilor publice pe țară. Dintre acestea 37,7% sunt drumuri naționale iar 62,3% drumuri locale. 100% din drumurile naționale sunt drumuri cu îmbrăcăminte rigidă, în drumurile locale acest indice este de 89.9 la sută.

Cea mai mare pondere a drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă este în raionul Leova (96,1%), Cantemir (92,2%) și Basarabeasca (92,1%). La extrema opusă se află raioanele Căușeni (89,2%), Taraclia (89,2%) și Cimișlia (84,7%).

Figura 1. Ponderea drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă în totalul drumurilor publice (%) pe regiuni, anul 2010

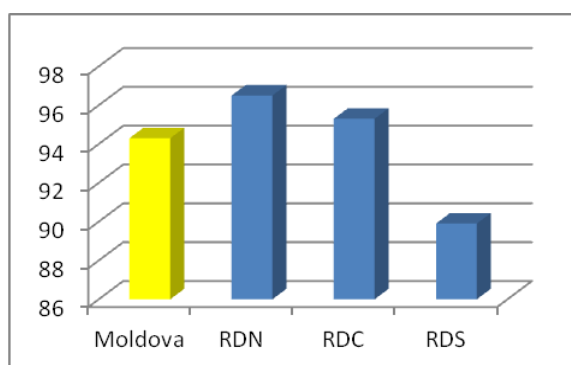
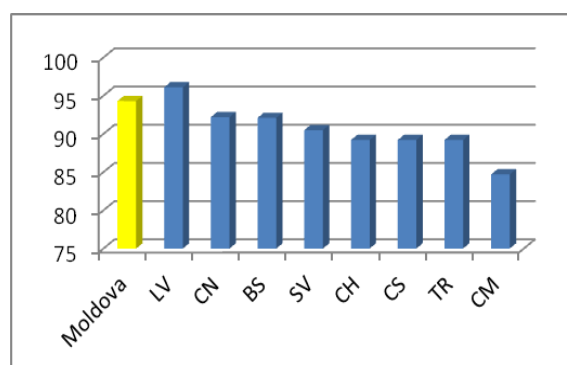

Figura 2. Ponderea drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă în totalul drumurilor publice (%) pe raioane, anul 2010

Sursa: BNS 2011

Densitatea drumurilor publice din RDS este de 28,8 km/100 km². Acest indicator are cea mai mică valoare în comparație cu RDC și RDN, și este mai jos de media națională (30,7 km/100 km²). Cea mai mare densitate a rețelei de drumuri publice este în raionul Cimișlia (31,5), Taraclia (31,1) și Căușeni (29,3). La extrema opusă se află raioanele Cantemir (25,4) și Cahul (25).

Figura 3. Densitatea drumurilor publice, km/100 km² pe regiuni, anul 2010

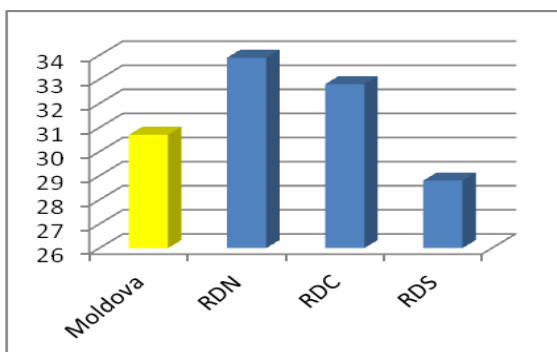
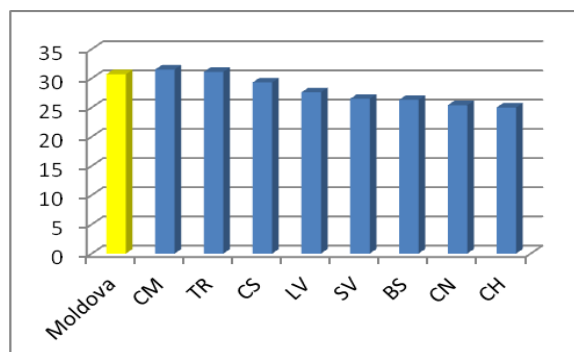

Figura 4. Densitatea drumurilor publice, km/100 km² pe raioane, RDS, anul 2010

Sursa: BNS 2011

Lungimea drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă reparate sau construite în ultimii 5 ani în RDS este de 355 km. Acest indicator înregistrează valoarea cea mai mare în raionul Căușeni (92 km), Cahul (68 km) și Cantemir (51 km), iar cea mai mică în raionul Ștefan Vodă (31 km) și Basarabeasca (12 km).

Figura 5. Lungimea drumurilor cu acoperire rigidă reparate sau construite în ultimii 5 ani (km) pe raioane, anul 2009

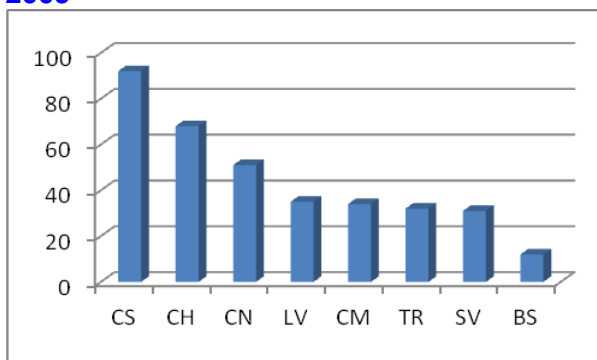
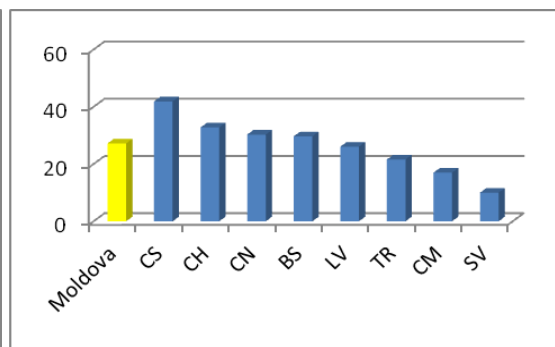

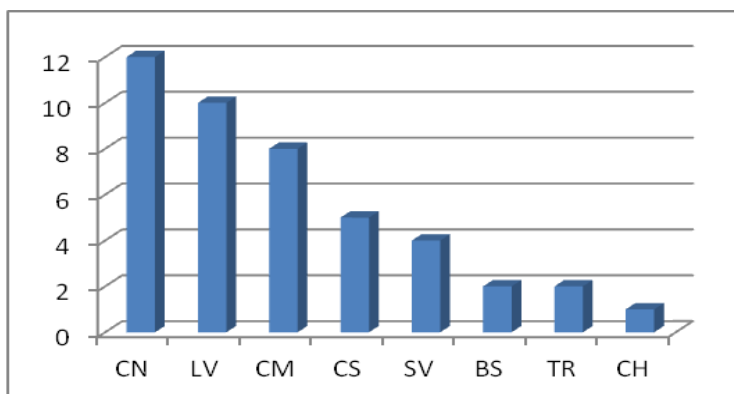
Figura 6. Ponderea drumurilor cu acoperire rigidă reparate sau construite în ultimii 5 ani (%) pe raioane, anul 2009

Sursa: IDAM 2009.

Numărul total de localități din fiecare raion al RDS care nu au drumuri de acces cu acoperire rigidă la rețeaua de drumuri publice este de 44 . Cele mai multe sunt în raionul Cantemir (12), Leova (10) și Cimișlia (8), iar cele mai puține în raionul Basarabeasca (2), Taraclia (2) și Cahul (1)

Figura 7. Numarul localitatilor care nu au drumuri de acces cu acoperire rigida la rețeaua drumurilor publice - total localitati, pe raioane, anul 2009

Sursa: IDAM 2009.

Logistică și transport. Volumul încărcăturilor transportate în RDS cu transportul auto al întreprinderilor specializate pentru anul 2010 a constituit 223,4 mii tone, iar pentru anul 2011 a fost înregistrată o creștere cu 22,7% și a atins cifra de 274,2 mii tone, ceea ce reprezintă 5,3% din volumul total pe țară. Ponderea cea mai mare în transportarea încărcăturilor cu transportul auto a întreprinderilor specializate revine r-ilor Taraclia și Căușeni, 72 la sută din volumul total pe regiune. Numărul pasagerilor autobuzelor și microbuzelor în anul 2011 a constituit peste 8,6 mln persoane, înregistrându-se o creștere față de anul 2010 cu 11,7% sau 7,5 la sută din totalul pe țară.

Transportul feroviar. Densitatea rețelelor de căi ferate în RDS constituie 4,7 km /100 km² ceea ce reprezintă cea mai mare valoare în comparație cu media republicană de 3,3 km/100 km² și cu indicatorii similari pe celelalte regiuni. Infrastructura feroviară este parte a fostelor rețele sovietice, suferind pînă în prezent mici modificări privind lungimea lor. Lungimea rețelei de cale ferată care traversează RDS constituie 1/3 din rețeaua națională. Unul din cele mai mari noduri feroviare din sudul Republicii Moldova se găsește la Basarabeasca. Acest nod face legătură între Basarabeasca și orașul Reni (Ucraina), Basarabeasca și Ackerman (Belgorog-Dnestrovsc, Ucraina), Basarabeasca–Tighina și Basarabeasca–Iargara–Prut (Cahul). Prezența căii ferate pe teritoriul regiunii este un mare avantaj, mai ales că nodul feroviar Basarabeasca–Cahul face legătură între localitățile extreme ale regiunii de dezvoltare sud și în același timp este o cale de acces către portul fluvial Reni și către localități cu un înalt potențial economico-industrial.

Principalul traseu transregional de cale ferată străbate regiunea și conectează următoarele localități: Cahul–Cantemir–Tigheci (Leova) – Bugeac (UTAG)–Basarabeasca–Selemet (Cimișlia)–sector teritorial Ialoveni–Căinari (Căușeni)–Bender (Transnistria)–Merenii Noi (Anenii Noi)–municipiul Chișinău–Strășeni–Călărași– Cornești (Ungheni)–Ungheni–Iași (România). Alte două rețele sunt de importanță locală: Basarabeasca–Ceadâr Lunga–Taraclia–Vulcănești–Etulia (Vulcănești)–Reni (Ucraina) și Cantemir–Fălciu (România), ultima nefiind utilizată. Harta rețelei căilor ferate existente și de perspectivă este prezentată în Anexa D.

Gradul de uzură al sistemului de căi ferate crește în fiecare an. Lucrări de menținere și extindere a sistemului se realizează în funcție de bugetul disponibil al ÎS „Calea Ferată din

Moldova”. În anul 2005 a fost construit tronsonul de cale ferată Revaca– Căinari, care a legat magistralele europene CE 95 și E560. În anul 2008 au fost finalizate lucrările de construcție a tronsonului „Cahul-Giurgiulești” pe o porțiune de 54 km de-a lungul hotarului cu România pe cursul râului Prut. La moment, acest segment al căii ferate este închis din motive tehnice. Ambele tronsoane încă nu și-au demonstrat eficiența economică și contribuția la dezvoltarea teritorială.

Situația de ultimă oră privind exploatarea căilor ferate ale Moldovei în regiune ne prezintă o descreștere a numărului de călători transportați, cât și a volumului de mărfuri datorită calității proaste a căilor ferate. Nu sunt valorificate posibilitățile transfrontaliere și lasă mult de dorit modernizarea liniilor existente. În regiune nu există nici un drum rapid de călătorie, sunt folosite aceleași tipuri de vagoane, locomotive, iar procurarea sistemelor noi care ar asigura prestarea unor servicii calitative și buna funcționare a transportului feroviar întârzie să se realizeze.

Transport fluvial. RDS este unica regiune care are ieșire la mare prin porțiunea de litoral al fluviului Dunărea. Deși dat în exploatare în 2006, terminalul de la Giurgiulești și nodul maritim nu a fost exploatat după capacități, abea în anul 2011 după Terminalul petrolier și Terminalul de pasageri, a fost testat Terminalul cerealier cu o capacitate de prelucrare pentru export de până la 500 mii tone de cereale. Este dotat cu tehnica de laborator elvețiană de determinare a calității producției depozitate. Aceste acțiuni vin să eficientizeze activitatea economică și să amplifice semnificația acestor dotări pentru economia națională. Acest port are un regim fiscal și vamal preferențial, de aceea se așteaptă ca prețul serviciilor, produselor și mărfurilor să fie mai mic. Astăzi, prin intermediul portului se realizează accesul spre Turcia. Acest port poate oferi acces spre Marea Neagră – Marea Mediterană – Canalul Suedez-Marea Roșie-Oceanul Indian. De asemenea, este posibil accesul și pe piața rusească, fără a tranzita Ucraina. Datorită poziției strategice și a capacităților de care dispune, portul poate deveni în scurt timp un pol de creștere și determinare a tendințelor de dezvoltare a regiunii.

Transportul aerian. Aeroportul internațional Cahul, unicul aeroport regional din țară cu statut de aeroport internațional, este o oportunitate de dezvoltare a RDS la moment nevalorificată. Activitatea aeroportului este sistată din anul 2004, respectiv la moment în RDS nu există trafic aerian.

Analiza disparităților intra-regionale la capitolul conexiune, accesibilitate, infrastructura transportului

Densitatea cea mai mică a drumurilor publice se înregistrează în raioanele Cantemir – 25,4 și Cahul – 25 km/100 km², la fel în Cantemir sunt și cele mai multe localități (12) – care nu au acces la rețeaua drumurilor publice, în Leova numărul acestora fiind de 10 localități.

Chiar dacă raionul Cimișlia are densitatea cea mai mare a drumurilor publice (31,5 km/100 km²), fiind și centrul regional care asigură funcții de tranzit între raioanele din Sud și cele din Sud-Est, are ponderea cea mai mică a drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă (84,7 %). Raionul Cimișlia are și 8 localități, care nu au drumuri de acces cu acoperire rigidă la rețeaua drumurilor publice. În raionul Ștefan Vodă se înregistrează ponderea cea mai mică a drumurilor cu acoperire rigidă reparate sau construite în ultimii 5 ani – 16%, urmat de Cimișlia – 17%.(datele anului 2009).

Problema majoră la compartimentul drumuri publice este degradarea lor intensivă, care s-a produs din cauza finanțării insuficiente a lucrărilor de întreținere și reparație. O îmbunătățire

a stării drumurilor s-a produs în ultimii trei ani (2009-2011) reparându-se rețelele de drumuri Cimișlia-Comrat și Căușeni-Ștefan-Vodă.

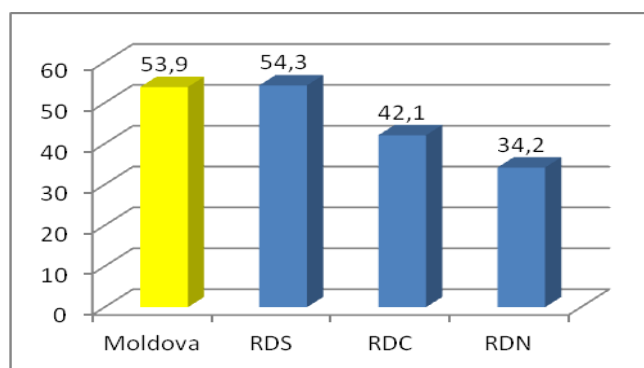
Singurul raion din RDS care nu are acces direct la rețeaua de căi ferate este Ștefan Vodă. Cel mai avantajat raion este Basarabeasca care este unul din cele mai mari noduri feroviare din sudul Republicii Moldova. De asemenea, raionul Cahul, este avantajat din punct de vedere al infrastructurii fluviale, datorită terminalului maritim de la Giurgiulești și a infrastructurii aeriene, prin aeroportul internațional Cahul.

Raioanele Cimișlia, Leova și Taraclia nu au puncte de control și trecere a frontierei, cum este cazul raioanelor Cahul, Cantemir, Basarabeasca, Căușeni și Ștefan Vodă. Șansa raioanelor de frontieră este să se dezvolte ca areal de servicii de tranzit pentru produsele din și înspre România și Ucraina. Anexa K

Alimentarea cu apă și canalizare

Alimentarea cu apă. Alimentarea cu apă în RDS este efectuată preponderent din captările de apă subterană (sonde arteziene, izvoare, fântâni de mină) dar și din r. Prut și Nistru. Ponderea localităților RDS care au rețele de apă potabilă în anul 2010 a constituit 54,3%, față de RDC (41,1%) și RDN (34,2%). Densitatea rețelelor de apeduct în anul 2011 este de 26,63 km/100 km² (față de 20km/ km² în anul 2008), indicator la care RDS se află înaintea RDC (22,71) și RDN (18,34), dar sub media națională (29,28). La acest compartiment există o diferență semnificativă între localitățile urbane și rurale. În localitățile urbane în profil regional prezența apeductului este remarcată în 81% din suprafață locuibilă, pe când în localitățile rurale ponderea este de 13%. Cea mai bună situație de asigurare cu apeduct se înregistrează în raioanele Basarabeasca (52,5) și Taraclia (43,92), iar cea mai critică, în raioanele Cantemir (10,83) și Leova (7,52). Harta rețelelor de alimentare cu apă este prezentată în **Anexa E**.

Figura 8. Ponderea localităților care au rețele de apă potabilă pe regiuni, 2010

Sursa: BNS 2011

Figura 9. Densitatea rețelelor de apeduct, km/100 km² pe regiuni, 2011

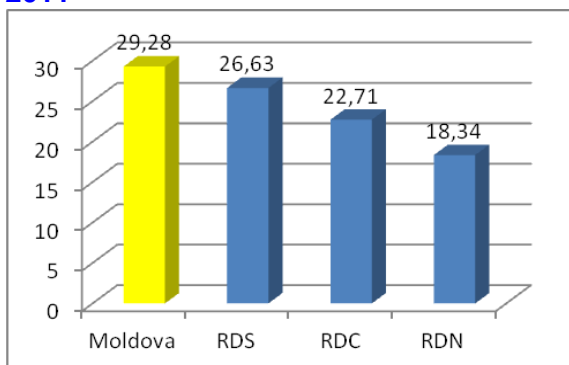
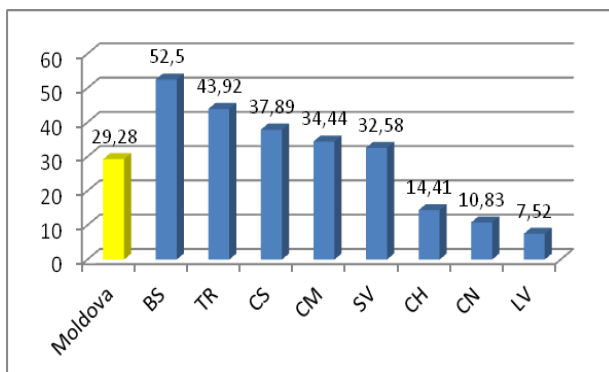

Figura 10. Densitatea rețelelor de apeduct km/100 km² pe raioane, 2011

Sursa: BNS 2011

Consumul de apă pe cap de locuitor în RDS variază de la un maxim de 10,4 m³/zi în raionul Basarabeasca la o valoare minimă de 1,9 m³/zi în raionul Cantemir, media regională fiind de 6,7 m³/zi.

Figura 11. Consumul de apă pe cap de locuitor, m³/zi, pe regiuni, 2011

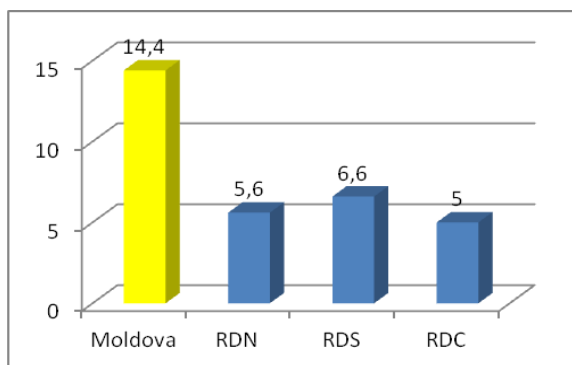
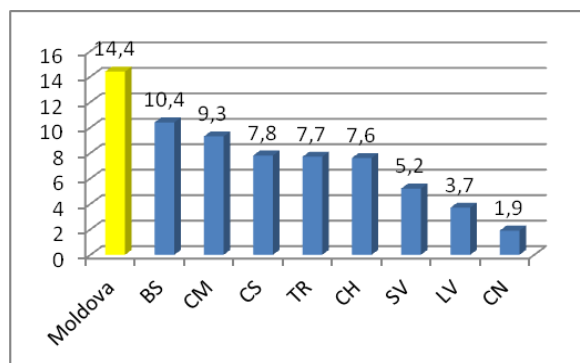
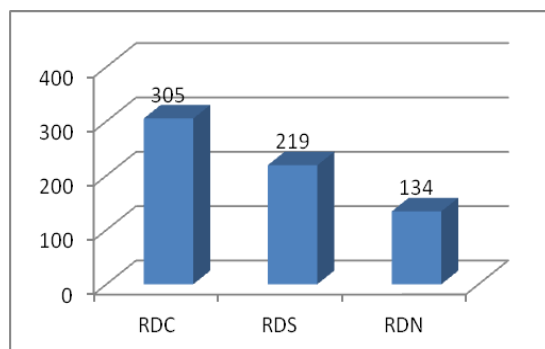
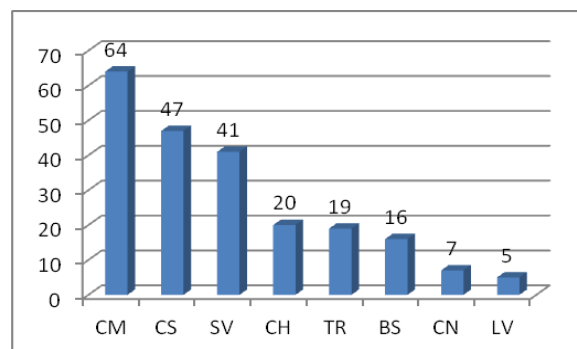

Figura 12. Consumul de apă pe cap de locuitor, m³/zi, pe raioane, 2011

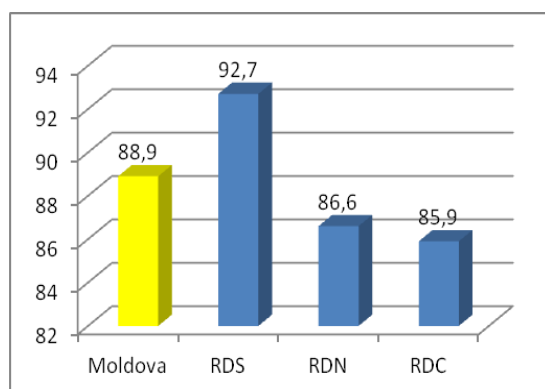
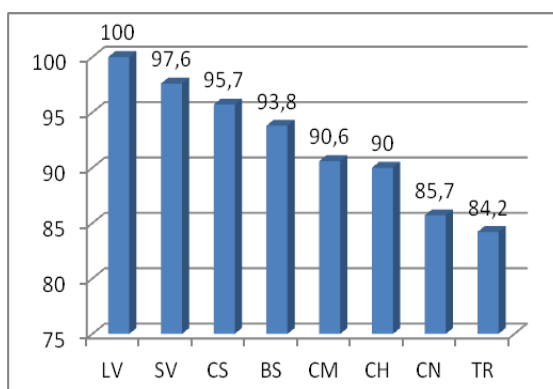

Sursa: BNS 2011

Referindu-ne la dotarea cu sistem de alimentare cu apă pe raioane, Cimișlia are 64 unități și Căușeni 47 unități, în timp ce minima pentru alte raioane nu depășește 7 unități pentru Cantemir și 5 unități pentru Leova.

Figura 13. Sisteme de alimentare cu apă, unități pe regiuni, 2011**Figura 14. Sisteme de alimentare cu apă, unități pe raioane, 2011**

Sursa: BNS 2011

Figura 15. Pondere sisteme de alimentare cu apă funcționabile pe regiuni, 2011,%**Figura 16. Pondere sisteme de alimentare cu apă funcționabile pe raioane, 2011,%**

Sursa: BNS 2011

Ponderea sistemelor nefuncționale în total sisteme de alimentare cu apă variază între 7,3 și 14,1 la nivel de regiuni și între 1 și 15,8% în interiorul regiunii. Raionul cu cele mai mari probleme la acest compartiment este Taraclia.

Vechimea de exploatare. Potrivit administrațiilor publice locale din RDS, cea mai mare parte (aproximativ 47,2%) din rețeaua de distribuție a apei din teritoriul administrat este mai veche de 29 ani, în timp ce aproximativ 19,6% are un termen de exploatare cuprins între 20 și 29 de ani, circa 12,9% din rețea a fost dată în folosință în urmă cu 10-19 ani, iar aproximativ 20,3% din total datează de cel puțin 10 ani. Acest sistem, actualmente fiind puțin funcțional, este dotat cu utilaj și sisteme învechite, cu consum major de energie, sisteme automate ieșite din uz, amplasate pe suprafețe mari și cu randament de lucru mic, care nu satisfac

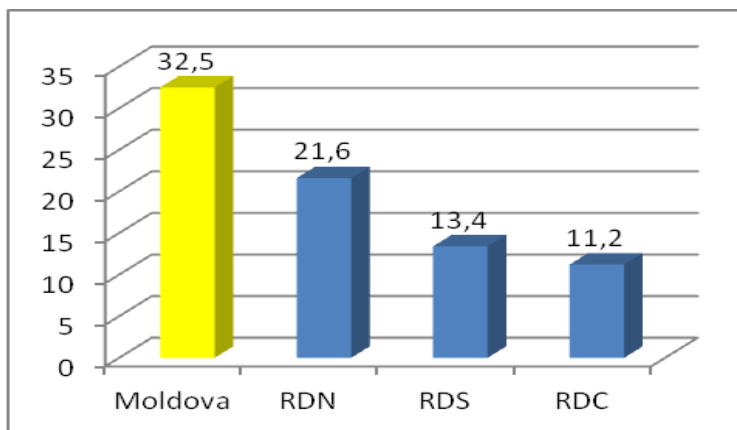
cerințele de protecție a mediului și de îmbunătățire a calității vieții populației prin acordarea unor servicii adecvate de alimentare cu apă și canalizare. Gradul de uzură a utilajului și rețelelor în unele localități ale regiunii a atins cote maxime (de la 30% la 70 %), ceea ce cauzează mari pierderi de apă (numărul de avarii ale sistemelor depășesc de 10-100 ori indicii țărilor industrial dezvoltate). În ultimii 20 de ani din lipsă de finanțe și investiții – nu s-a efectuat deservirea tehnică și exploatarea adecvată a sistemelor de apă și canalizare. Capacitatea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare se utilizează la nivelul de doar 25-30%.

Calitatea apei în RDS este foarte joasă. Apa potabilă nu întotdeauna corespunde normativelor sanitare existente pentru apa potabilă, de aceea apa din multe conducte poate fi folosită doar ca apă tehnică. Problemele principale, cu referire la apele de profunzime, sunt conținutul ridicat de fluor, sodiu și amoniac, hidrogen sulfurat, fier, iar pentru apele freatice – conținutul de nitrați, sodiu, reziduu sec și duritate totală. Gradul ridicat de mineralizare al apei este cauzat de prezența în concentrații ridicate a ionilor de calciu, magneziu, sulfati, sodiu și cloruri. În raioanele Basarabeasca și Taraclia se înregistrează cel mai ridicat nivel de necorespondere a calității apei din sursele și sistemele de distribuție a apei de băut. Astfel, nivelul foarte înalt de poluare a apei și accesul limitat la resurse acvatice pentru irigare și apă potabilă calitativă sunt principalele probleme ale RDS.

În concluzie: După gradul de acoperire a localităților din componența raioanelor cu sisteme de aprovizionare cu apă, cele mai defavorizate sunt raioanele Leova și Cantemir. Ca rezultat și consumul de apă pe cap de locuitor în aceste raioane este cel mai scăzut. Cu referire la funcționalitatea sistemelor existente, în topul celor mai dificile se află raioanele Taraclia și Cantemir. După calitatea apei captate/furnizate la extrema de jos se află raioanele Basarabeasca și Taraclia. Astfel raioanele Leova și Cantemir, deși au Prutul care le traversează teritoriul administrativ, sunt cele mai defavorizate raioane ale RDS la compartimentul „Infrastructura de alimentare cu apă”.

Canalizare. Rețeaua de canalizare în RDS este slab dezvoltată, iar tehnologiile de epurare a apelor reziduale sunt depășite. Ponderea fondului locativ din RDS care dispune de rețea de canalizare este de 20,1% în 2010 (față de 12,8% în anul 2008), ceea ce e sub nivelul mediu pe țară cu 12,4 puncte.

Figura 17. Ponderea gospodăriilor conectate la sistem de canalizare pe regiuni, 2010,%

BNS 2011

Cu toate că gradul de conectare la sistemele de canalizare al populației este relativ scăzut, cea mai mare parte din cantitatea de apă uzată generată de unele raioane din RDS este de factură menajeră, doar aproximativ o treime provenind din surse industriale. Starea tehnică a stațiilor de epurare a apelor reziduale funcționale este nesatisfăcătoare, iar în majoritatea localităților acestea lipsesc cu desăvârșire.

Vechimea de exploatare. Rețeaua de canalizare a celor 8 raioane din RDS are o vechime foarte mare. Astfel, aproximativ 82 la sută din acestea datează de peste 20 ani și doar circa 6 la sută, avînd o vechime mai mică de 10 ani. Lipsa sistemelor de canalizare are un efect negativ asupra mediului, deoarece apele reziduale din gospodării și ferme pătrund fără epurare în sol și poluează apele subterane, izvoarele, lacurile și râurile.

Astfel, utilitățile și structura locativă din regiune se situează sub limitele unui trai decent și civilizată, dotările aferente ale locuințelor sunt sub nivelul cerințelor și solicitărilor, situație explicată prin date ce elucidează accesul populației la resursele de apă, canalizare și alte utilități. Harta rețelelor de evacuare a apelor uzate și stațiilor de epurare este prezentată în **Anexa E**.

Gestionarea deșeurilor . Printre sursele principale de poluare a mediului în regiune rămîn a fi gunoiștile neautorizate, precum și un număr mare de depozite autorizate de autoritățile locale, dar care nu corespund cerințelor de amenajare și operare. Surse majore de poluare sunt și dejecțiile animaliere provenite din gospodăriile individuale, care se depozitează de cele mai multe ori de rînd cu deșeurile menajere, terenurile contaminate cu pesticide din preajma depozitelor de pesticide devastate, stațiile de epurare a apelor uzate, care devarsă ape neepurate, etc.

Pentru regiune e specifică infrastructura slab dezvoltată de colectare a deșeurilor solide și lichide, inclusiv a celor toxice, lipsa tehnologiilor avansate și practicilor de reciclare.

RDS este regiunea pilot în RM care are o Strategie sectorială regională – „Strategia de management integrat al deșeurilor menajere solide” (2012-2025), elaborată cu suportul Companiei Spaniole Internaționale de Consultanță EPTISA, în cadrul Proiectului UE ”Guvernarea deșeurilor – IEVP Est” și aprobată de către CRD Sud în ședința din 27.12.2011. Costul estimativ al implementării strategiei este de 42,3 mil.€ .

Proiectul strategiei a fost elaborat în baza inventarierii cartografice a depozitelor de DMS, urmărindu-se atât precizarea localizării și limitelor depozitelor de deșeurii menajere solide, dar și stabilirea suprafețelor reale ale acestora, inclusiv estimarea capacităților de depozitare și a cantităților de deșeurii acumulate. Au fost elaborate hărți privind amplasarea depozitelor de deșeurii menajere solide și registrul de depozite care conține informații privind impactul asupra sănătății umane și/sau a mediului. De asemenea, a fost efectuat un studiu de referință privind situația actuală din domeniul gestionării deșeurilor și prognoza necesităților în dezvoltarea managementului deșeurilor. Studiul a arătat că problema deșeurilor în regiune, ar putea fi soluționată printr-un efort comun și integrat al tuturor raioanelor din regiune, axîndu-se pe un cadru instituțional acceptat și coordonat la nivel interraional.

În regiune există mai mult de 200 de depozite de eliminare a deșeurilor dintre care majoritatea au fost evaluate în cadrul proiectului „Guvernarea deșeurilor - IEVP Est”. Printre acestea, există depozite de deșeurii care sunt clasificate ca depozite care trebuie să fie închise și reabilite de urgență și depozite ce au caracteristici care favorizează modernizarea și utilizarea în continuare a acestora ca depozite de deșeurii inter-municipale sau ca stații de transfer. Cea mai avantajoasă opțiune și de comun acord acceptată de APL

este regionalizarea treptată a depozitelor. Ca urmare a acestui fapt, Regiunea de Sud a fost împărțită în trei sub-regiuni, după cum urmează:

Subregiunea 1: Compusă din raioanele Leova, Cimișlia și Basarabeasca

Subregiunea 2: Compusă din raioanele Căușeni și Ștefan Vodă

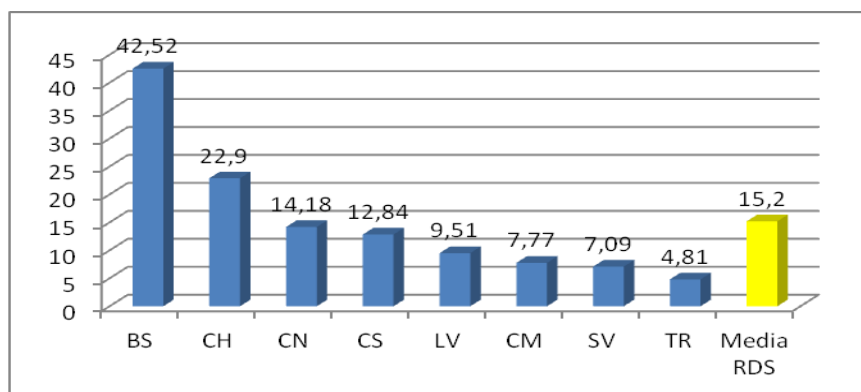
Subregiunea 3: Compusă din raioanele Cantemir, Cahul și Taraclia

Astfel, pentru fiecare sub-regiune, trei scenarii alternative au fost definite în baza următorului model:

- 1 sau 2 depozite regionale să fie amplasate în apropierea unui oraș important din subregiune
- Cel puțin o stație de transfer de dimensiuni medii să fie amplasată în imediata apropiere a unui oraș mare
- Distanța de deplasare la cea mai apropiată stație de transfer nu trebuie să depășească 30 de km

La nivelul RDS, serviciile de gestionare a deșeurilor sunt organizate doar la nivel urban. Astfel în fiecare centru raional există o Întreprindere Municipală de Gospodărire Comunală Locativă. Datorită faptului că procentul de populație care trăiește în mediul urban este aproximativ de 25% din totalul populației regiunii, numărul beneficiarilor de aceste servicii este destul de scăzut. Graficul de mai jos reprezintă situația nivelului de acoperire cu servicii de salubritate pe raioane și media pe regiune.

Figura 18: Acoperirea cu servicii de colectare a deșeurilor în RDS (în % din populație) în 2010

Sursa: evaluare experți în cadrul proiectului „Guvernarea deșeurilor - IEVP Est”

Conform graficului, ponderea cea mai mare în acoperirea cu servicii de colectare a deșeurilor în RDS, este atinsă în BS (42,52%), iar minima în TR (4,81%), în comparație cu media pe RDS (15,2%).

În regiune nu există instalații de tratare a deșeurilor, altele decât ariile de eliminare a deșeurilor. Aceste arii sunt create ad-hoc, fără a fi aplicate măsuri de protecție a mediului. În total 256,6 ha sunt afectate de ariile de eliminare a deșeurilor, care sunt incluse în registrul elaborat în timpul analizei de bază pentru Strategia de gestionare integrată a deșeurilor solide în RDS (Tabelul 3).

Tabelul 3: Numărul și suprafața ariilor de eliminare a deșeurilor

Raion	Populația 2010 (mii)	Suprafața ariilor de eliminare /depozite de deșeuri	Suprafața totală (ha)
SV	72,3	19	29,2
CS	95,6	27	54,6
BS	29,4	9	5,7
LV	53,8	24	24,1
CN	63,1	29	22,3
CH	124,4	39	49,7
CM	62,2	26	45,5
TR	44,4	18	25,5
RDS	542,2	191	256,6

Sursa: evaluare experți în cadrul proiectului „Guvernarea deșeurilor - IEVP Est”

În 20.07.2012 a fost constituită Asociația pentru managementul deșeurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud, ca organ de conducere a întreprinderii responsabile de managementul deșeurilor în RDS, care va asigura reglementarea și organizarea managementului deșeurilor în toate unitățile administrativ-teritoriale a RDS.

Membri ai Asociației sunt președinții de raioane din RDS și primarii tuturor localităților din regiune. Asociația va constitui organul care va atrage investiții, va asigura un raport cost-beneficiu eficient și va extinde serviciul din centrele raionale în localitățile din împrejurimi.

Ca o continuitate a procesului de elaborare a strategiei și constituirii Asociației de management, vine elaborarea Studiului de Fezabilitate care va localiza zonele accesibile pentru amplasarea stațiilor de transfer și a depozitelor regionale și va pregăti platforma pentru elaborarea proiectelor propriu zise.

Fondul locativ

Suprafața totală a fondului locativ, conform datelor statistice din 2011, în RDS este de 12,28 mil. m² sau aproximativ 15,4 % din suprafața totală pe țară. 24% din ea o constituie suprafața fondului locativ în regiunile urbane. Suprafața locuibilă, în total suprafața fondului locativ, este de 68 la sută. În medie unui locuitor din regiune îi revine 22,7 m², acest indice la nivel de țară fiind de 22,3 m². În profil raional se atestă o valoare mai mare de cât media regională în **Taraclia și Căușeni**, unde în anul 2011 unui locuitor îi revenea în mediu 25,5 și corespunzător 23,5 m². La nivel național, fondul locativ în medie pentru un locuitor (în m²) timp de 3 ani consecutiv (2008-2011) a înregistrat o creștere nesemnificativă de la 22 m² la 22,3 m². În această perioadă nu a fost dată în exploatare nici o locuință construită din fonduri publice, centrul de greutate fiind trecut de la investițiile publice la cele private. Acest fapt a aprofundat criza existentă și a afectat mai întâi de toate tinerii și familiile cu venituri modeste.

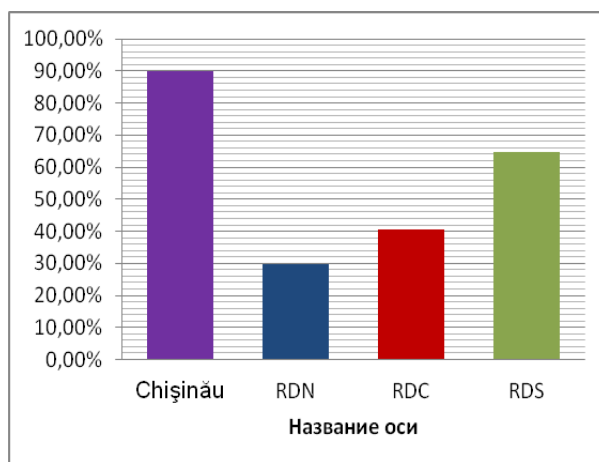
Asigurarea cu gaze naturale

Asigurarea cu gaze naturale a localităților RDS este prevăzută de la conductele de gaze magistrale cu presiune înaltă. Pe teritoriul RDS trece conducta magistrală de gaze naturale Grebenchi–Tocuz–Orlovka și ramificațiile de la ea spre mun. Chișinău, Hâncești și Leova. Ponderea localităților gazificate în RDS este de 76,8% ceea ce este mai mare față de media națională de 56,5%. Ponderea locuințelor conectate la gaze din rețea în RDS este de 64,6 la sută, depășind media pe țară cu 12,2%, iar regiunile de Centru și Nord respectiv cu 24,1 și 34,9 puncte procentuale. În RDS localitățile raioanelor **Taraclia și Ștefan Vodă** sunt

totalmente gazificate. Cel mai mic nivel de gazificare se atestă în raioanele Cantemir și Leova. În raionul Cantemir au fost depistate resurse de gaze naturale care sunt la etapa inițială de exploatare.

Harta rețelelor existente și prognozate de gaze naturale este prezentată în Anexa G.

Figura 19. Dotarea locuințelor cu gaze din rețea, pe regiuni, anul 2010,%

Sursa: BNS

Asigurarea cu energie electrică și termică

Alimentarea cu energie electrică. Sectorul energetic al Republicii Moldova se deosebește de cel al altor state din motivul, că republica nu dispune de zăcăminte de combustibil fosil, de aceea 98% din totalul de energie și combustibil sunt importate. Această insuficiență este simțită în special în regiunea sud, deoarece pe aceste teritorii nu au fost construite centrale hidro- sau termoelectrice. Proprietara rețelelor electrice de distribuție din regiunea de sud a țării din anul 2000 este Grupul Spaniol „Union Fenosa”, care asigură 100% din consumul de energie electrică. Harta sistemului energetic regional este prezentată în Anexa H.

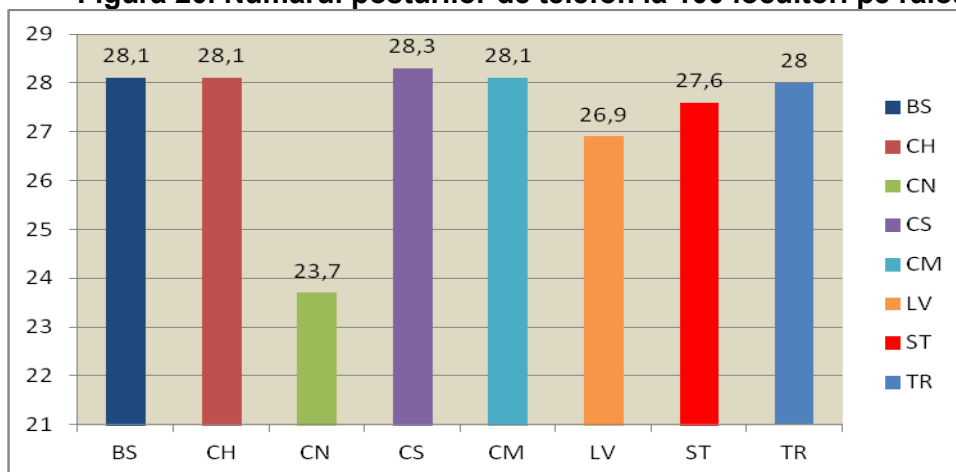
În scopul ameliorării situației privind alimentarea cu energie electrică, inclusiv a sectoarelor din regiunea de sud, în anii 2004-2005 a fost elaborat și implementat „Planul de activități privind alimentarea alternativă cu energie electrică”. A fost construită și dată în exploatare linia de înaltă tensiune „Anenii Noi–Căușeni” – 34 km, au fost realizate acțiuni de alimentare alternativă cu energie electrică a consumatorilor din raionul Ștefan Vodă (28 localități), raionul Căușeni (22 localități). Dependența energetică poate fi minimizată prin conectarea la sistemul energetic european. Unul din proiectele de perspectivă care ar putea îmbunătăți situația privind aprovizionarea cu energie electrică a regiunii de sud ține de interconectarea rețelelor de electricitate din Moldova și România. Este vorba despre construcția liniei Fălcui–Gotești (Cantemir).

Alimentarea cu energie termică este o problemă pentru locuitorii și instituțiile din regiune. Blocurile locative au fost alimentate cu energie termică de la centralele termice, care în prezent nu mai funcționează. Astfel, locuitorii blocurilor locative din localitățile care sunt gazificate și-au construit cazangerii autonome, unii au construit sobe în blocuri, iar alții folosesc mijloace electrice pentru generarea căldurii în timp de iarnă. O situație similară este și în instituțiile publice care fie și-au construit cazangerii autonome sau fie au construit sobe. În sectorul particular (casele pe pământ) atât din mediul urban, cât și din cel rural se folosesc

sobe și centralele autonome. Sursele de energie sunt lemnele, cărbunii și gazele naturale. Este dificilă asigurarea instituțiilor de învățământ cu energie termică. Nu sunt resurse suficiente pentru aprovizionarea acestora cu energie termică și pentru repararea sistemelor termice uzate. **Una din soluțiile eficientizării consumului de energie termică este valorificarea surselor regenerabile de energie, prin instalarea bateriilor solare, a cazanelor pe bază de biomasă și a altor tipuri de utilaje moderne.**

Serviciile de telefonie fixă în RDS sunt asigurate de către filialele întreprinderii de stat SA „Moldtelecom”. **Nivelul de asigurare a gospodăriilor cu posturi telefonice pe țară este de aproximativ 87 la sută. RDS se află pe poziția a doua după mun. Chișinău cu 89,6 la sută din gospodării conectate la rețeaua de telefonie fixă, depășind media pe țară cu 2,9%. Cel mai înalt grad de telefonizare se atestă în raionul Cimișlia și Ștefan Vodă, cel mai jos în raionul Leova și Cahul. Rețeaua de telecomunicații pe parcursul ultimilor ani a înregistrat o dezvoltare care poate fi exprimată atât în indici cantitativi, cât și calitativi. Au fost înlocuite centralele automate și manuale cu cele digitale. Fiecare raion al regiunii are nodul său și deține centrală de legătură raională.**

Figura 20. Numărul posturilor de telefon la 100 locuitori pe raioane

Sursa: BNS 2010

Telefonia mobilă este reprezentată de rețelele „Orange”, „Moldcell” și „Unite” care deservește întreg teritoriul RDS. Deși costurile pentru servicii sunt înalte, conform datelor operatorilor de telefonie mobilă în ultimii trei ani se remarcă o tendință de creștere constantă a numărului de utilizatori. **Circa 34 la sută din gospodăriile din RDS dispun cel puțin de un telefon mobil, cifra fiind în permanentă ascensiune. Media pe țară la această poziție este de 41%.**

În RDS accesul la Internet este foarte slab dezvoltat. Potrivit studiilor recent elaborate de către Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor circa 20% din populație dispune de calculatoare conectate la rețeaua Internet. Ponderele persoanelor juridice care dispun de calculatoare conectate la rețeaua Internet este de circa 60%. Instituțiile publice sunt în mare majoritate conectate la rețeaua Internet. În localitățile urbane funcționează în mediu 1-3 Internet-cafenele.

2.4. Demografia

Populația stabilă a RDS la 1 ianuarie 2011 constituia 540,7 mii persoane sau 15,2 % din populația țării. Această cifră este în permanentă descreștere, afectând negativ situația demografică din regiune (perioada examinată 2008-2011). În această perioadă în toate unitățile administrativ-teritoriale din regiune s-a înregistrat o scădere a numărului populației, aceasta cifrându-se la 2,8 mii persoane (0,5%). Cauzele principale ale acestei descreșteri este sporul natural negativ și migrația populației.

Densitatea medie a populației RDS este de 73,3 locuitori/km², fiind cea mai mică comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare și este sub media pe țară care constituie 116,9. Valoarea maximă a densității în regiune o deține raionul Basarabeasca (99 locuitori/km²). Cele mai scăzute valori ale densității demografice se înregistrează în raioanele Taraclia (65 locuitori/km²) și Cimișlia (66 locuitori/km²).

Figura 21. Densitatea populației, pers/km² pe regiuni, 2011

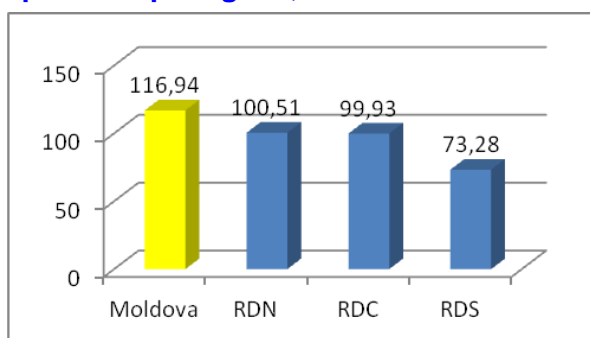
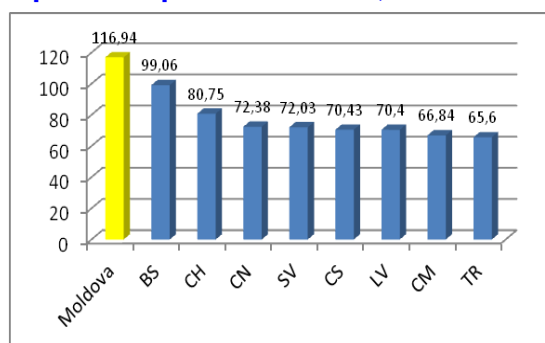

Figura 22. Densitatea populației pers/km² pe raioane RDS, 2011

Sursa: BNS 2011

Structura populației nu denotă dezechilibre majore la capitolul gender. Astfel ponderea bărbaților în RDS este de 49%, iar a femeilor de 51%. Majoritatea predominantă a populației locuiește în mediul rural – 74,8%. După grupe de vârstă, ponderea cea mai mare o are populația în vârstă aptă de muncă, 66,2%, urmată de populația sub vârstă aptă de muncă 19,4%, restul 14,4% sunt persoanele peste vârstă aptă de muncă.

Figura 23. Structura pe grupe de vârstă a populației, pe regiuni, 2011

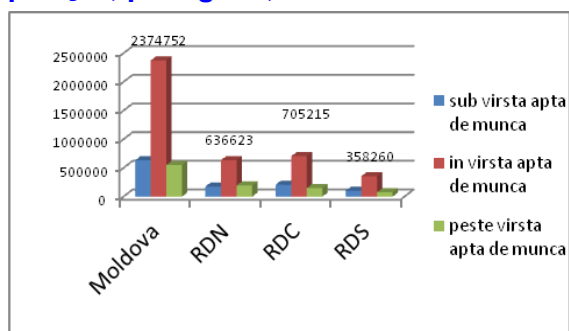
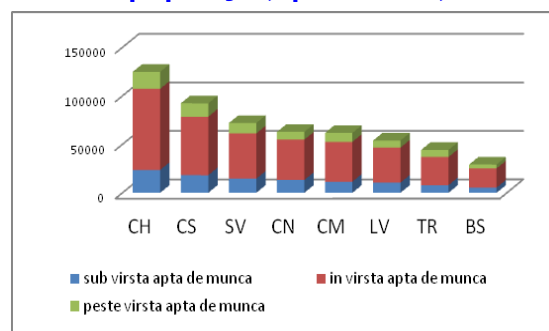

Figura 24. Structura pe grupe de vârstă a populației, pe raioane, 2011

Sursa: BNS

Tendențele actuale arată o scădere continuă a primelor grupe de vârstă, determinată de natalitatea redusă, ceea ce înseamnă că, procesul de îmbătrânire a populației este încă în curs de creștere, iar efectele acestui fenomen vor avea urmări în viitor.

Figura 25. Structura pe sexe a populației, la 01.01.2011 pe regiuni, %

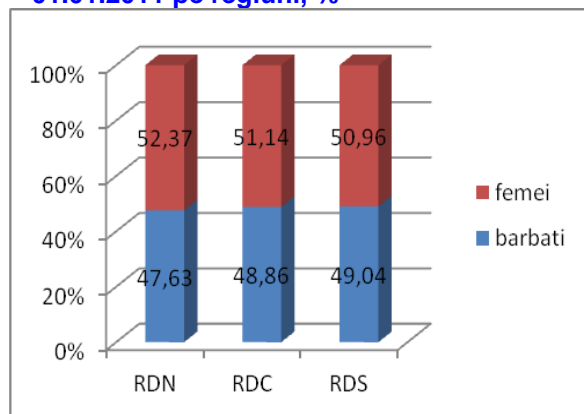
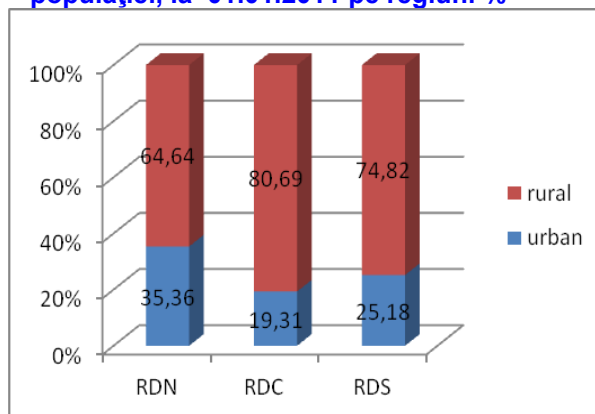

Figura 26. Structura pe medii de reședință a populației, la 01.01.2011 pe regiuni %

Sursa: BNS 2011

Mișcarea naturală a populației.

Sporul natural negativ al populației înregistrat în regiune influențează scăderea ratei de fertilitate și îmbătrânirea populației, accentuând presiunea demografică. În perioada examinată (2008-2011) acest indicator a variat de la -0,8 la -1,4, atingînd apogeul în 2011 (Tabelul 4).

Tabelul 4. Mișcarea naturală a populației la 1000 locuitori, media pe regiune %

	2008	2009	2010	2011
Natalitatea	10,9	11,1	11,3	11,4
Mortalitatea	12,2	12	12,1	12,8
sporul natural	-1,3	-0,9	-0,8	-1,4

Sursa: BNS 2011

Figura 27. Sporul natural la 1000 locuitori, pe regiuni, 2011

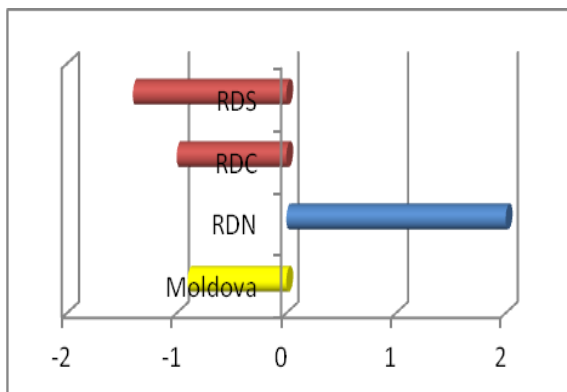
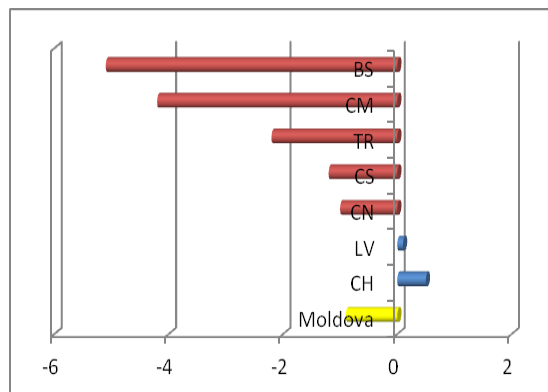

Figura 28. Sporul natural la 1000 locuitori, pe raioane, 2011

Sursa: BNS

În anul 2011, RDS a avut cel mai mare spor natural negativ, de -1.4, fiind peste media pe țară, cu 0,5 puncte, doar în RDN s-a înregistrat valoarea pozitivă a sporului natural, de-a lungul perioadei examinate (2008-2011). La nivel intra-regional, doar în raionul Cahul (0,5) și Leova (0,1) putem întâlni valori pozitive a sporului natural. Cel mai deprivat la acest compartiment este raionul Basarabeasca (-5,1) și Cimișlia (-4,2).

Acest indicator este influențat puternic de dezvoltarea socio-economică a economiei naționale în întregime și a regiunii în special, dar, totodată, un factor determinant îl reprezintă tradițiile stabilite în timp de arealul concret istoric al națiunii.

Procesele migraționiste influențează profilul demografic și au un rol important în viața economică și socială a RDS. Deși lipsesc datele statistice în profil teritorial privind procesele migraționiste, pentru a face concluzii mai exacte la acest capitol, putem constata existența a trei fluxuri migraționiste principale, care se manifestă cu un grad diferit de intensitate: migrația rural-urban în interiorul RDS, migrația RDS-Chișinău (în această direcție migrează în special studenții care învață la instituțiile de învățământ superior din Chișinău și care se stabilesc cu traiul în capitală) și emigrația (migrația peste hotarele Republicii Moldova). Emigrația este cel mai puternic flux migrator al populației din RDS. Conform IDAM din 2009, **circa 42076 rezidenți** ai RDS erau „temporar absenți”. Aceasta reprezintă circa **7,7 %** din populația regiunii, emigrația din RDS fiind, conform rezultatelor recensământului, a doua după intensitate în Republica Moldova.

Figura 29. Ponderea populației absente în numărul total al populației, conform datelor recensământului din 2004

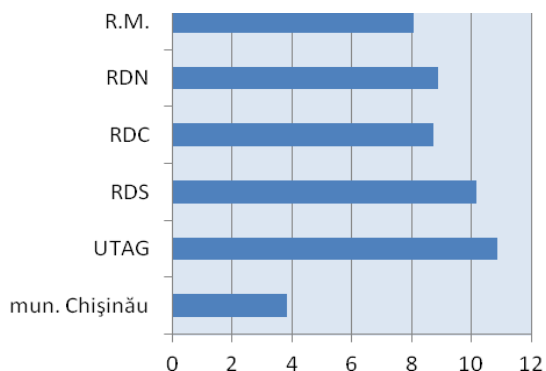
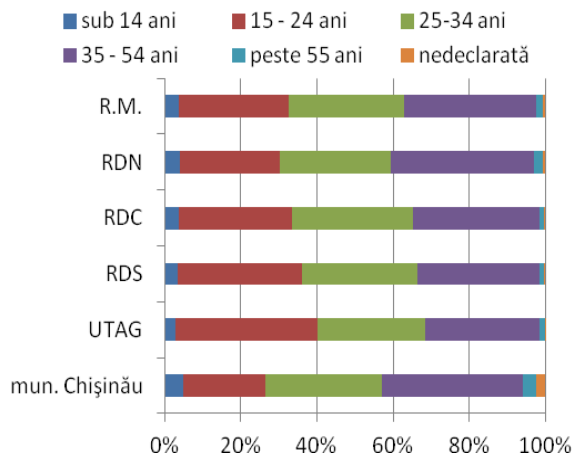

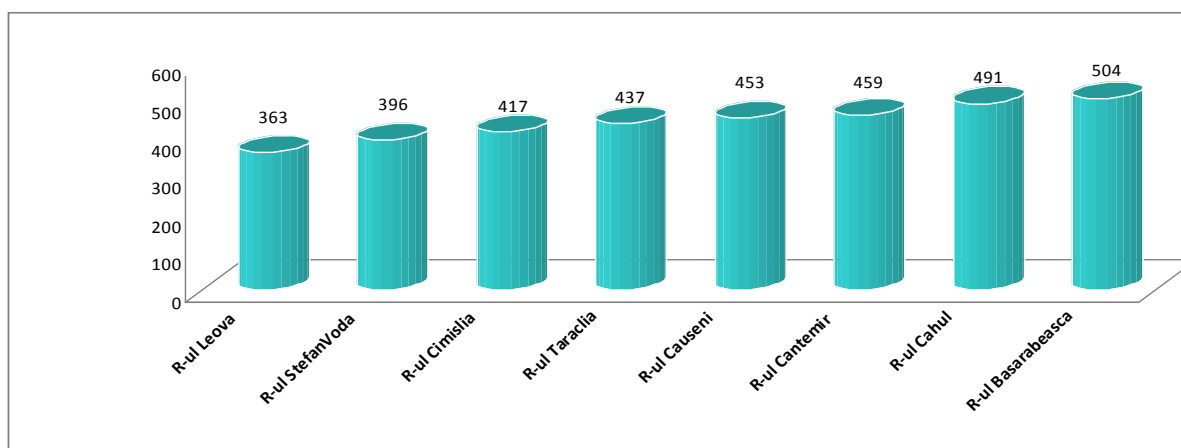
Figura 30. Structura populației absente pe grupe principale de vârstă

Sursa: Raportul „Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia: Analiza situației economice și a potențialului de dezvoltare”, Expert-Grup, 2008

Un aspect important al sărăciei este determinat de nivelul de deprivare demografică a comunităților locale, care se exprimă prin Indicele de deprivare demografică a ariilor mici (IDAM)⁴. Calculele efectuate pentru 2009 arată că doar comunitățile din raioanele Leova și Ștefan Vodă sunt mai defavorizate în aspect demografic, valoarea IDAM fiind sub nivelul național.

Figura 31. Deprivarea în aspect demografic, pe raioane RDS, 2009

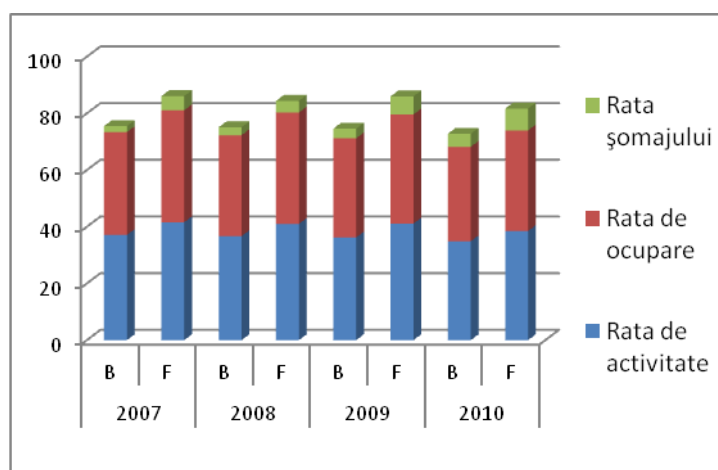
Sursa: IDAM, 2009

⁴ IDAM se calculează ca suma următorilor indicatori: (i) Proportia familiilor cu 3 sau mai mulți copii în numărul total de familii; (ii) Proportia familiilor cu invalizi în numărul total al familiilor; (iii) Proportia persoanelor de 75 de ani și mai mulți în numărul total al populației; (iv) Proportia populației absente mai mult de un an în evidența dusă de primărie în numărul total al populației. Cea mai deprivată se consideră localitatea cu valoarea indicatorului de deprivare cel mai mic. SADI, 1

Forța de muncă

Procesele demografice au un impact direct asupra proceselor ocupaționale în economia națională, deoarece reprezintă baza fundamentală de alimentare a pieței forței de muncă. La nivel de țară RDS este pe ultimul loc în comparație cu celelalte RD, la capitelele rata de activitate și rata de ocupare. Astfel rata de activitate între femei în RDS este de numai 34,9% în scădere față de RDC și RDN corespunzător cu 2,8 și 1,3 puncte procentuale. Printre bărbați valoarea acestui indicator este de 38,5% la fel în scadere cu 4 și 1,2% față de RDC și RDN. În perioada anilor 2007-2010 se atestă o scădere continuă a acestor indicatori la nivel de regiune.

Figura 32. Evoluția Ratei de activitate în 2007-2010, pe sexe, în RDS, %

Sursa: BNS 2011

Populația activă în RDS constituie 36.6% din numărul total al populației, dintre care 93,8% o constituie populația ocupată și 6,2% sunt șomerii. Populația inactivă reprezintă 63.4% din total. Rata de ocupare pe medii este de 32% în zona urbană și 68 % în localitățile rurale. Majorarea acestui indicator este influențată de ocuparea locuitorilor de la sate în prelucrarea cotelor de teren aflate în proprietate, ca regulă parcele foarte mici, care asigură o ocupare în agricultura de subzistență.

După activități economice 36% din populația ocupată în RDS activează în agricultură, 11% în industrie și 5% în construcții. Astfel, 52% din populația ocupată activează în sfera de producere și 48% în sfera de prestări servicii și alte domenii.

După forme de proprietate 31,5% sunt ocupați în sectorul public și 68,5% în sectorul privat. Sectorul formal acoperă 74,4% din totalul populației ocupate în regiune, 10,6% sectorul informal și 15% din populația ocupată activează în gospodăriile casnice.

Efectivul de salariați în RDS la sfârșitul anului 2010 este reprezentat de 62,4 mii persoane angajați în diverse structuri ale economiei naționale, ceea ce constituie 31,6% din populația ocupată. 54% din ei o reprezintă femeile.

Figura 33. Structura populației ocupate din RDS pe principalele ramuri la 01.01.2011, %

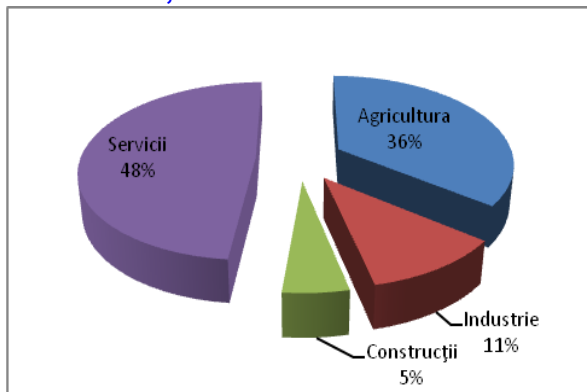
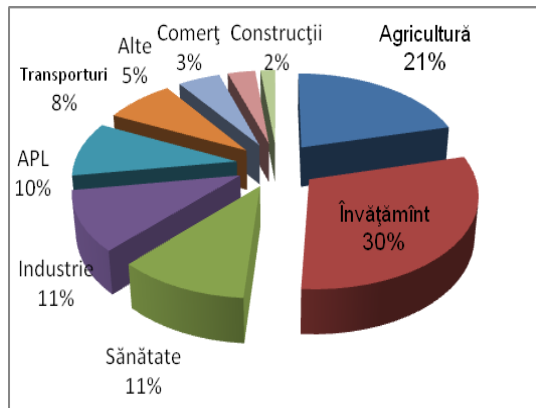

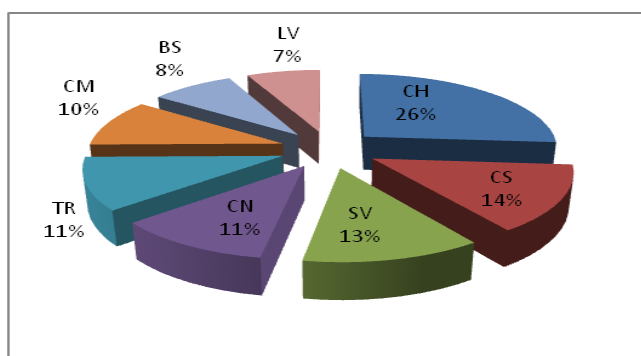
Figura 34. Structura populației angajate din RDS pe ramuri la 01.01.2011, %

Sursa: BNS, 2011

În ultimii ani se atestă o reorientare a profilului ocupațional al populației. Dacă în anul 2006 ponderea cea mai mare a populației active era ocupată în agricultură, în anul 2010 numărul persoanelor ocupate în servicii depășește cu 12% numărul persoanelor ocupate în agricultură. În același timp 15 la sută din persoanele ocupate în agricultură sunt persoane care lucrează pe cont propriu. Din numărul total al salariaților numai 33,2% activează în sfera de producere, acest indicator fiind în scădere față de anul 2007 cu 6,8%. Efectivul salariaților pe raioane este prezentat în Figura 35.

Figura 35. Ponderea salariaților pe raioane, % în total pe regiune la 01.01.2011

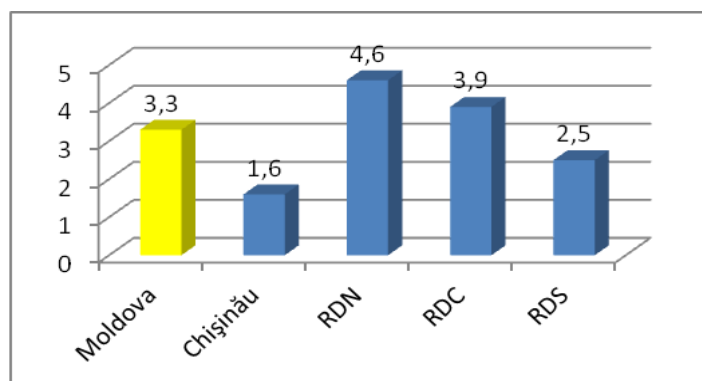
Sursa: BNS 2011

Astfel, Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă sunt raioanele RDS cu cea mai mare pondere de salariați în total populație. Salariul mediu lunar al unui angajat din RDS în anul 2011 a constituit 2102,1 lei, sau 70,7% din salariul mediu pe țară. La nivel de regiune cele mai mici salarii le-au avut angajații din raioanele Cantemir și Ștefan-Vodă (1983,7 și 2057 lei / lună), cele mai mari salarii, angajații din raionul Basarabeasca (2755 lei / lună).

În Republica Moldova indicatorii care reflectă situația șomajului în țară sunt calculați după datele BIM și a ANOFM. Ancheta forței de muncă utilizată în acest sens de BIM este

colectată din teritorii diferite, cuprinzând un spectru larg de criterii de selectare. Totalurile însă și concluziile sunt făcute la nivel de țară, de aceea aceste date nu sunt făcute publice în aspect teritorial. Astfel la nivel de țară rata șomajului conform datelor BIM pentru anul 2010 a înregistrat nivelul de 7,4%, iar ANOFM a prezentat o rată de șomaj înregistrată pe țară la nivelul de 3,3%.

Figura 36. Rata șomajului oficial înregistrat în 2010 pe regiuni, %

Sursa: BNS 2011

Indicele ratei șomajului prezentat de ANOFM este influențat de plățile ajutoarelor sociale care se acordă persoanelor cu statut de șomer oficial înregistrat. În aspect de gen, o rată sporită a șomajului se atestă în rândul bărbaților. Mai afectați de șomaj sunt locuitorii din mediul rural.

2.5. Dezvoltarea economică

Valoarea Adăugată Brută a Regiunii⁵

Valoarea Adăugată Brută (VAB) a RDS în 2008 se estimează la 3,32 miliarde lei sau 10% din VAB națională⁶. În perioada 2006-2008, VAB s-a modificat nesemnificativ, iar VAB pe cap de locuitor a constituit puțin peste 400 Euro, sau 64% din nivelul mediu național.

⁵ Datele privind VAB pe regiuni sunt preluate din Matthew Powell [1].

⁶ Nu a fost posibil de alocat pe regiuni întreaga valoare adăugată înregistrată în conturile naționale (vezi Powel 2009, Anexa B). În special, nu există o metodă efectivă pentru alocarea domeniului servicii financiare calculate indirect și nici date necesare pentru alocarea venitului guvernului și instituțiilor nonprofit din servicii prestate gospodăriilor casnice. Astfel, VAB nealocată reprezintă circa 12,5% din VAB pentru anul 2006 în prețurile anului 2006 și circa 14,5% din VAB pentru anul 2008 în prețurile anului 2006. Estimările pentru VAB națională și VAB pe cap de locuitor utilizate pentru comparație la această secțiune reprezintă VAB alocabilă pentru toate regiunile și nu include VAB nealocabilă.

Figura 37. VAB pe cap de locuitor, lei

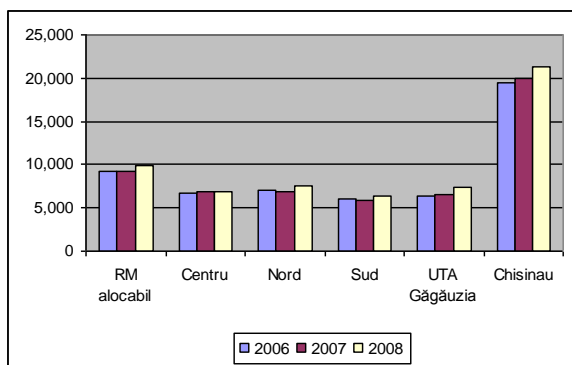
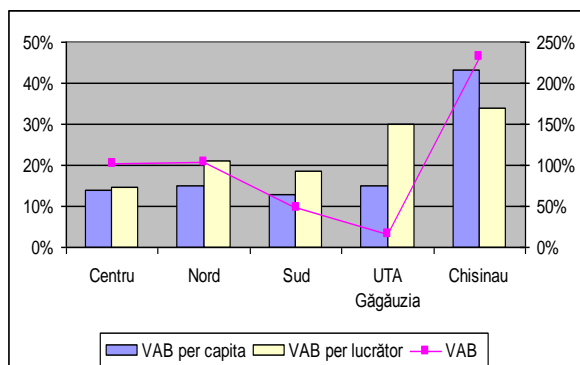

Figura 38. Ponderea VAB pe cap de locuitor în VAB națională, 2008

Sursa: Powell 2009 (Raportul statistic regional)

Profil sectorial

Sectoarele economice contribuie diferit la formarea VAB regionale, ponderea principală revenind agriculturii. Însă se manifestă tendința schimbării structurii ramurale. Astfel, în 2008, cota agriculturii în VAB a constituit 32%, reducându-se față de 2006 cu 10%. Concomitent s-a majorat contribuția serviciilor – până la 47% și a industriei – până la 21%.

Figura 39. Structura ramurală a VAB,%⁷

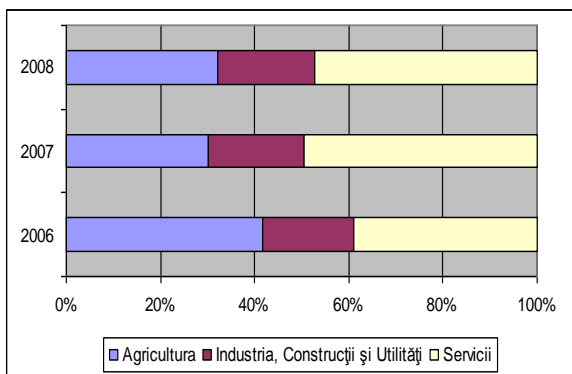
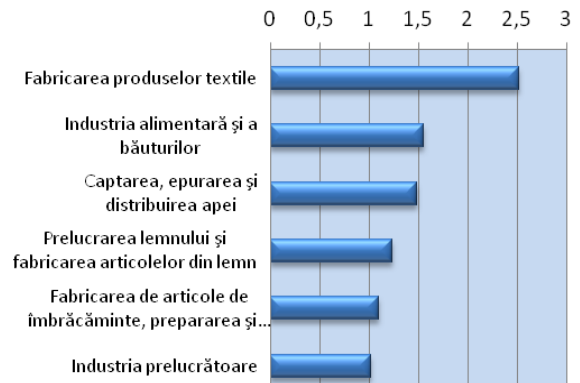

Figura 40. Indicele de specializare industrială după numărul de personal, 2009

Sursa: Powell 2009 (Raportul statistic regional)

Sectorul agricol

Deși regiunea are o pronunțată specializare în agricultură, terenurile agricole constituie doar 42% din totalul suprafeței RDS. Din acestea 82% sunt terenuri arabile și 17% plantații multianuale. Principalele produse agricole sunt strugurii, cerealele, culturile tehnice și pomicole.

Figura 41. Structura terenurilor agricole in RDS, %, 2011

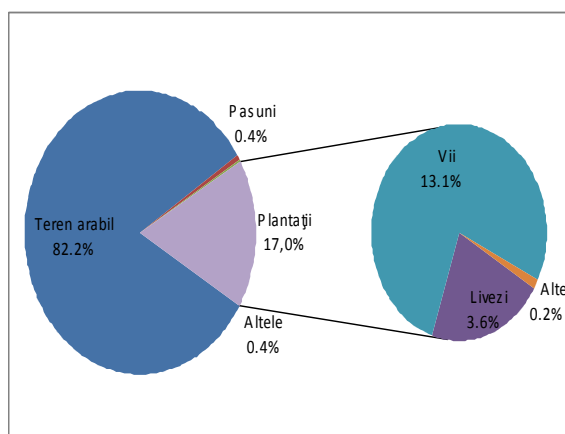
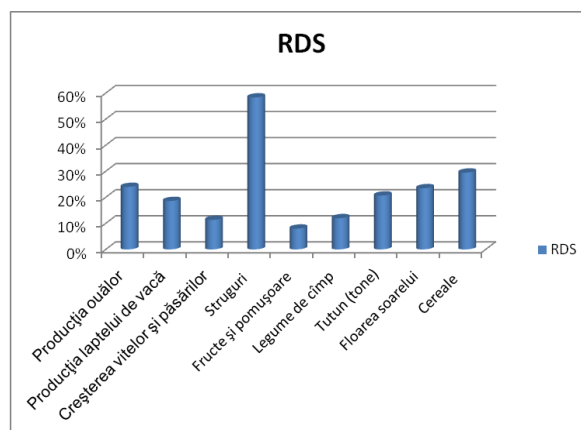

Figura 42. Structura producției agricole pe regiune, %, 2011

Sursa: BNS 2011

Agricultura rămâne a fi unul din sectoarele economiei cu o cotă de ocupare a forței de munca de peste 36%, **întințetatea fiind deținută de sectorul prestări servicii (48%)**. Cota agrofirmelor care generează pierderi a constituit în 2007 sub 44%, ceea ce este cu 3% peste nivelul mediu pe țară. Infrastructura existentă de colectare a produselor agricole nu este funcțională și exportul lor se efectuează cu greu din cauza barierelor tehnice.

Potențialul agroalimentar al RDS este reprezentat de 37 de cooperative de producție, 23 de societăți pe acțiuni, 173 de societăți cu răspundere limitată și peste 53 mii de gospodării țărănești și întreprinderi individuale. **Cei mai mari AE care activează în agricultura RDS sunt SRL „Sadac-Agro”, r. Basarabeasca, CAP „Elita-Alexandrfeld” r. Cahul, CAP Glia r. Cantemir, CAP „Ciobalaccia” r. Cantemir, SRL „Ceteronis” r. Cantemir, SRL „Bogatmos” r. Căușeni.**

RDS îi revine circa 30 la sută din producerea total pe țară a cerealelor de prima grupă și a porumbului. 23% din toată producția de floarea soarelui revine RDS. Cea mai importantă cultură agricolă a RDS sunt strugurii, (În anul 2011, 58% din volumul întreg pe țară).

În interiorul regiunii, lideri în producerea cerealelor și a culturii de floarea soarelui sunt raioanele Ștefan-Vodă și Cahul. Cea mai mare cantitate de struguri o produc raioanele Cahul, Cantemir și Ștefan Vodă.

Producția animalieră este reprezentată preponderent de ramura avicolă, 25 la sută din producția de ouă pe țară revine RDS, 18% din producția de lapte. Oieritul rămâne a fi ramura de bază a sectorului zootehnic din RDS.

În cadrul RDS 94 la sută din producerea ouălor revine raioanelor Cimișlia și Taraclia. În toate raioanele RDS se practică creșterea ovinelor și caprinelor. Ponderea cea mai mare după efectivul de animale revine raioanelor Cahul, Cantemir și Taraclia.

Prin potențialul sporit de producere a strugurilor, condițiile climaterice favorabile creșterii acestei culturi, prezența în regiune a 54 fabrici de prelucrare a strugurilor, de producere și îmbuteliere a vinului, prezența unui sistem dezvoltat de căi ferate și a portului internațional Giurgiulești, RDS poate deveni centrul de producere și export al vinurilor de calitate. Vinăriile „Ciumai” și „Purcari” reprezintă cartea de vizită a RDS și sunt recunoscute la nivel mondial.

Sectorul industrial.

Sectorul industrial al RDS este subdezvoltat. Ponderea producției fabricate în RDS în anul 2011 în volumul total al producției industriale pe țară este de 3,2%. În comparație cu RDN și RDC acest indicator este în scădere cu 18,2 și corespunzător 8,1%. Valoarea producției livrate constituie 89,9 la sută din total produs, ponderea producției exportate fiind de 64,7 la sută din vânzări, sau 6 la sută din exportul produselor industriale pe țară. Valoarea producției industriale pe cap de locuitor în RDS este de 1621,8 lei, ceea ce este de 4,7 ori mai mică decât media pe țară.

Figura 43. Valoarea producției industriale fabricate pe cap de locuitor pe regiuni, 2011, (lei)

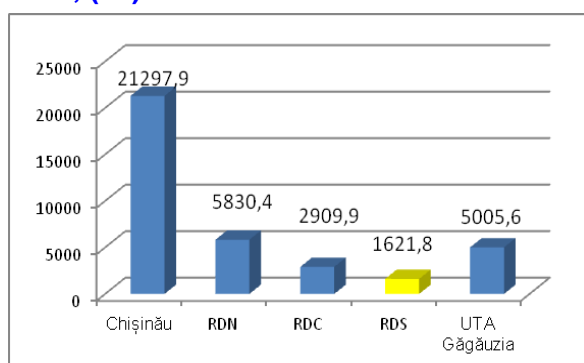
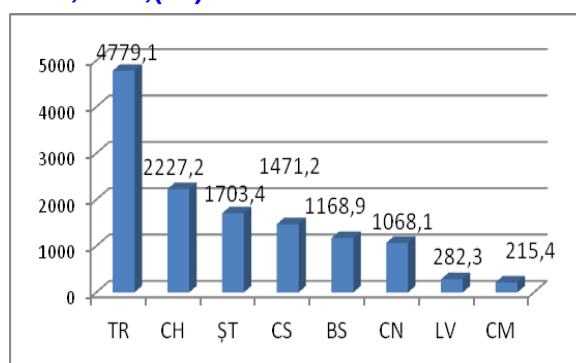

Figura 44. Valoarea producției industriale fabricate pe cap de locuitor pe raioane RDS, 2011, (lei)

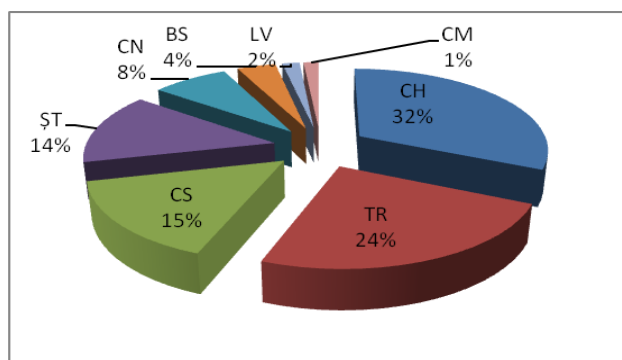
BNS 2011

Cele mai importante ramuri industriale sunt (a) fabricarea produselor textile; (b) industria alimentară și a băuturilor; (c) captarea, epurarea și distribuția apei; (d) prelucrarea lemnului și fabricarea articolelor din lemn; (e) fabricarea de articole de îmbrăcăminte, prepararea și vopsirea blănurilor. În regiune sunt amplasate 54 de fabrici de vinuri, 27 combinate de panificație și brutării, 12 unități de producție pentru colectarea și prelucrarea produselor cerealiere, 13 fabrici de conserve, de uscare sau congelare a fructelor și legumelor, etc

RDS deține primul loc pe țară în producerea divinului. Fabricile din Taraclia au produs în anul 2011 857,4mii dal de divin, sau 36 la sută din tot divinul produs în țară. Circa 20 la sută din vinurile fabricate în Modova sunt produse în RDS. Cele mai importante centre de producere a vinului se află în raioanele Ștefan –Vodă, Taraclia și Cantemir.

Orașul Cahul este cel mai important centru industrial din RDS. Întreprinderile industriale din or.Cahul au produs în anul 2011 32 la sută din toată producția industrială pe regiune, urmat de or. Taraclia cu 24,1%. La extrema opusă se află raioanele Cimișlia(1,5%) și Leova(1,7%).

Figura 45. Ponderea producției industriale fabricate pe raioane RDS, 2011, %

BNS 2011

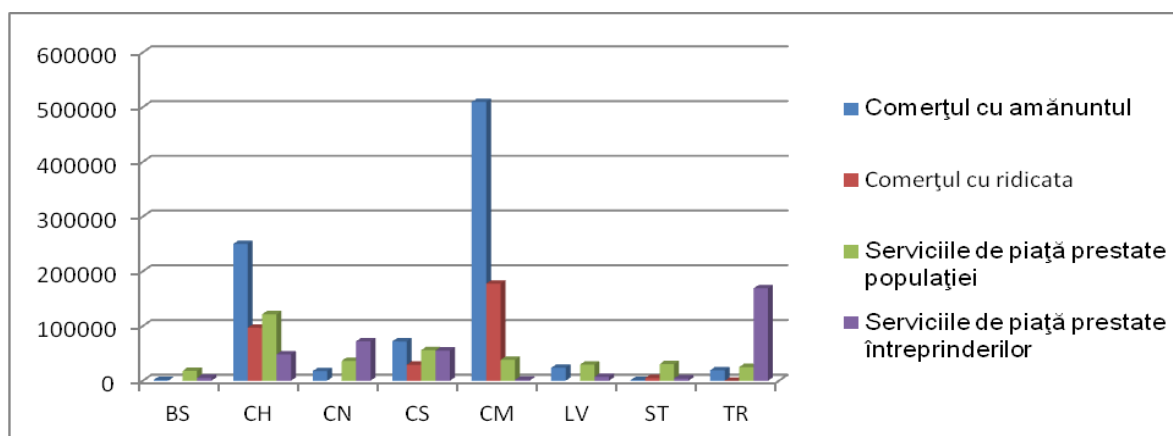
În tandem cu Portul Internațional Liber Giurgiulești orașul Cahul este primul candidat la etapa de preselecție a orașelor cu potențial de creștere în RDS.

Potențialul industrial în RDS este reprezentat de următorii agenți economici: SA „Tricon” Cahul, SRL”Tessile Mold Cahul, SA”Cahul Pan” r. Cahul, SA „Imperial Vin” r. Cantemir, Ciumai-Vin SRL, r. Taraclia, IM „Vinăria-Purcari” SRL, r. Ștefan Vodă, etc.

Sectorul serviciilor

Sectorul serviciilor este în continuă creștere atât în ce privește valorile absolute, cât și cotele de nivel regional și național. Contribuția cea mai mare revine comerțului, telecomunicațiilor și serviciilor financiare. Datele statistice în aspect regional permit analiza a 4 indicatori ce țin de: comerțul cu ridicata, comerțul cu amănuntul, serviciile de piață prestate populației și serviciile de piață prestate întreprinderilor.

Figura 46. Cifra de afaceri, anul 2011 în aspect teritorial RDS (mii lei)

BNS 2011

Sectorul serviciilor în Regiunea Sud este reprezentat în principal de companiile din comerțul cu amănuntul și servicii cu plată prestate populației din regiune. Comerțul cu amănuntul în regiune este efectuat în principal în baza unităților comerciale existente (magazine și gherete), numărul cărora este în permanentă creștere. La data de 01.01.2010 în regiune activau 1208 magazine și 134 gherete. În regiune este amplasat cel mai mic număr de magazine comparativ cu toate regiunile de dezvoltare, reprezentând 12,6% din numărul total de magazine din Republica Moldova. În regiune activează cel mai mic număr de gherete comparativ cu Regiunea Centru și Regiunea Nord, reprezentând 5,1% din numărul total de gherete din țară. Numărul cel mai mare de unități comerciale se regăsesc în r. Căușeni (25,2% din totalul pe regiune), urmat de raionul Cahul (17,7 din totalul pe regiune), la finele clasamentului fiind raionul Basarabeasca (5,8% din totalul pe regiune).

În anul 2011 cifra de afaceri a comerțului cu amănuntul a constituit 24,2 miliarde lei, dintre care Regiunea Sud a contribuit cu 894 mil. sau 3,7% din totalul cifrei de afacere pe țară. Cifra de afaceri a comerțului cu ridicata pe regiune a constituit 308,1 mil. lei sau 0,99 % din total pe țară. Serviciile de piață prestate populației au înregistrat în anul 2011 o cifră de afaceri de 354,7 mil. lei sau 5,6% din totalul pe republică. Serviciile de piață prestate întreprinderilor în anul 2011 a constituit 362,7 mil. lei sau 2% din totalul pe țară.

Deși este în creștere continuă pe parcursul ultimilor ani, în aspect regional, cifra de afaceri (venitul din vânzări din toate partu activități separat), în RDS este cu mult sub nivelul mediei naționale, și cu mult sub nivelul celorlalte regiuni de dezvoltare. Veniturile din vânzări din aceste afaceri în RDS constituie numai 2,4 la sută din totalul pe țară.

Turismul

Potențialul turistic al RDS este în proces de valorificare. În regiune sunt premise pentru dezvoltarea și promovarea acestei ramuri profitabile.

Potențialul acestui sector în regiune este reprezentat de, a) cele mai vestite vinării de pe teritoriul țării – vinăriile „Purcari” și „Ciurai” incluse în „Drumul vinului”; b) stațiunea balneosanatorială vestită în Moldova și peste hotarele țării – „Nufărul Alb” cu izvoare minerale și termale, Cahul; c) rezervația științifică „Prutul de Jos” din r. Cahul; d) „muzeul verde” unic în R Moldova (r-I Ștefan Vodă); e) Monumentul istoric de arhitectură din secolele XVI-XVIII, biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni, care necesită o restaurare totală.

Un interes sporit pentru turiști poate avea Pădurea Turcească (s. Talmaza); Nistrul Chior din r-l Ștefan Vodă; peste 15 muzee arheologice și de istorie a ținutului natal; „Valul lui Traian“, monument istoric înălțat de romani prin sec. III pe o lungime de circa 126 km de la Prut din localitatea Valul lui Isac, Cahul – pînă la Căușeni și în continuare până la lacul Sasac (Tatarbunar, Ucraina); 6 mănăstiri, printre care cele mai renumite, mănăstirea din Codrii Tigheciului, mănăstirea din Capaclia (Cantemir), mănăstirea din Zloți (Cimișlia) și mănăstirea de maici din Căușeni.

Infrastructura turistică este asigurată de 20 hoteluri funcționale, dintre care cele mai mari sunt: hotelul „Azalia” și „Codreanu” din or.Cahul, Albasadorf din Albota de Sus (Taraclia), filială a hotelului „Codru din Chișinău, hotelul de 4 stele de pe lângă vinăria „Purcari” din Ștefan Vodă, popasul situat pe traseul național Chișinău-Cahul nu departe de s. Sărata Nouă, r-l Leova, un șir de pensiuni și tabere turistice. Rămîne încă nevalorificat potențialul turismului agrar în regiune.

Pentru a face regiunea mai atractivă pentru turiști sunt organizate un șir de evenimente culturale de importanță regională, națională și internațională. Cele mai importante sunt: festivalul internațional folcloric bienal „Nufărul alb”, Cahul; festivalul internațional folcloric pentru copii „Bobocelul”, Cahul; festivalul internațional „Chipuri de prieteni” („Faces of Friends”) devenit un prestigios festival internațional de muzică ușoară pentru tineri, Cahul; festivalul folcloric internațional „Duminica la florii” organizat în localitățile de pe malul Prutului din r-l Cahul; teatrul bulgarilor basarabeni «Смешен петък» și un ansamblu de cintece și dansuri «Родолюбие».

Dezvoltarea turismului și în special a turismului rural este un domeniu de perspectivă, prin valorificarea potențialului turistic existent, va fi ridicat gradul de dezvoltare economică a regiunii.

Antreprenoriatul

Dezvoltarea antreprenoriatului este un obiectiv principal al dezvoltării regionale.

În anul 2010, în RDS au activat 2388 întreprinderi, însemnînd doar 5%, din numărul total de IMM din Republica Moldova. Cu toate că în perioada 2007-2010 numărul întreprinderilor s-a mărit cu aproximativ 15%, acest indicator raportat la numărul de locuitori a rămas cel mai mic în comparație cu alte regiuni.

Figura 47. Pondere IMM în profil teritorial, pe țară, în anul 2010

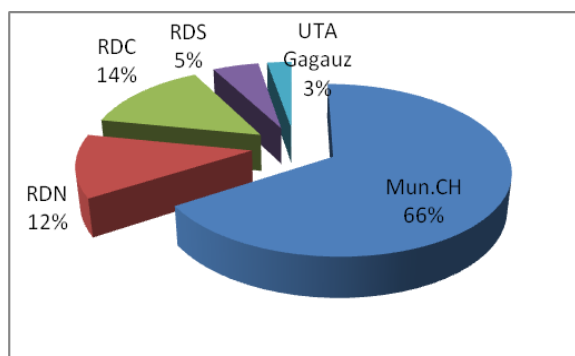
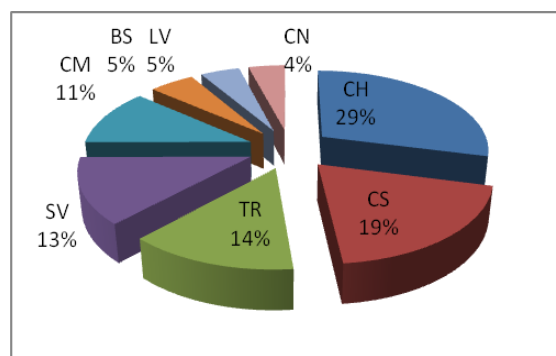

Figura 48. Pondere IMM în profil teritorial, pe raioane RDS, în anul 2010

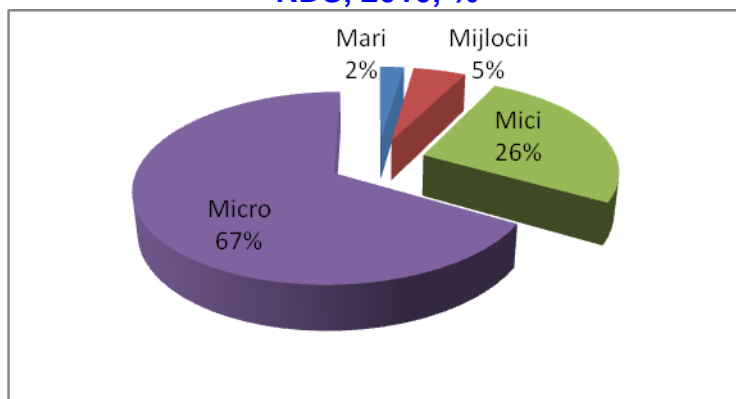

Sursa: BNS, 2010

Sectorul IMM reprezintă circa 97,7% din numărul total de întreprinderi. Acest lucru este în deplină concordanță cu tendința globală de creștere a numărului de întreprinderi mici, cu puțini angajați. În ansamblu pe țară, cît și în profil regional, persistă întreprinderile cu un

personal de pînă la 9 persoane, adică trei din patru întreprinderi sunt clasificate ca „micro”. Ponderile întreprinderilor mijlocii (50-249 de persoane) și mari (250 de persoane sau mai mult) sunt 5% și, respectiv 2% în RDS.

Figura 49. Repartizarea întreprinderilor după mărime, RDS, 2010, %

Sursa: BNS, 2010

Numărul persoanelor care activează în întreprinderile mici și mijlocii în perioada de referință a constituit 24,6 mii persoane, deținând 64,9% din numărul total de angajați ai întreprinderilor. Veniturile din vânzări în această perioadă au însumat 3264,6 mil. lei sau 53,2% din veniturile din vânzări în total pe economie (vezi **Tabelul nr.5**)

Tabelul nr.5 Rezultatele activității întreprinderilor mici și mijlocii, RDS, în anul 2010

	Numărul de unități		Numărul de salariați		Venituri din vânzări (cifra de afaceri)		Profit pînă la impozitare
	mii unități	în % față de total UAT	mii persoane	în % față de total UAT	mil. lei	în % față de total UAT	mil. lei
RDS	2,3	97,7	24,6	64,9	3264,6	53,2	204,5
BS	0,1	98,3	1,3	79,5	171,8	91,7	-0,6
CH	0,7	97,4	6,1	56,9	945,2	57,4	56,8
CN	0,1	94,2	1,7	41,9	219,5	48,9	23,5
CS	0,5	98,7	3,6	70,1	588,4	43,4	53,7
CM	0,3	97,4	3,5	77,3	383,1	41,1	20,8
LV	0,1	100,0	2,0	100,0	236,7	100,0	3,0
SV	0,3	96,8	3,0	57,0	301,1	56,8	47,4
TR	0,3	97,8	3,4	74,2	418,8	52,5	-0,3

Sursa: BNS 2011

Analiza IMM denotă o tendință de creștere a eficienței întreprinderilor din sectorul dat. Astfel, veniturile din vânzări în medie pe o întreprindere au constituit 1419,39 mii lei sau cu 10,8 mii lei (cu 0,8%) mai puțin decât media pe țară. Și veniturile din vânzări ale IMM calculate, în mediu la un salariat au constituit 132,7 mii lei sau cu 78,2 mii lei (cu 37%) mai puțin decât media pe țară. Totodată, numărul mediu de salariați per întreprindere în anul 2010 a constituit 11 persoane, situându-se la nivelul anului 2009.

Doar 5% din întreprinderile mici și mijlocii sunt concentrate în RDS. Companiile din RDS au atins performanțe economice mai mici comparativ cu celelalte regiuni și mun. Chișinău.

Figura 50. Pondere angajați IMM în profil raional RDS, 2010

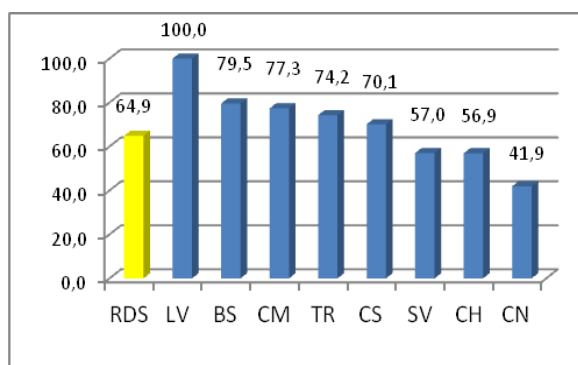
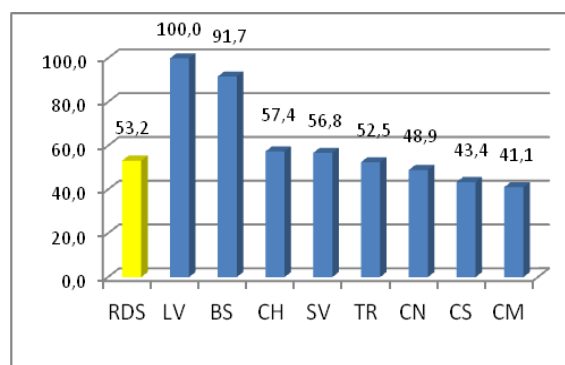

Figura 51. Pondere venituri IMM în profil raional RDS, 2010

Sursa: BNS, 2010

După numărul de întreprinderi, ponderea IMM în total întreprinderi variază de la 94,2% în raionul Cantemir, până la 100% în raionul Leova. După numărul de angajați, ponderea IMM în total angajați, variază între 41,1% în Cimișlia și 100% în Leova. Astfel, în medie pe regiune circa 5% de întreprinderi mari, asigură cu locuri de muncă peste 40 la sută din angajați. Cu toate că numărul întreprinderilor este în creștere permanentă, gradul de localizare a lor este destul de redus și în 2010 a constituit 44 de întreprinderi la 10 000 locuitori, ceea ce constituie cel mai jos nivel față de celelalte două regiuni și de 2,0 ori mai mic decât nivelul mediu național. De asemenea, distribuția spațială a vânzărilor întreprinderilor este neuniformă, diferențele între raioane fiind de ordinul zecilor. Zonele cele mai active din punct de vedere economic sunt Taraclia și Cahul, unde activează peste 60 de IMM-uri raportate la 10 000 de locuitori. Pe când în raioanele Leova și Cimișlia acest indicator este mai mic de 20.

Accesul limitat la finanțe, cooperarea economică transfrontalieră limitată, complexitatea procedurilor birocratice sunt considerate principalele bariere în lansarea și dezvoltarea afacerilor din acest sector.

Investiții și procesul investițional

Activitatea investițională este distribuită neuniform pe teritoriul RM, fiind puternic concentrată într-un singur centru, municipiul Chișinău, unde volumul investițiilor pe parcursul ultimilor ani variază între 59 și 66% din totalul pe republică. De menționat, că a scăzut activitatea investițională în zona Sud și în zona Nord, pe când investițiile în capital fix în UTA Gagauzia au înregistrat o creștere.

Figura 52. Dinamica investițiilor în capital fix și a lucrărilor de construcție montaj în prețuri curente pe RDS, 2011 (mil. lei)

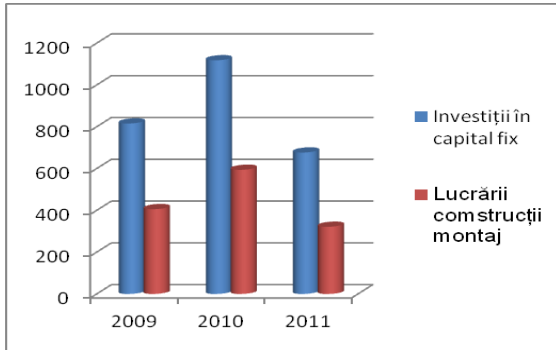
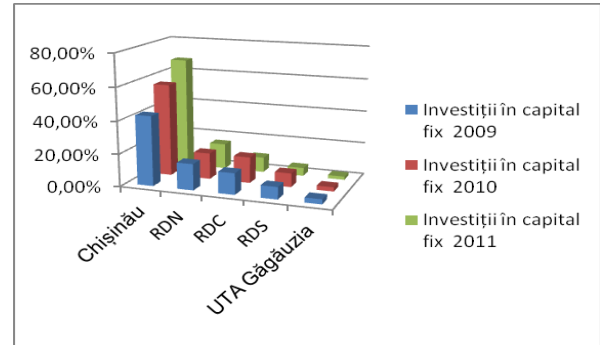

Figura 53. Ponderea investițiilor în capital fix, 2011

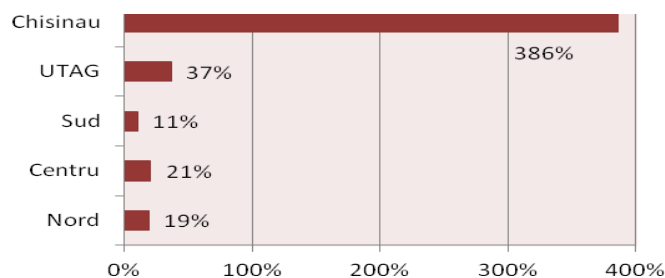
Sursa: BNS, 2011

Finanțarea investițiilor se efectuează preponderent din surse private, iar bugetelor autorităților publice centrale și locale le revin doar 8-19%. Totodată distribuția lucrărilor de construcție montaj este disproporționată în profil teritorial.

Cele mai mari investiții în capital fix în anul 2011 în RDS s-au înregistrat în raioanele Cahul, Cantemir și Căușeni. La extrema opusă se află raioanele Basarabeasca și Leova.

Investițiile străine au o pondere neînsemnată în regiune, iar cele cumulative calculate pe cap de locuitor în RDS constituie doar 26 USD, sau aproape cu 10% mai puțin decât media pe țară. În mare măsură aceasta se datorează faptului că firmele străine preferă să se înregistreze în capitală, chiar dacă o bună parte a activității lor se desfășoară în teritoriul regiunii.

Figura 54. ISD pe cap de locuitor (media pe țară 2007), %

Sursa: BNS și calculele BCI, 2008

În regiune activează 3 zone economice libere: ZEL „Tvardița”, "Parcul de producție Taraclia" și Portul Internațional Liber Giurgiulești. Deși zonele libere din Tvardița și Taraclia funcționează de 8-10 ani, impactul lor asupra economiei regiunii este nesemnificativ. Majoritatea rezidenților din aceste zone desfășoară activități similare în teritoriul țării, dar cu

facilități fiscale. Aceasta a generat concurență neloială în regiune și a adus pierderi bugetului local și celui de stat.

Portul Internațional Liber Giurgiulești (PILG) este situat la km 133.8 al fluviului Dunărea, pe o suprafață de 120 ha, la intersecția traseelor internaționale de comerț și transport, precum este canalul navigabil Rin–Main–Dunărea, care unește Marea Neagră, 14 state europene și Marea Nordică, sistemele de cale ferată standard european, precum și rețeaua de drumuri internaționale. Astfel, PILG reprezintă un centru regional de logistică la frontiera UE cu acces la căile ferate de comunicație terestră, feroviară, fluvială și maritimă. PILG este gestionat de un investitor general – compania Danube Logistics SRL, care a semnat în 2004 cu Guvernul Republicii Moldova un acord de investiții pentru edificarea acestuia. Până în 2009 au fost date în exploatare Terminalul petrolier (cu capacitate maximă de transportare de peste 2 mil. t/an), Terminalul cerealier (1 mil. t/an) și Portul pentru pasageri (10 mii pasageri/an). În cadrul PILG sunt înregistrați 22 de rezidenți ce activează în regim de zonă economică liberă și care au investit peste 60 de milioane de dolari SUA.

2.6. Situația socială

Nivelul de trai relativ scăzut în Moldova este prezent pe întreg teritoriul țării (cu excepția mun. Chișinău). Astfel, 1/3 din populația din regiuni trăiește sub nivelul sărăciei absolute, 1/5 – în sărăcie relativă, iar 4-6% – în condiții extreme⁷.

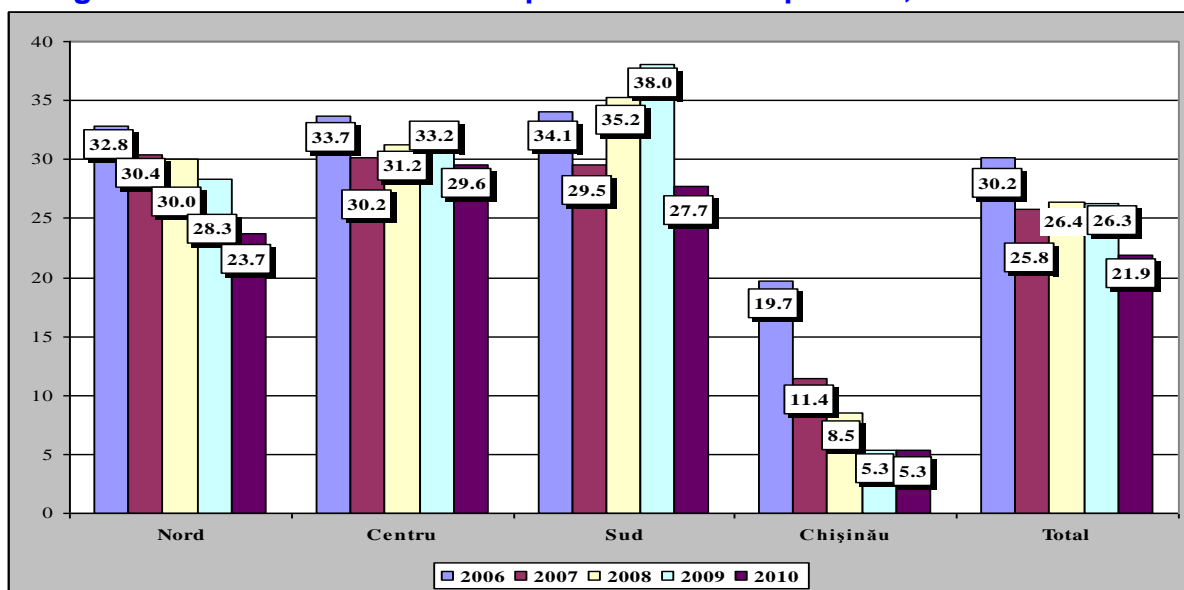
Similar anilor precedenți, în anul 2010 au fost constatate diferențe semnificative în ceea ce privește incidența sărăciei pe regiuni. Astfel, după zonele statistice, datele arată că cea mai săracă zonă din Moldova în 2010 a fost zona de Centru, după care urmează zona de Sud, apoi Nordul țării. În sudul Moldovei circa 28% din populație este săracă. Acest indice depășește media pe țară cu 5,8 puncte procentuale. De menționat, că anul 2009 definise zona de sud a țării ca zona cea mai săracă din țară (38% din populație) atestându-se o reducere spectaculoasă de 10,3 puncte procentuale. Diferența foarte mare între bunăstarea populației din municipiul Chișinău și restul populației țării a continuat și în anul 2010, deși spre deosebire de restul țării aici rata sărăciei a rămas la nivelul similar celui înregistrat în 2009. Astfel, doar 5,3% din locuitorii capitalei au un consum mai mic decât pragul sărăciei.

⁷ *Sărăcia absolută* este inexistența unor condiții minime de trai: mîncare, îmbrăcăminte, locuință, necesare unei simple supraviețuiri în condițiile societății respective. Pe termen lung, sărăcia absolută produce degradări biologice ireversibile.

Sărăcia relativă se definește ca inexistența nivelului minim de resurse care asigură o funcționare normală a persoanei în contextul sociocultural dat. Sub pragul de sărăcie relativă se poate rezista fără o alterare de durată a capacităților de funcționare socială normală, însă doar o perioadă limitată de timp.

Lipsa veniturilor duce la extinderea sărăciei în toate sferile vieții. Această stare finală a procesului de sărăcire este ceea ce numim *sărăcie extremă*.

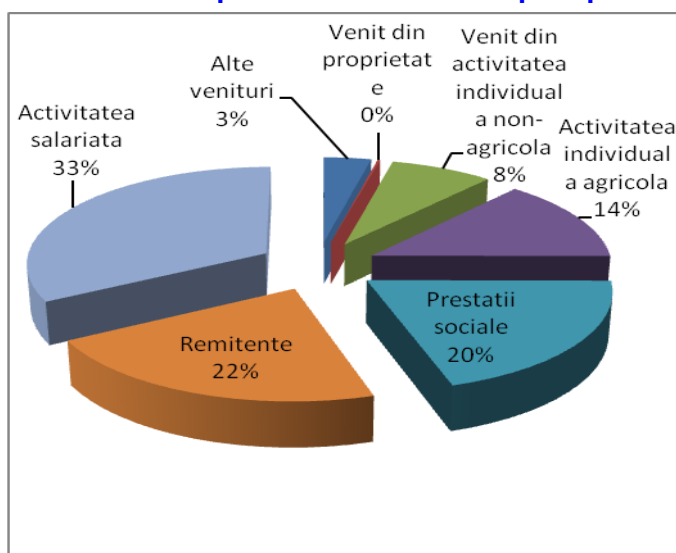
Figura 55. Nivelul sărăciei în Republica Moldova pe zone, anii 2006 – 2010

Sursa: ME, în baza CBGC

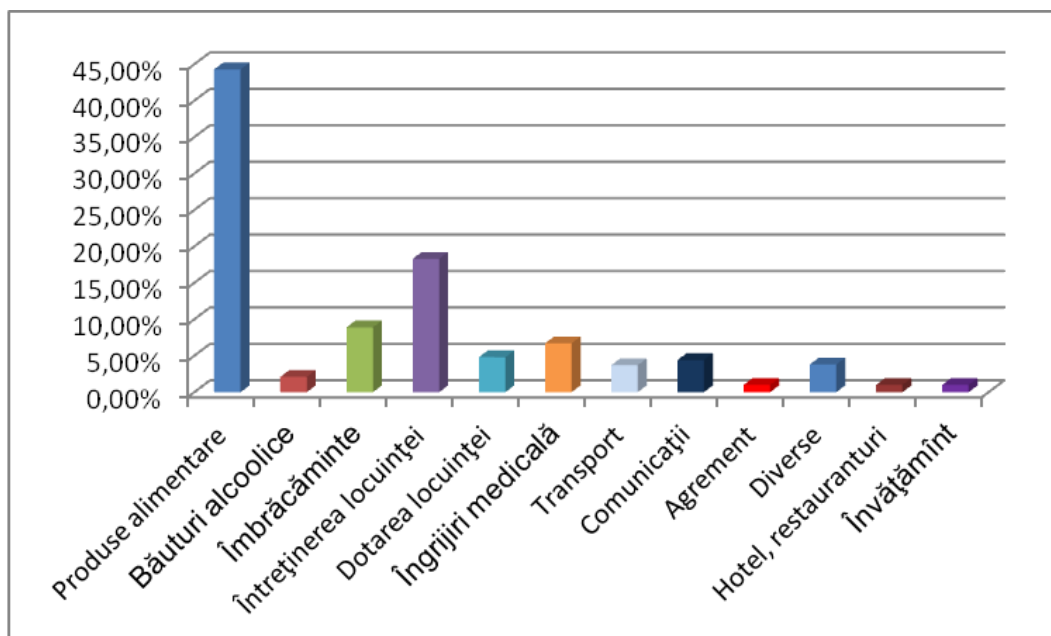
Mediul de reședință este unul din factorii cei mai puternici corelați cu nivelul de bunăstare a populației. Circa 80% din toți cei săraci locuiesc în mediul rural. În ultimii ani se atestă o creștere a veniturilor obținute din prestațiile sociale. De asemenea, un impact major asupra nivelului de trai, mai ales la sate, îl are și volumul remitențelor obținute de la muncitorii emigranți.

Figura 56. Structura veniturilor disponibile medii lunare pe o persoană, RDS,%, 2011

Pentru anul 2011 BNS prezintă o structură a veniturilor disponibile medii lunare pe o persoană, care atestă în RDS, ponderea cea mai mare în total a veniturilor din salarii, circa 33 la sută, după care urmează remitențele (22%) și prestațiile sociale (circa 20%).

Figura 57. Cheltuielile pe categorii în aspect teritorial, RDS, 2011,%

Sursa: BNS 2011

În structura cheltuielilor de consum prevalează cheltuielile alimentare (46%) și nealimentare (21%), serviciilor revenind 33%. Vom menționa ponderea redusă a cheltuielilor pentru sănătate (6,7% din total) și în special pentru educație - doar 1%. Pentru comparație, în anul 2008 în RDS cheltuielilor alimentare le reveneau 51 la sută din bugetul gospodăriilor, urmată de cheltuielile pentru produse nealimentare-31% și pentru servicii-12%.

Învățământ, educație, sănătate și asistență socială.

Conform datelor prezentate de BNS pentru anul de învățământ 2010-2011, în RDS activează 543 instituții de învățământ dintre care: 2 universități, 2 colegii, 10 instituții de învățământ secundar profesional, 259 de instituții școlare și 270 instituții preșcolare.

Evoluția numărului elevilor în instituțiile școlare din regiune denotă o scădere continuă, anual numărul de elevi scade cu cca 4 %. În perioada 2008-2010 numărul de elevi s-a micșorat cu 7,2 mii persoane, sau cu 12 la sută față de anul 2008. Principalele cauze care afectează învățământul din regiune sunt aceleași, caracteristice pentru întreaga Republică Moldova: exodul masiv al populației peste hotare, inclusiv a cadrelor didactice, diminuarea ratei natalității, resurse insuficiente pentru susținerea domeniului educațional, ș.a. Conform estimărilor, cota cheltuielilor din bugetele APL de nivelul I pentru întreținerea instituțiilor de

învățămînt este la nivel de 14 – 15%, cu excepția cheltuielilor pentru salarizarea corpului didactic, care se asigură integral din bugetul țării.

Tabelul 6. Evoluția numărului de instituții educaționale din RDS și a numărului de elevi. anii 2008-2011.

	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Numărul de instituții preșcolare	270	270	270
Numărul de instituții școlare (școli de zi, gimnazii, licee)	264	260	259
Numărul elevilor în instituțiile școlare	70581	66775	63344
Reducerea nr. de elevi față de anul precedent,		-3806	-3431
Numărul de instituții de învățămînt secundar profesional	10	10	10
Numărul de colegii	2	2	2
Numărul de instituții de învățămînt superior	2	2	2
Numărul de instituții din domeniul educației (total)	548	544	543

Sursa: BNS 2010

În conformitate cu politica Guvernului RM privind eficientizarea cheltuielilor în instituțiile de învățămînt, vor fi create școli de circumscripție, aria de acoperire a cărora se va extinde asupra mai multor localități învecinate. Astfel Ministerul Educației propune în RDS crearea a 30 de școli de circumscripție pe baza instituțiilor existente. Cele mai multe vor fi deschise în r. Căușeni, 10 instituții.

În RDS există un potențial de instruire a forței de muncă, reprezentat de 2 universități în raioanele Cahul și Taraclia, 2 colegii și 10 școli profesionale cu programe de instruire în diverse meserii, un potențial de cadre didactice bine pregătite.

Sectorul de asistență medicală a RDS este reprezentat de 8 spitale raionale, 8 Centre ale Medicilor de Familie și 6 Centre Medicale Private specializate în diverse domenii de asistență medicală. La fel există o rețea diversificată de cabinete stomatologice în mai multe localități ale RDS. Numărul de paturi în spitalele din regiune în anul 2010 la 10000 locuitori este de 33,3 sau 54 la sută din media pe țară. Numărul medicilor, care revin la 10000 locuitori în RDS este de 14,8 față de 35,9 media pe țară.

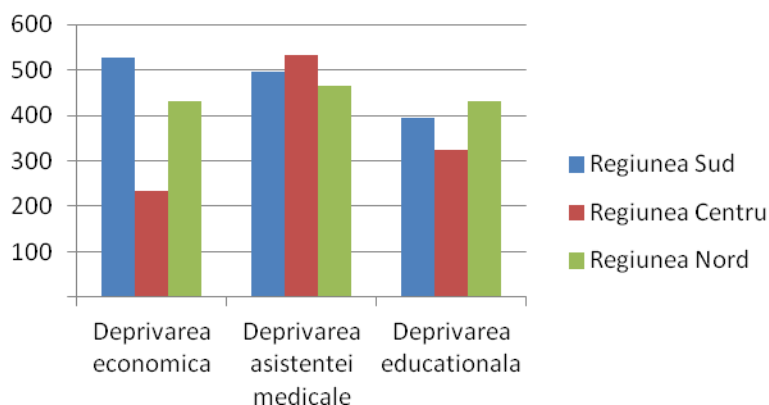
Pe teritoriul regiunii sunt amplasate 15 aziluri pentru bătrîni, 21 instituții pentru protecția copilului, 8 centre pentru persoane cu dezabilități. Numărul de persoane cu dezabilități instituționalizate în 2010, circa 150 persoane, ceea ce e cu mult sub nivelul solicitărilor.

Circa 99 la sută din instituțiile de învățămînt, medicale și de asistență socială sunt în proprietate publică. Ponderele cheltuielilor pentru încălzirea edificiilor acestor instituții este de

38,5% în total cheltuieli. Din motivul, că practic 80 la sută din clădiri sunt construite cu cel puțin 20 de ani în urmă, sunt învechite sistemele de asigurare a acestor edificii cu căldură termică, nu există, sau nu funcționează sistemele de ventilare a încăperilor, este necesar modernizarea acestora sub aspect de sporire a eficienței energetice a clădirilor proprietate publică. Aceasta va aduce la îmbunătățirea condițiilor pentru beneficiari și nu mai puțin important la economisirea banilor publici. Sub acest aspect merită sprijinite proiectele APL care vin să sporească eficiența energetică a clădirilor publice și a utilizării surselor alternative de energie, inclusiv regenerabile.

Nivelul de deprivare pe domenii arată că accesul la educație și la asistență medicală a localităților din RDS este mediu comparativ cu Regiunile Centru și Nord. Totodată nivelul de deprivare economică a RDS este net superior în comparație cu cele două regiuni.

Figura 58. Nivelul de deprivare pe domenii

Sursa: Raportul SADI, 2009

2.7 Capacități instituționale regionale

RDS oferă un format de cooperare regională între autoritățile publice locale și alți factori regionali ai procesului de dezvoltare creată pentru: (i) obținerea unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul regiunii; (ii) reducerea dezechilibrelor nivelurilor de dezvoltare social-economică din interior; (iii) consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea social-economică și (iv) susținerea activității APL și a colectivităților locale orientată spre dezvoltarea social-economică.

RDS cuprinde opt raioane, unități administrativ-teritoriale de nivel II și 187 unități administrativ-teritoriale de nivel I. Având în vedere rezultatele analizei socio-economice, RDS are premise optime de dezvoltare, date fiind potențialul și oportunitățile de dezvoltare. Fiecare dintre unitățile administrativ-teritoriale de nivel II ale RDS are o organizare administrativă proprie, care coordonează administrațiile publice locale ale unităților teritoriale (localităților) componente. Raioanele sunt formate din localități urbane (orașe) și rurale (sate).

Cadrul instituțional de coordonare al procesului de dezvoltare este format din Consiliul Regional pentru Dezvoltare, asistat de Agenția de Dezvoltare Regională, consiliile raionale,

consiliile locale și primăriile și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, ai sectorul privat și ai societății civile.

În baza Legii privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, Consiliul Regional pentru Dezvoltare reprezintă o structură fără personalitate juridică, constituită din președinții de raioane, primari, reprezentanți ai sectorului privat și ai societății civile. CRD funcționează potrivit unui regulament aprobat și are următoarele atribuții: a) aprobă strategia de dezvoltare regională și planul operațional, elaborat de ADR; b) aprobă și promovează proiectele de dezvoltare regională; c) reprezintă regiunea și interesele ei în CNDR; d) identifică zonele defavorizate; e) monitorizează utilizarea mijloacelor financiare alocate din FNDR pentru regiune; f) evaluează eficacitatea implementării proiectelor și programelor regionale și a atingerii obiectivelor dezvoltării regionale; g) promovează cooperarea interregională și intraregională cu instituțiile publice și organizațiile private.

În activitatea sa, CRD este asistat de ADR, structură cu personalitate juridică care activează în conformitate cu regulamentul aprobat de Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale. ADR îndeplinește următoarele atribuții: a) efectuează analiza dezvoltării social-economice, elaborează strategii, planuri, programe și proiecte de dezvoltare regională; b) coordonează procesul de implementare a strategiilor, planurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională; c) monitorizează și evaluează implementarea strategiilor, planurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională; d) prezintă rapoarte anuale despre implementarea strategiilor de dezvoltare regională CRD, MCDR și CNDR; e) atrage mijloace nebugetare pentru implementarea strategiilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională; f) acordă suport informațional, metodologic și consultativ CRD și APL în vederea dezvoltării echilibrate și durabile a regiunii; g) asigură lucrările de secretariat ale CRD. **În 2 ani de activitate ADR-urile au demonstrat capacități instituționale de planificare strategică integrată a regiunilor, cu accent pe planificarea sectorială, gestionare corectă și eficientă a surselor bugetare îndreptate spre DR, utilizare responsabilă și transparentă a investițiilor străine directe în acest domeniu.**

Administrația publică raională cuprinde consiliul raional, ca autoritate deliberativă, Aparatul Președintelui și serviciile funcționale. Principalele atribuții ale consiliilor raionale, ca foruri de administrare ale teritoriilor și comunităților asociate, sunt: (i) administrarea bugetelor raionale; (ii) administrarea patrimoniului public și privat raional; (iii) coordonarea consiliilor locale ale localităților componente; (iv) coordonarea serviciilor publice raionale; (v) stabilirea orientării generale privind organizarea și dezvoltarea urbană din raion; (vi) instituirea și stabilirea de taxe și impozite la nivel de raion; (vii) asigurarea construcției, administrării și modernizării infrastructurii fizice raionale.

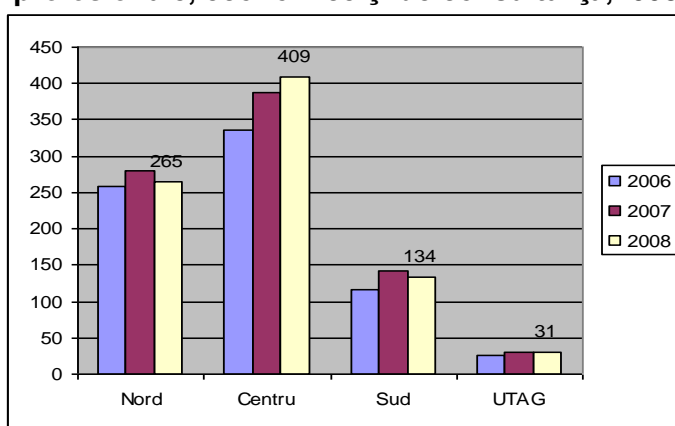
Consiliile locale și primăriile sunt structurile administrative de bază care coordonează procesul de dezvoltare la nivel local. Principalele atribuții ale consiliilor locale și primăriilor în calitate de factori ai dezvoltării regionale sunt: (i) planificarea și administrarea bugetelor locale; (ii) administrarea patrimoniului public și privat local; (iii) planificarea dezvoltării și amenajării teritoriului; (iv) coordonarea serviciilor publice locale; (v) instituirea și stabilirea de taxe și impozite la nivel local; (vi) asigurarea construcției, administrării și modernizării infrastructurii fizice locale.

În vederea realizării competențelor și atribuțiilor cu care sunt abilitate, autoritățile publice locale de nivel I și II pot dezvolta parteneriate cu alte instituții publice și/sau private autohtone și/sau străine. Printre cele mai importante probleme în procesul de dezvoltare regională, semnalate de APL, este insuficiența resurselor financiare necesare susținerii activităților specifice și investițiilor, ce se impun a fi realizate, precum și calificarea joasă a personalului din structurile acesteia. **Odată cu implementarea politicii de dezvoltare regională în țară, crearea ADR ca structuri teritoriale responsabile de acest segment al politicii, au crescut considerabil investițiile în dezvoltarea capacităților actorilor de dezvoltare regională. Cu**

suportul partenerilor de dezvoltare finanțați din sursele UE, SUA ș.a. în perioada 2010-2012 au fost organizate instruirii pentru reprezentanții APL de nivel I și II în domeniile: planificare strategică și programare, parteneriate în elaborarea și implementarea proiectelor de DR, managementul ciclului de program și proiect, oportunități de finanțare pentru proiecte regionale, cooperarea intercomunitară în prestarea serviciilor publice, etc.

O oportunitate importantă în dezvoltarea regională este alocarea de către UE și alte organisme financiare internaționale a unor sume considerabile destinate încurajării investițiilor în regiuni și programelor de dezvoltare regională. Având în vedere capacitățile slabe ale autorităților publice locale de gestionare corectă a finanțărilor, majoritatea lor sunt alocate în diferite proiecte de dezvoltare prin intermediul organizațiilor neguvernamentale. În ultimii ani se atestă o disponibilitate a donatorilor externi de a redirecționa o parte din investițiile în RM prin structurile statului create în cadrul implementării politicii de DR.

Figura 59. Numărul organizațiilor, asociațiilor profesionale, economice și de consultanță, 2008

Sursa: BNS, 2008

La începutul anului 2008 în RDS activau 134 structuri și organizații economice, patronale și profesionale având ca gen principal de activitate acordarea serviciilor de consultanță și asistență în elaborarea și implementarea programelor și proiectelor de dezvoltare, cercetare noi și dezvoltare (C-D) și alte activități conexe. Numărul organizațiilor este proporțional mărimii teritoriale și potențialului, or la acest indicator RDS este în urma celorlalte regiuni. Deși în perioada 2006-2008 numărul acestor organizații a crescut cu circa 30%, conform acestui indicator RDS se plasează pe locul patru după RDC, RDN și municipiul Chișinău.

În anul 2008 în cadrul acestor structuri și organizații activau circa 500 persoane și numărul lor a crescut proporțional creșterii numărului de organizații. Este de remarcat faptul că în domeniul cercetării și dezvoltării activează circa 10% din numărul total de angajați. În or. Cahul sunt concentrate cele mai mari și mai active structuri neguvernamentale. În restul teritoriului activitatea structurilor asociative lasă de dorit.

Tabelul 7. Caracteristici ale organizațiilor neguvernamentale, anul 2009

	Număr instituții		Angajați		Cifra afaceri, mil. lei	
	Total	Asociații	Total	Asociații	Total	Asociații
2006	117	63	464	251	157,7	0,8
2007	143	77	518	279	12,7	1,2
2008	134	68	499	255	13,6	0,7

Sursa: BNS 2009

Cifra de afaceri a organizațiilor și asociațiilor neguvernamentale în anul 2008 a constituit peste 13,6 mil. lei sau echivalentul a circa 1 mil. USD. Sumele menționate sunt comparabile

cu totalul fondurilor alocate conform Legii bugetului de stat pentru Fondul Național de Dezvoltare Regională, circa 140 mil. lei. Acest fapt atestă că la nivelul RDS există un potențial deocamdată slab dezvoltat și capacitățile instituționale sunt insuficiente pentru a absorbi resurse semnificative orientate spre implementarea unor proiecte de dezvoltare regională de anvergură.

Analiza posibilităților autorităților publice locale pentru dezvoltare a scos în evidență existența unor posibilități financiare minime. În anul 2008 volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor⁸ în RDS a constituit doar circa 1147 lei, ceea ce constituie aproximativ 100 USD/70 Euro. La acest indicator RDS se plasează după RDC, dar în fața RDN. Indicatorul este însă de două ori mai mic decât în mun. Chișinău care are la acest indicator o valoare aproape dublă. În profil raional valoarea acestui indicator este cea mai mare în raionul Basarabeasca, circa 1300 lei, urmat la distanță de raionul Leova 1200 lei. La polul opus se plasează raioanele Cahul și Căușeni cu valori de circa 1000 lei pe cap de locuitor sau mai puțin de 70 Euro. Spre comparație, în anul 2008 cheltuielile publice totale ale județului Galați au constituit 256 884,5 mii RON, ceea ce reprezintă aproape 1000 Euro pe cap de locuitor sau de peste 10 ori mai mult decât în RDS.

Figura 60. Volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor pe raioane 2008, lei

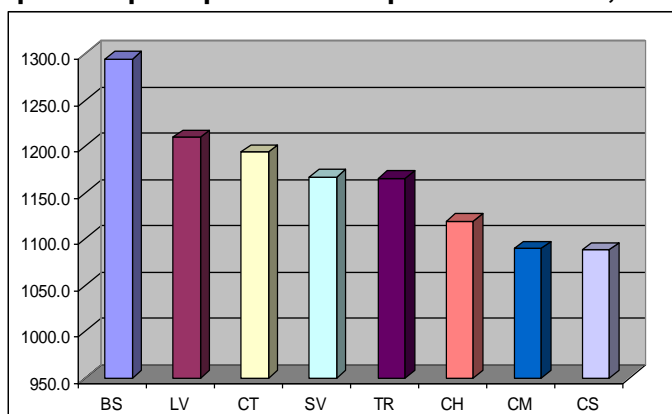
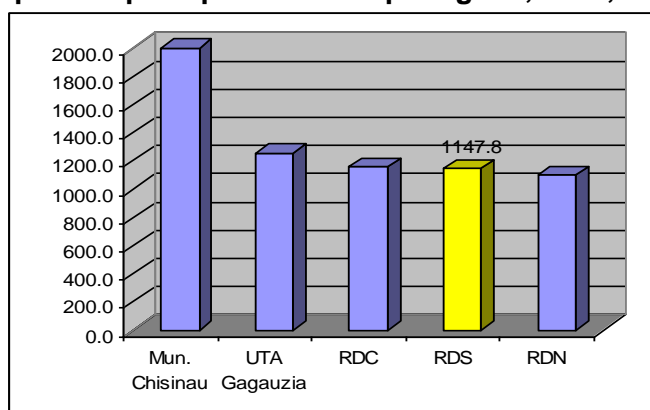

Figura 61. Volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor pe regiuni, 2008, lei

Sursa: MF, 2008

⁸ Aceste cheltuieli nu includ finanțările nerambursabile și alte surse de finanțare parvenite prin intermediul proiectelor, granturilor acordate de organizațiile finanțatoare internaționale.

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT este o metodă de planificare strategică utilizată în SDR pentru a evalua punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și pericolele specifice RDS. Principalul scop al analizei SWOT este de a dezvolta o înțelegere structurată atotcuprinzătoare a factorilor pozitivi și negativi ce determină dezvoltarea Regiunii Sud.

Tabelul 8. Analiza SWOT a RDS

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Ieșirea la Dunăre și existența portului internațional Giurgiu-lești	Absența orașelor mari și gradul redus de urbanizare
Existența hotarelor comune cu UE prin România, a hotarelor cu Ucraina, și a celor 7 puncte de trecere a frontierei	Potențial industrial subdezvoltat Prezența redusă a investițiilor străine în regiune
Rețea diversificată de transport auto, feroviar și fluvial	Resursele energetice nesemnificative și dependența de importuri
Existența magistralei de transport a energiei electrice și a gazelor naturale	Calitatea proastă a infrastructurii fizice existente (drumuri, căi ferate, rețele de apeduct și canalizare)
Rețea dezvoltată de gazoducte în regiune	Nivel redus de asigurare cu servicii de aprovizionare cu apă și canalizare
Resurse de zăcămintă subterane (petrol, gaz, ape minerale)	Sistem ineficient de gestionare a serviciilor publice
Condiții climaterice și pedologice favorabile dezvoltării sectorului vitivinicol, pomicol și sectorului zootehnic	Gestionarea nesustenabilă a deșeurilor; cota redusă a deșeurilor reciclate și a emisiilor gazoase colectate
Condiții agroclimatice favorabile producerii de uleiuri eterice	Infrastructura de aprovizionare cu apă neajustată la valorificarea de amploare a surselor de apă potabilă de suprafață
Existența unei rețele de fabrici de prelucrare a produselor agricole (conserve, lactate, carne, uscătorii de fructe, de producere a făinii)	Gradul redus de localizare a agenților economici în regiune
3 zone economice libere existente în regiune	Utilizarea tehnologiilor învechite în sectorul agroindustrial
Existența potențialului uman, inclusiv a forței de muncă instruită și relativ ieftină	Capacitatea scăzută a mediului de afaceri local de a efectua investiții pentru dezvoltare
Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu” din Cahul ca centru de cercetare și inovații în diverse domenii	Utilizarea ineficientă a patrimoniului funciar

<p>Existența unei rețele de școli profesionale, cu programe pentru un spectru larg de meserii, pentru instruirea forței de muncă conform cererii pieții forței de muncă</p> <p>Strategia sectorială regională „Strategia de gestionare integrată a deșeurilor solide în Regiunea de Dezvoltare Sud, RM”, și a unei structuri create „Asociația de gestionare a deșeurilor solide din RDS”</p> <p>Condiții climaterice și geologice favorabile pentru dezvoltarea turismului balneosanatorial (vestitul sanatoriu Nufărul Alb, Cahul)</p> <p>Existența rețelei prestatorilor de servicii de consultanță în agricultură</p>	<p>(cota mare a terenurilor abandonate și neprelucrate)</p> <p>Infrastructură de colectare, păstrare și comercializare a producției agricole slab dezvoltată</p> <p>Costul înalt al capitalului și accesul limitat la finanțe pentru agenți economici</p> <p>Lipsa unui sistem eficient de instruire și recalificare a forței de muncă</p> <p>Venituri proprii reduse ale autorităților publice locale și dependența de transferuri de la autoritățile naționale</p> <p>Capacități reduse de accesare a surselor de finanțare</p> <p>Infrastructură turistică slab dezvoltată</p> <p>Ponderea mare a clădirilor publice cu un nivel redus de eficiență energetică</p> <p>Deficiența datelor statistice fiabile în profil regional și capacități reduse în efectuarea unor analize profunde regionale</p> <p>Fragmentarea excesivă a gospodăriilor țărănești și cooperarea slabă a producătorilor agricoli</p> <p>Promovarea slabă a regiunii ca o destinație bună pentru investiții și turism, absența unor activități de publicitate și comunicare sistematice, precum și lipsa unui sistem de management al turismului</p> <p>Imaginea nefavorabilă a regiunii în fața potențialilor investitori și turiști</p>
OPORTUNITATI	PERICOLE
<p>Vecinătatea cu UE</p> <p>Apartenența la trei Euroregiuni și eligibilitatea pentru programele UE de cooperare transfrontalieră (Moldova – Ucraina –România 2007-2013; Bazinul Mării Negre, Parteneriatul Estic)</p>	<p>Situația demografică nefavorabilă, cauzată de sporul natural negativ și exodul populației</p> <p>Concurența nelocală a produselor din import generată de pătrunderea pe piața regională a produselor mai puțin calitative, cu prețuri de dumping</p>

<p>Gradul înalt de prioritate acordat de Guvern reformelor de dezvoltare regională și descentralizare</p> <p>Potențial pentru dezvoltarea și consolidarea industriei vinicole în baza materiei prime locale și tradițiilor bogate din acest sector</p> <p>Crearea clusterelor (vini-viticol, oierit, legumelor și fructelor, turism), și incubatoarelor tehnologice</p> <p>Cadrul legislativ favorabil pentru crearea parcurilor industriale</p> <p>Dezvoltarea conexiunilor la rețelele de drumuri internaționale</p> <p>Valorificarea rezervațiilor naturale și ariilor protejate ca resursă turistică și recreațională</p> <p>Promovarea investițiilor prin programe de atragere a remitențelor</p> <p>Dezvoltarea sectorului energiilor alternative</p> <p>Posibilitatea de asociere între agenții economici din Euroregiune în sensul dezvoltării și extinderii piețelor de desfacere și aprovizionare</p> <p>Dezvoltarea parteneriatelor public-privat</p> <p>Cererea ridicată pe piața europeană pentru produse agricole ecologice</p> <p>Dezvoltarea rețelelor de artizanat și meșteșuguri populare pentru promovarea turismului</p>	<p>Menținerea imaginii nefavorabile a regiunii în fața potențialilor investitori și turiști</p> <p>Instabilitatea politică la nivel național, exprimată prin incoerența politicilor în domeniul dezvoltării regionale și/sau modificări frecvente ale cadrului normativ</p> <p>Fluctuația prețurilor la energie</p> <p>Migrația continuă a populației economic active, inclusiv a forței de muncă competente și înalt calificate</p> <p>Deșertificarea, creșterea frecvenței calamităților naturale și stărilor de vreme extreme ca rezultat al proceselor de schimbare a climei</p> <p>Degradarea calității terenurilor agricole</p> <p>Lipsa unei viziuni clare la nivel central privind sinergia utilizării fondurilor bugetare pentru dezvoltare.</p>
--	---

3.1 Puncte forte

leșirea la Dunăre și existența portului internațional Giurgiuiești. Prin Portul Internațional Giurgiuiești RDS are acces la Marea Neagră și este conectată la traseele maritime internaționale. Portul ocupă o suprafață de 120 ha la intersecția traseelor internaționale de comerț și transport, precum este canalul navigabil Rin–Main–Dunarea, care unește Marea Neagră, 14 state europene și Marea Nordică, sistemele de cale ferată standard european,

precum și rețeaua de drumuri internaționale. Până în 2009 au fost date în exploatare Terminalul petrolier (cu capacitate maximă de transportare de peste 2 mil.t/an), Terminalul cerealier (1 mil. t/an) și Portul pentru pasageri (10 mii pasageri/an).

Existența hotarelor comune cu UE prin România, a hotarelor cu Ucraina, și a celor 7 puncte de trecere a frontierei. RDS are conexiune directă cu Uniunea Europeană, România prin 2 puncte vamale, Cahul–Oancea și Giurgiulești–Galați, inclusiv un traseu feroviar – punctul de trecere Cantemir–Fălciu. La Est RDS are conexiune cu Ucraina prin 4 puncte vamale: Palanca–Maiaki Udobne, Tudora–Starokazacie, inclusiv două feroviare: Basarabeasca–Serpneve 1 și Giurgiulești–Reni și 7 puncte de trecere rutiere pentru care se aplică regim simplificat. Aceasta permite accesul simplificat la piața externă pentru producția autohtonă, facilitează tranzitul de mărfuri și călători în ambele direcții. Locuitorii localităților învecinate cu România din raioanele Cahul, Cantemir și Leova beneficiază de facilitățile prevăzute în acordul bilateral privind micul trafic de frontiera.

Rețea diversificată de transport auto, feroviar și fluvial. Rețeaua de transport a RDS este prezentă prin toate patru tipuri de transport: aerian, auto, fluvial și feroviar. Aeroportul internațional Cahul oferă posibilități de accesibilitate aeriană în RDS dar care deocamdată nu sunt utilizate. Accesibilitatea maritimă și fluvială este asigurată de Portul Internațional Liber Giurgiulești. Regiunea are cea mai diversificată rețea de cale ferată. RDS prin intermediul rețelelor de cale ferată are o conexiune directă cu România și Ucraina. Unul din principalele noduri feroviare este Basarabeasca, conectat la localități cu un înalt potențial economic, precum portul fluvial Reni și Belgorod-Dnestrovsk din Ucraina.

Existența magistralei de transportare a energiei electrice și a gazelor naturale. Pe teritoriul RDS trece conducta magistrală de gaze naturale Grebenchi–Tocuz–Orlovka și ramificațiile de la ea spre mun. Chișinău, Hâncești și Leova. În 2009 a fost construită și dată în exploatare linia de înaltă tensiune „Anenii Noi–Căușeni”, cu lungimea de 34 km. Interconectarea rețelelor de electricitate din Moldova și România prin linia Fălciu–Gotești (Cantemir) ar diversifica sursele de livrare a energiei.

Rețea dezvoltată de gazoducte în regiune. Ponderea localităților gazificate în RDS este de 76,8% ceea ce este mai mare față de media națională de 56,5%. Ponderea locuințelor conectate la gaze din rețea în RDS este de 64,6 la sută, depășind media pe țară cu 12,2%, iar regiunile de Centru și Nord respectiv cu 24,1 și 34,9 puncte procentuale. În RDS localitățile raioanelor Taraclia și Ștefan Vodă sunt totalmente gazificate. Accesul la conductele de gaz facilitează dezvoltarea ramurilor industriale care utilizează în tehnologiile de producere prelucrarea termică.

Resurse de zăcăminte subterane. Resursele de zăcăminte subterane reprezintă un avantaj considerabil pentru antreprenorii din regiune. Resursele de bentonită petrol, gaz natural, cărbune brun, calcar oolitic, calcar cochilifer, brecie, marnă, nisip cuarțifer, bentonite, argile loessoide, pietriș, prundiș, etc. pot pune baza creării mai multor afaceri, care ar propulsa economia regiunii. Adicional, în raionul Cantemir au fost depistate resurse de gaze naturale care sunt la etapa inițială de exploatare.

Condiții climatice și pedologice favorabile dezvoltării zootehniei, viticulturii și pomiculturii. Condițiile climatice și solurile fertile ale RDS sunt foarte prielnice pentru dezvoltarea zootehniei și agriculturii organice, precum și pentru promovarea proiectelor de valorificare a surselor locale de energie renovabilă, îndeosebi a celor eoliene, solare și a biocombustibilului. Fragmentarea excesivă a reliefului regiunii impune respectarea strictă a asolamentului și aplicarea tehnologiilor prietenoase mediului în agricultură pentru a evita dezvoltarea eroziunii și contaminării progresive a solului.

Existența unei rețele de fabrici de prelucrare a produselor agricole (conserve, lactate, carne, uscătorii de fructe, de producere a făinii). Potențialul industriei de prelucrare în RDS este reprezentat de 54 de fabrici de vinuri, 27 combinate de panificație și brutării, 12 unități de producție pentru colectarea și prelucrarea produselor cerealiere, 6 fabrici de conserve, 7 întreprinderi de uscare sau congelare a fructelor și legumelor, 2 fabrici de brânzeturi, 2 fabrici de prelucrare a laptelui, 1 combinat de prelucrare a cărnii. Deși existente fizic, în marea parte fabricile de conserve, produse lactate și combinatul de carne din or. Cimișlia staționează de mai mult de 10 ani. Acest potențial industrial poate fi valorificat cu condiția identificării și promovării investițiilor străine directe în regiune.

3 zone economice libere existente în regiune. În regiune activează 3 zone economice libere: ZEL „Tvardița” cu specializare în producerea și realizarea băuturilor alcoolice, "Parcul de producție Taraclia” cu specializarea de producere a plăcilor de ceramică și Portul Internațional Liber Giurgiulești. De la începutul funcționării până în 2011 volumul investițiilor în ZEL Taraclia a constituit 15,1 mln dolari SUA, în ZEL Tvardița - 12,7 mln dolari SUA. Din anul 2010 ZEL Taraclia practice nu funcționează. Numărul angajaților în 2011 în Zel Tvardița a fost de 282 persoane, în ZEL Taraclia - 15. Deși zonele libere din Tvardița și Taraclia funcționează de 8-10 ani, impactul lor asupra economiei regiunii este nesemnificativ.

Existența potențialului uman, inclusiv forța de muncă relativ ieftină. RDS este considerată o regiune tradițional vini-viticolă și cu oerit dezvoltat. Fabricile de vin cunoscute (53 fabrici de vin), vinurile renumite și brânza de oi calitativă produse în RDS se bucură de cerere pe piața internă și externă. Forța de muncă implicată în aceste procese are calificarea necesară înaltă și este relativ ieftină comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare, și semnificativ mai ieftină decât de costul forței de muncă din România și Ucraina.

Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu” din Cahul ca centru de cercetare și inovații în diverse domenii. Universitatea "BP Hasdeu" are trei facultăți: Facultatea de Filologie și Istorie, Facultatea de Drept și Administrație Publică și Facultatea de Economie, Informatică și Matematică. În cadrul acestor facultăți sunt pregătiți specialiști în 19 domenii pentru ciclul I de licență și 6 domenii, ciclul II studii superioare de masterat. Universitatea dispune de laboratoare dotate, este promovată cercetarea și inovarea.

Existența unei rețele de școli profesionale, cu programe pentru un spectru larg de meserii, pentru instruirea forței de muncă conform cererii pieții forței de muncă. În RDS există un potențial de instruire a forței de muncă racordat la necesitățile pieții forței de muncă, reprezentat de 10 școli profesionale, câte 2 în raioanele Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă și cite 1 în raioanele Cimișlia, Leova, Cantemir și Taraclia. Circa 1700 muncitori anual sunt pregătiți în aceste școli profesionale cu programe de instruire în diverse meserii și cu aportul unui potențial de cadre didactice bine pregătite.

Strategia sectorială regională „Strategia de gestionare integrată a deșeurilor solide în Regiunea de Dezvoltare Sud, RM”, și a unei structuri create „Asociația de gestionare a deșeurilor solide din RDS”. RDS este regiunea pilot în RM care are o Strategie sectorială regională – „Strategia de management integrat al deșeurilor menajere solide” (2012-2025), elaborată cu suportul Companiei Spaniole Internaționale de Consultanță EPTISA, în cadrul Proiectului UE "Guvernarea deșeurilor – I EVP Est" și aprobată de către CRD Sud în ședința din 27.12.2011. Costul estimativ al implementării strategiei este de 42,3 mil.€ . În 20.07.2012 a fost constituită Asociația pentru managementul deșeurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud, ca organ de conducere a întreprinderii responsabile de managementul deșeurilor în RDS, care va asigura reglementarea și organizarea managementului deșeurilor în toate unitățile administrativ-teritoriale a RDS.

Membri ai Asociației sunt președinții de raioane din RDS și primarii tuturor localităților din regiune. Asociația va constitui organul care va atrage investiții, va asigura un raport cost-beneficiu eficient și va extinde serviciul din centrele raionale în localitățile din împrejurimi.

Condiții climatice și geologice favorabile pentru dezvoltarea turismului balneosanatorial (vestitul sanatoriu Nufărul Alb, Cahul). Regiunea posedă resurse semnificative de ape termale (Gotești, Cantemir, Cahul) cu calități curative evidente dar încă nevalorificate, peisaje naturale foarte atractive și diverse, arii împădurite și zone umide cu o biodiversitate relativ bine păstrată, fapt ce permite dezvoltarea diverselor proiecte în domeniu. În RDS este amplasată Rezervația științifică Beleu, Rezervațiile peisagistice: Chioselia, Flămânda, ariile multifuncționale de stepă: Bugeac, Dezghingea, Vrancești, Andriașeuca, Vinogradovca, diverse monumente geologice și paleontologice: Lucești, Etulia, Cișmichioi, Hadjimus, Fârladeni, așezări paleolitice și neolitice multistratale, numeroase mănăstiri pitorești, etc.

Existența rețelei prestatorilor de servicii de consultanță în agricultură. În Regiunea Sud activează multe ONG-uri naționale și locale. Rețeaua de prestatori de servicii de consultanță în agricultură ACSA oferă instruire continuă și consultanță gratuită, astfel ridicând eficiența utilizării pământului prin utilizarea tehnologiilor moderne. Acest suport prezintă un avantaj enorm persoanelor angajate în sectorul agricol.

3.2 Puncte slabe

Absența orașelor mari și gradul redus de urbanizare. În RDS nu este nici un municipiu. Majoritatea populației (90%) locuiește în localități de până la 5 mii de persoane. În consecință, circa 36% din populația economic activă este ocupată în agricultură.

Potențial industrial subdezvoltat. Regiunea dispune de un potențial industrial subdezvoltat. Orașul Cahul reprezintă cel mai important centru industrial. Cele mai importante aglomerații industriale sunt clasterizate pe următoarele domenii: (a) fabricarea produselor textile; (b) industria alimentară și a băuturilor; (c) captarea, epurarea și distribuirea apei; (d) prelucrarea lemnului și fabricarea articolelor din lemn; (e) fabricarea de articole de îmbrăcăminte, prepararea și vopsirea blănurilor.

Prezența redusă a investițiilor străine în regiune. Investițiile străine directe cumulative calculate pe cap de locuitor în RDS constituie doar 26 USD sau aproape de zece ori mai mic decât media pe țară. Chiar dacă o bună parte a activității lor se desfășoară pe teritoriul regiunii, firmele străine preferă să se înregistreze în capitală.

Resursele energetice nesemnificative și dependența de importuri. Importul de resurse energetice în mărime de aproximativ 98% duce la dependența totală de sursele energetice externe. Variația acestora constituie o parte importantă a costurilor de producție și influențează competitivitatea produselor autohtone. Pericolul este cu atât mai mare pentru RDS, pe teritoriul căreia nu au fost construite centrale hidro- sau termoelectrice. Dependența energetică poate fi minimizată prin conectarea la sistemul energetic european. Unul din proiectele de perspectivă este construcția liniei Fălciu–Gotești (Cantemir), care ar permite interconectarea rețelelor de electricitate din România și Moldova.

Calitatea proastă a infrastructurii fizice existente (drumuri, căi ferate, rețele de apeduct și canalizare).

Calitate proastă a drumurilor existente. Lungimea totală a drumurilor publice în RDS constituie 22,3% din lungimea totală a drumurilor pe republică. Dintre acestea 37,7% sunt drumuri naționale, toate acoperite cu îmbrăcăminte rigidă, și 62,3% drumuri locale, dintre care 89,9 % sunt cu îmbrăcăminte rigidă. Densitatea drumurilor publice din RDS este de

28,8 km/100 km², cea mai mică valoare în comparație cu RDC și RDN și sub media națională. Starea drumurilor locale este deplorabilă și necesită reparație. Deși unele localități au acces la drumurile cu îmbrăcăminte rigidă, pe timp ploios accesarea la acestea este practic imposibilă.

Nivel redus de asigurare cu servicii de aprovizionare cu apă și canalizare. Densitatea rețelelor de apeduct a constituit în anul 2011 - 26,63 km/100km², devansând Regiunea Centru și Nord, dar sub media națională. Ponderea instalațiilor de canalizare în regiune acoperă doar 20,1%. După gradul de acoperire a localităților din componența raioanelor cu sisteme de aprovizionare cu apă, cele mai defavorizate sunt raioanele Leova și Cantemir. Ca rezultat și consumul de apă pe cap de locuitor în aceste raioane este cel mai scăzut. Cu referire la funcționalitatea sistemelor existente, în topul celor mai dificile se află raioanele Taraclia și Cantemir. După calitatea apei captate/furnizate la extrema de jos se află raioanele Basarabeasca și Taraclia. Mai mult ca atât, calitatea apei în RDS este joasă. Conform testelor din ultimii ani, în circa 75-80% din mostrele de apă colectate din fântinile și izvoarele regiunii concentrația nitraților depășește norma admisibilă pentru apă potabilă. Rețelele de aprovizionare cu apă potabilă, instalațiile de tratare și rețelele de canalizare pentru apă uzată sunt vechi, incomplete, bazate pe tehnologii depășite, neprietenoase mediului.

Sistem ineficient de gestionare a serviciilor publice. În cadrul RDS sistemul de gestionare al deșeurilor este organizat doar la nivel urban, iar rata de colectare pentru întreaga regiune este aproximativ de 25%. De asemenea, lipsa unui sistem clar și precis de monitorizare a gestionării deșeurilor, îngreunează funcționarea la parametri optimi a acestuia. Majoritatea localităților RDS care dispun de servicii de alimentare cu apă și canalizare sub diferite forme, necesită a reorganiza și moderniza formele de organizare juridică a operatorilor respectivi. De aceea, este necesar înființarea unui operator regional pentru gestionarea atât a serviciului de apă și canalizare, etc, cât și a gestionării deșeurilor, necesar pentru o accesare mai eficientă a fondurilor și cu o credibilitate mai avansată față de donatorii externi.

Gestionarea nesustenabilă a deșeurilor, cota redusă a deșeurilor reciclate și a emisiilor gazoase colectate. Infrastructura și managementul deșeurilor managerate solide sunt foarte slab dezvoltate, atât cantitativ cât și calitativ. În RDS se atestă un nivel înalt de poluare a solurilor, apelor și altor componente de mediu cauzat preponderent de infrastructură slab dezvoltată de colectare a deșeurilor solide și lichide, inclusiv a celor toxice, cota foarte redusă a deșeurilor reciclate. În regiune este foarte înaltă cota deșeurilor toxice înhumate în sol și subsol. Decontaminarea acestor areale cu soluri fertile necesită promovarea proiectelor de înverzire și plantare a lor cu nuc forestier pentru producerea lemnului valoros ori cu alte specii eficiente pentru asemenea scopuri.

Infrastructura de aprovizionare cu apă neajustată la valorificarea de amploare a surselor de apă potabilă de suprafață. Raioanele Leova și Cantemir, deși au Prutul care le traversează teritoriul administrativ, sunt cele mai defavorizate raioane ale RDS la compartimentul „Infrastructura de alimentare cu apă”. Capacitatea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare se utilizează la nivelul de doar 25-30% în RDS, spre exemplu în orașul Cahul, capacitatea de captare a apei și a stației de epurare este valorificată în proporție de mai puțin de 30%. Se recomandă acțiuni prin care s-ar putea extinde rețeaua în afara orașului Cahul, în scopul de a utiliza această capacitate nevalorificată.

Gradul redus de localizare a agenților economici. Cu toate că numărul întreprinderilor este în creștere permanentă, gradul de localizare a întreprinderilor este destul de redus și în 2010 a constituit 44 de întreprinderi la 10 000 locuitori, acesta fiind cel mai jos nivel față de regiuni și de 2,0 ori mai mic decât nivelul mediu național. De asemenea, distribuția spațială a vânzătorilor întreprinderilor este neuniformă, diferențele între raioane fiind de zeci de ori.

Utilizarea tehnologiilor învechite în sectorul agroindustrial. RDS este o zonă preponderent agrară, numărul populației ocupate în agricultură fiind mai mare decât media pe țară. Însă tehnologiile utilizate în producerea și realizarea producției agricole sînt depășite și nu mai sînt eficiente. Lipsa infrastructurii de colectare, procesare, păstrare, ambalare și achiziționare a producției agricole face ca cei 30 % din populație să aibă venituri foarte joase. Pe cînd prezența infrastructurii necesare ar ridica prețul la produsele agricole, ar produce valoare adăugată care ar rămîne în regiune și ar oferi și locuri de muncă pe tot parcursul anului.

Capacitate scăzută a mediului de afaceri local de a efectua investiții pentru dezvoltare. Sectorul IMM este slab dezvoltat în RDS. Această situație este determinată de insuficiența infrastructurii adecvate de susținere a afacerilor, precum incubatoare de afaceri, parcuri industriale, centre tehnologice, etc; costuri ridicate de investiții în inițierea afacerilor; insuficiența cooperării dintre APL și agenții economici din regiune; bariere administrative întîmpinate de IMM în inițierea și extinderea afacerilor.

Utilizarea ineficientă a patrimoniului funciar (cota mare a terenurilor abandonate și neprelucrete). Situația producătorilor agricoli, fermierilor este caracterizată de dificultăți în comercializarea produselor și a veniturilor instabile realizate din ele, ceea ce descurajează mulți fermieri de a mai practica agricultura. Ca rezultat, conform datelor recensămîntului agricol din 2011, 14% din suprafața totală a exploatațiilor agricole nu este utilizată.

Infrastructură de colectare, păstrare și comercializare a producției agricole slab dezvoltată. Sectorul agroalimentar nu este suficient valorificat conform potențialului de producție de care dispune RDS. Această situație este determinată de absența unei infrastructuri adecvate de colectare, păstrare și comercializare a producției agricole, a ineficienței în lanțul de distribuție, a accesului limitat al producătorilor la piețe de desfacere, lipsa cooperării între producătorii agricoli din RDS.

Costul înalt al capitalului și accesul limitat la finanțe pentru agenți economici. Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei, în luna iulie 2012 băncile au acordat agenților economici credite în lei moldovenești la o rată medie de 13,20%, cele mai ieftine fiind împrumuturile pe un termen de la 6 la 12 luni cu o rată medie a dobînzii de 12,29% și peste 12 luni respectiv 12,53%. Ratele înalte ale dobînzilor limitează accesul întreprinderilor, în special IMM, la resurse financiare și, astfel, împiedică dezvoltarea sectorului privat.

Lipsa unui sistem eficient de instruire și recalificare a forței de muncă. Școlile profesionale din regiune pregătesc tinerii în baza unor programe învechite, iar specialitățile și calificările nu corespund celor cerute pe piața forței de muncă. Programele de instruire în domeniul antreprenoriatului lipsesc. Toate acestea influențează în mod direct și negativ sectorul social.

Venituri proprii reduse ale autorităților publice locale și dependența de transferuri de la autoritățile naționale. Datorită activității economice în general ineficiente în raioane, faptului că un număr mare de întreprinderi care activează în regiune sunt înregistrate și plătesc impozite în Chișinău, precum și sistemului deficient de distribuire a venitului din impozite între Guvern și regiuni, în anul 2010, partea proprie de venituri în bugetele tuturor raioanelor din regiune a constituit mai puțin de 50%. Restul cheltuielilor necesare ale autorităților publice din regiune sunt finanțate din transferuri de la bugetul de stat. Aceasta limitează flexibilitatea autorităților locale și regionale de a orienta resurse spre priorități locale și de a finanța proiecte costisitoare de infrastructură. În perioada 2004-2008 volumul mediu al cheltuielilor publice pe cap de locuitor⁹ în RDS a constituit doar circa 1147 lei, sau aproximativ 100 USD/70 Euro. Spre comparație, în anul 2008 cheltuielile publice totale ale

⁹ Aceste cheltuieli nu includ finanțările nerambursabile și alte surse de finanțare parvenite prin intermediul proiectelor, granturilor acordate de organizațiile finanțatoare internaționale.

județului Galați au constituit 256 884,5 mii RON ceea ce reprezintă aproape 1000 Euro pe cap de locuitor sau de peste 10 ori mai mult decât în RDS.

Capacități reduse de accesare a surselor de finanțare. Cerințele programelor de finanțare atât regionale cât și din fondurile UE sunt foarte complexe, și necesită cunoștințe și abilități în acest domeniu. În urma sondajului efectuat în 2011 în rândurile reprezentanților autorităților locale de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul", majoritatea administrațiilor nu au experiență de cooperare inter-comunitară. Astfel 71,8 % din respondenții chestionați au declarat că comunitatea lor nu este parte a vreunui consorțiu care ar putea implementa un proiect comun. Astfel, un domeniu critic pentru intervenții este creșterea capacității de cooperare inter-comunitară prin susținerea proiectelor regionale elaborate în comun de mai multe comunități și perfecționarea cadrului legal pentru a facilita cooperarea eficientă între administrațiile locale. O altă problemă este numărul limitat de personal disponibil în cadrul administrațiilor locale (variind între 4 – 11 unități, în funcție de numărul de locuitori). Întrucât resursele financiare sunt limitate, nu există nici o îndoială că resursele umane reprezintă un element-cheie pentru capacitatea autorităților locale de a elabora propuneri de proiecte, precum și pentru capacitatea lor de a le implementa.

Infrastructură turistică slab dezvoltată. Deși în unele raioane ale regiunii (Cahul, Ștefan Vodă, Căușeni) există potențial turistic, el nu este valorificat la cote maxime, în special datorită lipsei infrastructurii adecvate care sprijină atractivitatea turistică.

Ponderea mare a clădirilor publice cu un nivel redus de eficiență energetică. Majoritatea clădirilor publice sunt de tip vechi, a cărui consum de energie calorică este mult mai mare, o parte risipindu-se, astfel, devenind ineficiente energetic, ceea ce duce la majorarea cheltuielilor pentru întreținerea lor.

Menținerea imaginii nefavorabile a regiunii în fața potențialilor investitori și turiști. Această situație este datorată lipsei unei infrastructuri fizice și economice de susținere a antreprenoriatului, nevalorificării la cote maxime a potențialului agricol și turistic, lipsa forței de muncă calificate, datorită migrației populației economice active, lipsei promovării potențialului existent al RDS.

Deficiența datelor statistice fiabile în profil regional și capacități reduse în efectuarea unor analize profunde regionale. O serie de indicatori statistici sunt calculați doar la nivel național. Atunci când colectarea datelor se efectuează în baza unor eșantioane, aceste eșantioane nu sunt structurate pe regiuni. De asemenea, în multe cazuri fiabilitatea datelor statistice nu este asigurată, ceea ce îngreunează considerabil interpretarea datelor și stabilirea relațiilor de cauză-efect între fenomenele socio-economice. Totodată, accesul la baze de date publice este deseori limitat. Aspectele susmenționate constituie un impediment semnificativ în elaborarea unor studii regionale de calitate.

Fragmentarea excesivă a gospodăriilor țărănești și cooperarea slabă a producătorilor agricoli. Parcelele de terenuri agricole mici, care predomină în RDS nu permit obținerea efectelor economiilor de scară și împiedică efectuarea unor investiții de anvergură, care ar contribui la tehnologizarea, modernizarea sectorului primar al economiei din RDS. Totodată, producătorii agricoli de dimensiuni mici au putere slabă de negociere cu agenții economici specializați în distribuția și comercializarea producției agricole. Lipsa unei infrastructuri dezvoltate de depozitare limitează și mai mult posibilitățile de plasare a producției agricole pe piețele regionale. În același timp, măsurile întreprinse de asociațiile obștești pentru a promova cooperarea, asocierea fermierilor nu au atins deocamdată efectul scontat.

Promovarea slabă a regiunii ca o destinație bună pentru investiții și turism, absența unor activități de publicitate și comunicare sistematice, precum și lipsa unui sistem de management al turismului. În prezent, în RDS nu există un sistem efectiv de gestionare a destinațiilor turistice nici la nivel regional, nici la nivel raional. Nu a fost creată nici o bază de

date regională, care ar permite o inventariere deplină a obiectivelor de atracție turistică, o evaluare a potențialului acestora și stabilirea măsurilor necesare pentru valorificarea acestui potențial. Activitățile întreprinse de promovare a regiunii poartă un caracter nesistematic și au avut un impact restrâns. Prin urmare, RDS ca o țintă potențială pentru investiții și turism rămâne puțin cunoscută pe plan internațional.

Imaginea nefavorabilă a regiunii în fața potențialilor investitori și turiști. Concurență crescândă între țări, regiuni și localități în atragerea investițiilor și turiștilor are ca efect o penalizare intensă a regiunilor percepute ca instabile, periculoase sau neinteresante, având repercursiuni negative asupra situației socio-economice. În prezent, RDS ocupă ultimul loc din țară după volumul de investiții străine directe pe cap de locuitor, acest indicator fiind aproape de 10 ori mai mic decât media pe țară. Iar sectorul turistic se află doar în stadiul incipient de dezvoltare.

3.3 Oportunități

Vecinătatea cu UE. Așezarea geografică în vecinătatea României, țară membru a UE, poate aduce importante beneficii comerciale, economice și sociale. Mai mult ca atât, în ultimii câțiva ani au fost identificate oportunități noi de cooperare transfrontalieră. În RDS exista 2 puncte de frontieră cu România, Cahul–Oancea și Giurgiulești–Galați, precum și un punct de trecere feroviar, Cantemir–Fălcu.

Apartenența la trei euroregiuni funcționale și eligibilitatea pentru programele UE de cooperare transfrontalieră (Moldova–Ucraina–România 2007-2013; Bazinul Mării Negre, Parteneriat Estic). Majoritatea raioanelor din RDS sunt membri a 3 euroregiuni – Dunărea de Jos, Siret–Prut–Nistru și Marea Neagră. Raioanele Cahul, Cantemir și Leova sunt de asemenea parte a Zonei Transfrontaliere „Prut”. Aceasta permite participarea la anumite proiecte comune și atragerea investițiilor în diferite domenii – social, economic, de mediu și infrastructură. Oportunități de finanțare a unor proiecte, inclusiv de infrastructură, sunt oferite de două programe mari: Programul Operațional Comun România–Ucraina–Moldova 2007-2013 (cu un buget de 126 mil. Euro – contribuția UE) și Programul Bazinului Mării Negre (17 mil. Euro).

Gradul înalt de prioritate acordat de Guvern reformelor de dezvoltare regională și descentralizare. Guvernul a acordat în septembrie 2009 un grad înalt de prioritate reformelor de dezvoltare regională și descentralizare; aceste acțiuni sunt proeminente în programul de guvernare. Mai mult ca atât, Guvernul reformează cadrul instituțional responsabil de descentralizare, transferând atribuțiile în domeniul descentralizării în cadrul Cancelariei de Stat. Corect implementată, descentralizarea, în special descentralizarea finanțelor publice, poate consolida în mod semnificativ capacitatea regiunilor de a aloca resurse pentru prioritățile locale de dezvoltare.

Potențial pentru dezvoltarea și consolidarea industriei viticole în baza materiei prime locale și tradițiilor bogate din acest sector. Datorită așezării geografice și condițiilor climaterice, Regiunea de Dezvoltare Sud este foarte benefică creșterii viței-de-vie. Regiunea asigură în jur de 50% din materia primă a fabricilor de prelucrare a strugurilor din țară. În anul 2011 RDS a produs 58% din volumul întreg de struguri pe țară. Prin potențialul sporit de producere a strugurilor, condițiile climaterice favorabile creșterii acestei culturi, prezența în regiune a 54 fabrici de prelucrare a strugurilor, de producere și imbuteliere a vinului, prezența unui sistem dezvoltat de cai ferate și a portului internațional Giurgiulești, RDS poate deveni centrul de producere și export al vinurilor de calitate. Vinăriile „Ciumai” și „Purcari” reprezintă cartea de vizită a RDS și sunt recunoscute la nivel mondial.

Cadrul legislativ favorabil pentru crearea parcurilor industriale. Legea nr.164 din 13 iulie 2007 aprobată de parlamentul RM reglementează modalitatea de constituire și de funcționare a parcurilor industriale, precum și modalitatea de finanțare a infrastructurii tehnice și de producție a acestora.

Dezvoltarea conexiunilor la rețelele de drumuri internaționale. Mai multe proiecte pot contribui la integrarea regiunii în fluxurile internaționale europene și mondiale: Construcția automagistralei Criva–Giurgiulești ar asigura fluidizarea traficului auto și transporturile de încărcături, mai ales că ar face legătura între nordul și sudul țării, acolo unde se află terminalul petrolier, portul maritim și de pasageri Giurgiulești. Aceasta presupune totodată și construcția a trei poduri peste Prut.

Dezvoltarea infrastructurii de susținere a mediului antreprenorial (zone industriale, business incubatoare, zone economice libere). Deși în RDS există 3 zone economice libere, 2 în raionul Taraclia și 1 în Cahul, potențialul acestora urmează să fie valorificat. În contextul dezvoltării infrastructurii de afaceri în RDS se încadrează cele două incubatoare de afaceri deschise în 2011 în raioanele Ștefan Vodă și Leova. În proces de identificare a potențialilor donatori pentru finanțarea creării parcului industrial din Cimișlia.

Crearea clusterelor (vini-viticol, oierit, legume și fructe, turism), parcurilor industriale și incubatoarelor tehnologice. Clusterelor reprezintă o grupare antreprenorială, o reuniune de firme din sectoare conexe care interacționează pe verticala și orizontala lanțului valoric prin intermediul unei infrastructuri comune, amplasate într-un areal geografic comun, și au scopul de a întreține relații între cumpărător și furnizor sau a folosi tehnologii comune, a găsi cumpărători comuni, etc. În RDS există potențial pentru crearea clusterelor în anumite ramuri, cum ar fi cea vini-viticolă, oieritul, legumele și fructele și turismul. Adicional, în baza infrastructurii nodului feroviar de la Cantemir ar putea fi creat un parc industrial de succes.

Condiții agroclimatice favorabile producerii de uleiuri eterice. RDS cu solurile de stepă și condițiile climaterice semiaride este un potențial de dezvoltare a producerii de culturi oleaginoase, care sunt ușor de îngrijit, aproape de negăsit pe piața locală și la mare căutare pe piețele internaționale. Raionul Leova și Cantemir pe timpuri erau lideri în producerea acestor culturi. Potențialul industrial în domeniu era reprezentat de 3 fabrici de profil, 2 în raionul Leova și 1 în raionul Cantemir. La moment toate fabricile staționează. Ținând cont de faptul că uleiurile eterice sunt solicitate pe piețele europene, aceste culturi sunt un potențial nevalorificat pentru RDS.

Valorificarea rezervațiilor naturale și a ariilor protejate ca resursă turistică și recreațională. Potențialul turistic al regiunii nu este încă dezvoltat, dar există potențiale resurse pentru aceasta. Infrastructura turistică include: 20 hoteluri funcționale, peste 15 muzee, 2 stații ale tinerilor naturaliști, 1 „muzeu verde” unic în R Moldova (r-I Ștefan Vodă), 6 mănăstiri, vinăriile „Purcari” și „Taraclia” incluse în „Drumul vinului”, stațiune balneoclimaterică – „Nufărul Alb” cu izvoare minerale termale, „Valul lui Traian”, Valul lui Isac, monumentul istoric de arhitectură din secolele XVI-XVIII, biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni. Dezvoltarea turismului și în special a turismului rural este un domeniu de perspectivă pentru RDS, în special datorită proximității de căile de circulație internaționale (de ex. în delta Dunării).

Promovarea investițiilor prin programe de atragere a remitențelor. Datorită Programului-pilot de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1” se pot atrage investiții în dezvoltarea economică a regiunii. Capitalul financiar, uman și social acumulat de migranți peste hotare are potențialul de a avea un impact considerabil asupra dezvoltării economice și sociale prin investițiile în afaceri generatoare de noi venituri.

Dezvoltarea sectorului energiilor alternative. În condițiile actuale se pune accentul pe folosirea energiilor alternative sau regenerabile, cum mai sunt numite. În RDS există

potențial pentru a valorifica energia vântului, soarelui, biomasei, etc, datorită avantajelor care le oferă: sunt disponibile în cantități nelimitate, pot fi utilizate local, sunt ecologice, nu generează CO₂ și sunt eficiente energetic.

Posibilitatea de asociere între agenții economici din Euroregiune în sensul dezvoltării și extinderii piețelor de desfacere și aprovizionare. Asocierea are avantajul economisirii de costuri, limitarea riscurilor. Cooperarea este în avantajul producătorilor individuali supuși impactului pieții. Asocierea facilitează încadrarea micilor producători agricoli și non-agricoli în fluxurile economiei naționale și internaționale, acționând în vederea promovării intereselor economice ale membrilor ei.

Dezvoltarea parteneriatelor public-privat. În scopul contribuției la atragerea de investiții private pentru realizarea proiectelor de interes public, al creșterii eficienței și calității serviciilor, lucrărilor publice și altor activități de interes public și al utilizării eficiente a patrimoniului public și a banilor publici, parlamentul R. Moldova a aprobat Legea parteneriatului public-privat nr.179 din 10.07.2008, care stabilește principiile de bază ale parteneriatului public-privat, formele și modalitățile de realizare, procedura de inițiere și de realizare a acestuia, drepturile și obligațiile partenerului public și ale partenerului privat. Exemple practice de valorificare a prevederilor Legii în cauză sunt proiectele investiționale în domeniul amenajării teritoriilor, reabilitarea obiectelor de menire social culturală, în deosebi a școlilor și a grădinițelor, mai multe proiecte cu aspect social.

Cererea ridicată pe piața europeană pentru produse agricole ecologice. Rolul sistemului de agricultură ecologică este de a produce hrană mai curată, mai potrivită metabolismului uman, în deplină corelație cu conservarea și dezvoltarea mediului. Obiectivele, principiile și normele aplicabile producției ecologice sunt cuprinse în legislația UE. Agricultură ecologică este un sector dinamic în UE care a cunoscut în ultimii ani o evoluție ascendentă, atât în sectorul vegetal cât și în sectorul de producție animalieră.

Dezvoltarea rețelelor de artizanat și meșteșuguri populare pentru promovarea turismului. Obiceiurile, îndeletnicirile, tradițiile existente și păstrate în istoria timpului, în special, din mediul rural, reprezintă un potențial pentru practicarea și dezvoltarea meșteșugăritului și artizanatului în paralel cu produsele și tradiții autohtone puse la dispoziția turiștilor.

3.4 Pericole.

Situația demografică nefavorabilă cauzată de sporul natural negativ și exodul populației. Ponderea populației RDS constituie 13% din totalul populației Republicii Moldova. Sporul natural în regiune înregistrează un ritm moderat de scădere, fiind cel mai mic nivel în comparație cu celelalte regiuni de dezvoltare. Densitatea populației în regiune este în medie de 73,3 locuitori/km², fiind cea mai mică comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare.

Concurența nelocală a produselor din import generată de pătrunderea pe piața regională a produselor mai puțin calitative, cu prețuri de dumping. Produsele importate dețin prețuri mai mici și sunt o calitate mai joasă, ceea ce descurajează producătorii locali de a-și promova produsele autohtone, care sunt mai calitative.

Instabilitatea politică în țară, exprimată prin incoerența politicilor în domeniul dezvoltării regionale și/sau modificarea frecvent a cadrului normativ. Criza financiară și economică poate agrava semnificativ și situația social-economică din regiune datorită reducerii investițiilor, exporturilor, creșterii șomajului etc. Instabilitatea politică din țară, inclusiv cea legislativă poate fi un obstacol serios pentru atragerea investițiilor și competitivitatea regiunii. Reținerea în implementarea Legii privind dezvoltarea regională în Republica Moldova (din 28.12.2006), întârzierea în crearea cadrului instituțional și punerea în funcțiune a

mecanismului de finanțare duc la neîncrederea actorilor regionali, donatorilor externi, și ca urmare, la pierderea unor finanțări importante pentru dezvoltare

Fluctuația prețurilor la energie. Importul de resurse energetice în mărime de aproximativ 98% duce la dependența totală de sursele energetice externe. Variația acestora constituie o parte importantă a costurilor de producție și influențează competitivitatea produselor autohtone. Pericolul este cu atât mai mare pentru RDS, pe teritoriul căreia nu au fost construite centrale hidro- sau termoelectrice. Dependența energetică poate fi minimizată prin conectarea la sistemul energetic european. Unul din proiectele de perspectivă este construcția liniei Fălciu–Gotești (Cantemir), care ar permite interconectarea rețelelor de electricitate din România și Moldova

Migrația continuă a populației economic active, **inclusiv a forței de muncă competente și înalt calificate**. Migrația rămîne încă o problemă majoră care afectează dezvoltarea regiunii. Conform rezultatelor recensămîntului din 2004, circa 10% din populația regiunii era „temporar absentă”. Lipsa locurilor de muncă și reducerea celor existente din ultima perioadă reduce considerabil posibilitatea de angajare a persoanelor apte de muncă. Lipsa experienței de muncă a tinerilor reduce șansa de a fi angajați în regiune și respectiv provoacă plecarea lor peste hotare în căutarea unui loc de munca mai bine plătit.

Deșertificarea, creșterea frecvenței calamitațiilor naturale și stărilor de vreme extreme ca rezultat al proceselor de schimbare a climei. RDS este cea mai caldă și mai aridă regiune din țară, temperaturile zilnice fiind cu 3 grade mai ridicate decât în celelalte regiuni. În ultimii ani, se observă deșertificarea și frecvența înaltă a hazardurilor naturale. Condițiile force-major sunt factorii ce pot periclita sectorul agricol și, implicit, nivelul de trai al populației.

Degradarea calității terenurilor agricole. Această situație este cauzată de condițiile climaterice aride, eroziunii solurilor, abandonarea și neprelucrarea terenurilor cu destinație agricolă, fragmentarea excesivă a terenurilor, lipsa sistemelor de irigare, practicarea unei agriculturi de subzistență și neprietenoasă mediului.

Lipsa unei viziuni clare la nivel central privind sinergia utilizării fondurilor bugetare pentru dezvoltare. Dacă în FNDR există o anumită transparență și claritate a utilizării fondului, în cadrul fondului ecologic sau rutier nu există un criteriu clar de selecție a proiectelor și a valorificării banilor alocați, nu există corelare între strategiile naționale, regionale și cele sectoriale (deșeuri, apă și canalizare, etc).

3.5 Concluzii

RDS este cea mai mică regiune de dezvoltare din Moldova, dar și cu cea mai mică Valoare Adăugată Brută (VAB) pe cap de locuitor. Totuși, în ultimii ani, datorită dezvoltării Portului Internațional Liber Giurgiulești pe fluviul Dunărea și infrastructurii conexe, RDS începe să-și pună în aplicare avantajele oferite de amplasarea geografică favorabilă între România și Ucraina, în apropierea porturilor Mării Negre, și să devină un punct important de acces pentru Republica Moldova.

RDS dispune de o rețea diversificată de transport (auto, feroviar, fluvial și aerian). Pe lângă portul fluvial, în RDS se află câteva noduri feroviare importante, conectate la localități cu un înalt potențial economic, precum portul fluvial Reni și Belgorod-Dnestrovsk din Ucraina. Acest fapt facilitează mișcarea mărfurilor, serviciilor și resurselor umane și poate servi drept un fundament solid pentru dezvoltarea comercială pe viitor.

RDS are o pronunțată specializare în agricultură. Clima caldă și bonitatea înaltă a solului sînt favorabile pentru producerea unor bunuri cu valoare adăugată ridicată și dezvoltarea unor

ramuri cu potențial economic important, cum ar fi viticultura, creșterea ovinelor și bovinelor. Adițional, RDS are o infrastructură extinsă a vinărilor și tradiții bogate viti-vinicole.

Deși există potențial industrial de prelucrare a producției agricole, el nu este utilizat la capacitate. În perioadă îndelungată de staționare se află toate fabricile de conserve din regiune. Nu funcționează nici una din cele 4 fabrici de produse lactate. Combinatul de carne din Cimișlia, unul din cele mai mari și mai moderne combinate din anii '90 nu funcționează din anul 2001. Circa 90 la sută din fabricile de prelucrare a strugurilor sunt exploatate sub capacitate.

În regiune sunt delimitate 3 zone economice libere, două în taionul Taraclia și Portul Liber Internațional Giurgiu-lești, care are statut de ZEL. Însă nici una din aceste zone nu utilizează la maxim statutul acordat pentru a desfășura activități economice profitabile pentru prosperarea RDS.

Productivitatea în agricultură este scăzută și predomină agricultura de subzistență (consum). Surplusul agricol nu este colectat și procesat, marketingul produselor agricole locale este subdezvoltat, plantațiile agricole nu sînt diversificate astfel ca să consolideze industria alimentară regională și să fie atractive pentru piețele urbane. Aceste procese sunt cauzate în mare parte de utilizarea unor tehnologii învechite, cultivarea materialului semincer slab, piețe de desfacere nedezvoltate, cât și de tradițiile antreprenoriale deficitare. În același timp, costul înalt al capitalului și accesul limitat la finanțe, însoțit de constrîngeri și riscuri de ordin regulator, nu favorizează investirea în utilaje și tehnologii moderne și limitează expansiunea afacerii și crearea locurilor noi de muncă.

Ca și în alte regiuni, lipsa cronică a investițiilor publice a dus la degradarea semnificativă a rețelei de drumuri, căilor feroviare și infrastructurii utilităților publice. Această situație determină creșterea costurilor de transport, restrînge mișcarea bunurilor, serviciilor și resurselor umane și nu doar afectează activitatea economică, dar și limitează dezvoltarea umană. Degradarea orașelor mici, care astăzi în mare parte nu sînt puncte de atracție nici la nivel local, și nici la nivel regional, lipsa unor orașe clar reliefate ca poli de dezvoltare regională au dus la un proces de dezvoltare spontan, haotic și dezechilibrat. Discrepanțele între nivelul de viață în regiune și în Chișinău, precum și în dezvoltarea teritorială a regiunii, în special între zone urbane și rurale, sunt aprofundate de aceste circumstanțe. Drept rezultat, s-au intensificat fluxurile migraționiste care, însoțite de spor demografic negativ și îmbătrînirea populației, duc la creșterea deficitului forței de muncă calificate.

Activitățile administrației publice în promovarea pe plan extern a regiunii ca un loc bun pentru investiții și pentru a petrece timpul sunt foarte limitate și nesistematizate. Regiunea nu știe cum să se prezinte în afara țării ca stație de investiții de unde au de cîștigat ambele părți, atît investitorii cît și locuitorii RDS. Serviciile pentru turiști sunt foarte slab dezvoltate, iar managementul de sosire(destinație)sistematic este practic inexistent.

Infrastructura pentru educație secundară este suficientă, cu toate acestea nu se produc calificările care sunt solicitate pe piața forței de muncă. În acest domeniu sunt necesare alinieri, care pot fi atinse prin cooperarea sectorului privat cu instituțiile de învățămînt în elaborarea curriculumilor de studii, organizarea de stagii și cursuri practice ale studenților și elevilor școlilor de meserii în întreprinderi,etc.

Lipsa statisticilor regionale în mai multe domenii, limitează posibilitățile administrației publice de a analiza situația reală în mai multe sectoare ale economiei regiunii pentru intervenții focusate și management eficient la nivel regional

Dezvoltarea RDS, ca și a celorlalte regiuni de dezvoltare, este puternic influențată de factorii externi. Politicile implementate la nivel național sunt îndeosebi importante. Ele afectează atît performanța economică, mulți agenți economici din regiune fiind înregistrați la Chișinău, cât și calitatea serviciilor publice prestate la nivel local. Influența politicilor naționale este în

special importantă în condițiile în care veniturile proprii ale autorităților locale din regiune nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuielilor necesare, iar gestionarea eficientă a politicilor la nivel local depinde de transferurile din bugetul de stat. Astfel, instabilitatea politică și declinul economic la nivel național pun în pericol dezvoltarea RDS.

În ultimii ani s-au intensificat și stările extreme de vreme, care dăunează activității economice, în special în sectorul agricol și agroindustrial, iar uneori chiar paralizează activitatea unor localități pe o perioadă de timp. În RDS, se observă un proces de deșertificare, care ar limita în mod serios avantajele competitive în dezvoltarea unor ramuri agricole specializate și ar avea efecte grave asupra populației regiunii. În lipsa unor mecanisme de adaptare, asemenea evenimente pot afecta grav dezvoltarea regiunii.

Promovarea politicii de dezvoltare regională și accentul reînnoit al Guvernului pe descentralizare pot crea condițiile necesare pentru implementarea unor proiecte la nivel regional ce ar elimina punctele slabe ale RDS. Mai mult ca atât, vecinătatea cu UE deschide noi oportunități, atât pentru agenții economici din regiune, cât și pentru autoritățile publice, care au căpătat acces direct la programe de cooperare transfrontalieră finanțate de UE. Utilizarea fondurilor naționale și externe pentru reabilitarea infrastructurii regionale, implementarea unor programe de susținere a afacerilor și îmbunătățirea condițiilor de mediu vor elimina piedicile în dezvoltarea economică și vor accelera dezvoltarea multilaterală a RDS.

Punctele slabe analizate pot fi transformate în oportunități prin dezvoltarea serviciilor în agricultură, promovarea tehnologiilor noi și organizarea piețelor de desfacere, formarea unui climat antreprenorial favorabil asigurat de funcționarea eficientă a centrelor de susținere și suport local pentru dezvoltarea IMM, cooperarea între raioane și crearea unei rețele de creștere comună în baza parteneriatelor (între orașe, raioane), cât și prin fondarea zonelor industriale, a parcurilor tehnologice și a centrelor de afaceri.

4. Viziune Strategică

4.1 Viziunea

Viziunea strategică a Regiunii de Dezvoltare Sud reprezintă perspectiva realistă, credibilă și atractivă a regiunii. Viziunea strategică descrie setul de idealuri, priorități, principii și valori de bază pe care se bazează dezvoltarea regiunii, precum și elementele care diferențiază regiunea ca entitate aparte.

Viziunea strategică a RDS este în corelare cu viziunea strategică a întregii țări, stabilită în Constituție și în [Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020](#), precum și în [Strategia Națională de Dezvoltare Regională](#).

Viziunea strategică a RDS reflectă consensul și aspirațiile formulate de diferite părți interesate în dezvoltarea regiunii – reprezentanți ai autorităților publice, sectorului privat și a societății civile.

RDS va deveni o regiune dinamică și prosperă, cu o economie eficientă și durabilă bazată pe o abordare inovatoare, cu o infrastructură fizică modernă, cu un capital uman dezvoltat, atractivă pentru investitori și turiști, ceea ce va asigura o calitate înaltă a vieții pentru locuitorii întregii regiuni.

Întru realizarea viziunii strategice a RDS a fost stabilit obiectivul general și un șir de obiective specifice.

Obiectivul general:

Dezvoltarea unei regiuni prospere și cu o creștere economică echilibrată prin :

- utilizarea strategiilor moderne și inovatoare prietenoase mediului,
 - extinderea și modernizarea infrastructurii publice și promovarea cooperării,
 - respectarea principiilor dezvoltării durabile,

sporind astfel atractivitatea pentru investitori și turiști, și asigurând un nivel de trai ridicat pentru locuitori indiferent unde locuiesc aceștia pe teritoriul Regiunii de Dezvoltare Sud.

Obiective specifice:

- Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii publice, pentru ridicarea nivelului atractivității investiționale și oferirea condițiilor mai bune de trai populației RDS
- Dezvoltarea potențialului economic a RDS pentru sporirea gradului de ocupare a forței de muncă și reducerea migrației populației
- Îmbunătățirea și protejarea mediului natural cuprins de RDS, vizînd gestionarea corespunzătoare a deșeurilor, protejarea habitatelor naturale, dezvoltarea surselor alternative de energie și protecția împotriva dezastrelor naturale
- Dezvoltarea potențialului turistic, prin modernizarea, reabilitarea infrastructurii turistice și culturale și promovarea atractivității turistice

- Eficientizarea energetică a clădirilor publice și valorificarea surselor de energie regenerabilă, pentru minimalizarea costurilor de întreținere și protejarea mediului înconjurător
- Susținerea localităților cu potențial de creștere și excluderea marginalizării zonelor defavorizate
- Încurajarea regionalizării serviciilor de utilități publice prin susținerea cooperării intercomunitare și dezvoltare parteneriatelor de prestări servicii de calitate în regiune

4.2 Identificarea priorităților

Analiza economică a regiunii, precum și analiza SWOT, relevă anumiți factori care influențează modul de dezvoltare a regiunii – fie că servesc drept constrângeri care încetinesc creșterea, fie că prezintă anumite avantaje pe care le are regiunea în comparație cu alte regiuni de dezvoltare, atât din interiorul țării, cât și din vecinătatea imediată. Viziunea strategică, pe de altă parte, oferă o perspectivă de termen lung cu privire la nivelul de dezvoltare pe care regiunea tinde să-l atingă. Combinând analiza situației în prezent și viziunea pe viitor, putem identifica anumite linii directoare pe care regiunea dorește să le urmeze în dezvoltarea sa ulterioară.

Însă identificarea priorităților trebuie nu doar să răspundă multitudinii necesităților regiunii. Trebuie de recunoscut faptul că resursele publice sunt limitate în comparație cu proiectele care ar putea fi implementate. De aceea, eforturile regionale trebuie să fie puternic concentrate asupra acelor activități, care vor elimina cele mai fundamentale constrângeri și vor aduce cele mai mari beneficii cu efecte multiplicatoare pentru mai multe sectoare.

Analiza relevă în mod clar că disparitățile între Chișinău și regiuni, dar și între localitățile urbane și rurale în interiorul regiunii, sunt semnificative. Un factor fundamental care cauzează și agravează aceste disparități este starea proastă a infrastructurii fizice, care majorează costurile de transport și limitează mișcarea bunurilor și persoanelor. În același timp, eficiența economică a populației din regiunile rurale este limitată nu doar de costurile înalte de transport, dar și de oportunitățile limitate de angajare în activități economice, atât în regiunile rurale, cât și în cele urbane. Astfel, este imperativă sporirea eficienței în sectorul agricol și agro-industrial, combinată cu încurajarea diversificării activităților ce ar aduce venituri alternative.

Important este și implementarea metodelor de eficientizare energetică a clădirilor publice, precum și utilizarea surselor regenerabile de energii, pentru minimalizarea costurilor de întreținere a instituțiilor publice și protejarea mediului înconjurător.

Dezvoltarea economică, la fel, nu trebuie să fie realizată în detrimentul calității mediului înconjurător. Condițiile de mediu pot afecta în mod semnificativ nivelul calității vieții și atractivitatea regiunii atât pentru populația locală, cât și pentru vizitatori.

În consecință, au fost identificate 3 priorități de activitate pentru implementarea obiectivelor Strategiei:

1. **Reabilitarea infrastructurii fizice**
2. **Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat**
3. **Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice**

O intervenție unitară, pe cerințe structurate în comun pe mai multe domenii, pentru asigurarea optimizării dezvoltării regionale este abordarea „integrată”. Astfel că, fiecare din prioritățile menționate vor fi abordate atât pe vertical cât și pe orizontal prin asigurarea utilizării principiilor de eficienizare energetică și prin utilizarea surselor regenerabile de energii, toate acestea vor duce la minimalizarea costurilor de întreținere, producere și va proteja mediul înconjurător.

Aceste priorități sunt corelate între ele, iar implementarea lor consecventă este de natură să accelereze dezvoltarea regiunii.

4.3 Parteneriate regionale

Atingerea viziunii și obiectivelor strategice a Regiunii de Dezvoltare Sud și implementarea priorităților de acțiune nu poate fi realizată fără participarea activă a întregii societăți în procesul de implementare a Strategiei de Dezvoltare Regională. Elaborarea Strategiei în mod participativ, cu contribuția substanțială a persoanelor reprezentând întreprinderi private, organizații neguvernamentale, autorități publice de diverse nivele și chiar persoane interesate cu spirit civil, trebuie să fie urmată de implementarea programelor și proiectelor ce derivă din ele într-un mod transparent, echitabil și eficace.

Cultura de colaborare dintre diverși actori regionali trebuie să fie promovată la toate nivelele. Consiliul regiunii de dezvoltare este compus din aleși locali din diferite partide, funcționari publici, oameni de afaceri, lucrători sociali, și experți în diferite domenii. Asemenea parteneriate regionale urmează să fie create și în cadrul implementării diverselor componente ale proiectelor de dezvoltare regională. Doar combinând eforturile în cadrul parteneriatelor regionale, vor fi atinse obiectivele majore ale Strategiei.

5. Priorități

Analiza socio-economică a regiunii a permis identificarea a mai multor domenii care necesită intervenție pentru a atinge obiectivele unei dezvoltări durabile echilibrate. Luînd însă în considerație posibilitățile de finanțare și termenul de implementare a strategiei, cîteva domenii au fost determinate drept prioritare. Măsurile, raționamentul și rezultatele scontate pentru fiecare prioritate sunt descrise mai jos.

Prioritatea 1. Reabilitarea infrastructurii fizice

Măsura 1.1. Reabilitarea, modernizarea și extinderea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare.

Îmbunătățirea accesului la sistemele de AAC nu numai vor spori calitatea vieții locuitorilor din RDS, dar, de asemenea este o condiție pentru productivitate și competitivitate mai înaltă, mai ales în agricultură. Accesul la sistemele de AAC este mai ridicat în RDS decît în celelalte regiuni. Rata conectării localităților din regiune la sistemele de AAC ajunge la 54%. De asemenea consumul de apă în RDS este mai mare decît în celelalte regiuni. Totuși, sunt înregistrate diferențe semnificative în interiorul regiunii. Raioanele Cantemir și Leova ocupă ultimile poziții după densitatea rețelelor de apă și canalizare, precum și după consumul de apă. Prin urmare, cele două raioane au nevoie sporită de investiții în infrastructura de AAC. Ponderele sistemelor funcționale de AAC din regiune este destul de ridicată ajungând la 93 % din totalul de rețele și depășind media pe țară de 89%. Persistă totuși nevoia de a moderniza anumite porțiuni din sistem, mai ales în raioanele Taraclia și Cantemir, unde doar 85% din sistemul existent poate fi declarat funcțional. Calitatea apei este mai scăzută în raioanele Basarabeasca și Taraclia. Referitor la sursele de apă potabilă, se recomandă ca investițiile să fie orientate spre valorificarea apelor de suprafață precum râurile Prut și Nistru. Regionalizarea serviciilor de AAC, care ar putea deveni o soluție, necesită promovare în rîndurile APL. Regionalizarea serviciului este o procedură rar întîlnită în regiune. Sistemele de AAC sunt fragmentate mai ales în raioanele Căușeni și Cimișlia. Existența unui operator de AAC puternic trebuie considerată ca o condiție pentru realizarea unor investiții durabile. Intervențiile în acest sector trebuie, de asemenea să fie în acord cu Strategia privind aprovizionarea cu apă și servicii de canalizare a localităților din Republica Moldova, care prevede:

- utilizarea surselor de apă de suprafață (pentru RDS râurile Prut și Nistru)
- promovarea principiilor economiei de piață în serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare,
- extinderea sistemelor centralizate de aprovizionare cu apă și canalizare și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii.

Măsura 1.2. Construcția, reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și a drumurilor locale.

Investițiile în infrastructura drumurilor sunt esențiale pentru atingerea scopului priorității, precum și a obiectivului specific, care prevede „reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii publice, pentru ridicarea nivelului atractivității investiționale și oferirea condițiilor mai bune de trai populației RDS”. Densitatea drumurilor publice este cea mai mică în regiune. RDS este în general bine conectată la regiunea de dezvoltare centrală și capitală. Cu toate acestea starea proastă a drumurilor care traversează regiunea de la Vest la Est (R47, R26, R30) contribuie la fragmentarea regiunii. Un număr mare de localități nu au drum de acces cu acoperire rigidă la rețeaua de drumuri naționale. Proporția cea mai mare a localităților fără drum de acces cu acoperire rigidă poate fi identificată în raionul Cantemir (12%), Leova

(10%) și Cimișlia (8%). Drumurile locale se află într-o mare măsură în stare proastă și necesită reparație. Din punct de vedere al reparațiilor și drumurilor noi construite, raioanele cele mai defavorizate sunt Ștefan Vodă și Cimișlia, unde ponderea drumurilor construite sau reparate în ultimii 5 ani este sub 20%.

Intervențiile în infrastructura drumurilor trebuie să sporească:

- conectivitatea localităților cu potențial de creștere
- conectivitatea localităților din jur la localitățile cu potențial de creștere
- accesibilitatea obiectivelor de importanță strategică precum aeroportul din Cahul, portul Giugiuiești, sanatoriul „Nufărul Alb” din Cahul etc.

Măsura 1.3. Reabilitarea căilor de acces spre punctele de trecere a frontierei.

Regiunea de Sud se mărginește direct cu Ucraina și România ceea ce a fost identificat ca un punct tare al regiunii. Însă, pentru a beneficia pe deplin de acest avantaj punctele de trecere a frontierei trebuie să fie bine conectate la rețeaua de drumuri naționale. Intervențiile în cadrul acestei măsuri se vor axa cu precădere la reabilitarea și modernizarea drumurilor de acces la punctele de trecere a frontierei.

Măsura 1.4. Sporirea eficienței energetice a clădirilor publice cu impact regional.

Cheltuielile de încălzire a edificiilor instituțiilor publice reprezintă 38,5% din cheltuielile totale de întreținere. Ținând cont că circa 80% din clădirile publice au fost construite cel puțin 20 de ani în urmă, sistemele de încălzire sunt în mare parte învechite și termoizolarea este redusă, majoritatea clădirilor publice în regiune au un nivel de eficiență energetică scăzut. Intervențiile aferente acestei măsuri vor reduce costurile de întreținere și vor spori confortul beneficiarilor. Proiectele de eficiență energetică fie vor avea ca scop creșterea randamentului consumului de energie prin diverse metode, fie vor prevedea instalarea colectoarelor solare pentru asigurarea cu apă caldă.

Implementarea proiectelor pentru realizarea **priorității 1** va fi monitorizată în baza următorilor indicatori de performanță:

Indicatori de produs

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Numărul de proiecte implementate în domeniul reabilitării / construirii infrastructurii fizice	Nr.
Lungimea rețelelor de apă și canalizare construite / reabilitate	km
Numărul de stații de epurare a apelor uzate reabilitate/construite	Nr.
Numărul de servicii de AAC cu acoperire regională create	Nr.
Capacitatea sistemelor de aprovizionare cu apă și servicii de canalizare	(m ³ /zi)
Lungimea drumurilor regionale reabilitate / construite	km

Rata drumurilor reparate sau construite în total drumuri	în %
Lungimea drumurilor (căilor de acces) spre punctele de trecere a frontierei reabilite / construite	km
Numărul clădirilor publice reabilite din punct de vedere al EE	Nr.

Indicatori de rezultat

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Numărul de persoane fizice și juridice cu acces la serviciul îmbunătățit de aprovizionare cu apă / canalizare;	Nr.
Volumul investițiilor atrase în domeniul infrastructurii fizice	mii lei
Numărul mediu de localități deservite de un operator din sectorul Aprovizionare cu apă și Canalizare;	Nr.
Numărul de localități beneficiare conectate la drumul construit/reabilitat	Nr.
Numărul de pasageri	persoane/km/an
Volumul mărfurilor transportate	tone/km/an
Acces sporit pentru vizitatori, turiști și potențiali investitori în RDS	
Rata reducerii cheltuielilor de energie	în%

Indicatori de impact

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Rata scăzută a sărăciei populației (absolută și extremă) în RDS	în%
Rata redusă a emisiilor de gaze cu efect de seră echivalent CO2 în atmosferă	CO2eq/MJ (grame)

Prioritatea 2. Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat**Măsura 2.1. Dezvoltarea infrastructurii de afaceri prin crearea și consolidarea incubatoarelor de afaceri, centrelor de consultanță și dezvoltare a afacerilor, centrelor regionale de expoziție, parcurilor industriale.**

Sectorul industrial în RDS este mai puțin dezvoltat decât în celelalte regiuni. Drept ilustrare, valoarea producției industriale pe cap de locuitor în RDS constituie circa 7% din valoarea indicatorului din Chișinău și circa 32% din valoarea producției industriale pe cap de locuitor în UTA Găgăuzia. În sectorul industrial sunt angajați doar 11% din populația economică activă în cadrul regiunii. Raioanele Taraclia, Cahul, și Ștefan Vodă sunt cele mai avansate din punct de vedere al dezvoltării industriale. La extremă cealaltă se află raioanele Leova și Cimișlia Sectorul IMM este subdezvoltat în RDS. IMM din regiune reprezintă doar 5% din toate IMM din țară. Totodată, sectorul IMM este cel mai bine reprezentat în Cahul, Taraclia și Căușeni. Luând în considerație dezvoltarea sectorului industrial și activitatea IMM, investițiile în infrastructura de afaceri vor avea un impact mai puternic, dacă vor fi realizate în raioanele Cahul și Taraclia. În cazul raionului Cimișlia, deși după producție industrială, raionul ocupă ultimile locuri în regiune, infrastructura industrială existentă diversificată, care în prezent nu este valorificată, reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea sectorului industrial în RDS.

Măsura 2.2. Dezvoltarea infrastructurii de colectare, prelucrare, păstrare și comercializare a producției.

Sectorul agricol în RDS este mai dezvoltat, în principal, în producția de struguri legume și fructe (în special struguri, care acoperă peste 50% din producția totală de struguri din Republica Moldova). Cu toate acestea, infrastructura industrială nu are capacitatea de a produce bunuri cu valoare adăugată mare, ci doar fructe și legumele în stare proaspătă, ca materie primă (cu excepția vinului, chiar dacă, fabricie de vin nu procesează recolta totală de struguri din regiune). Aceasta, limitează producătorii să-și comercializeze produsele agricole pe piață, deoarece majoritatea produselor sunt ușor alterabile, care necesită a fi vândute imediat după recoltare și, astfel, la un preț mai mic. Regiunea nu dispune de infrastructura pentru colectarea, prelucrarea, stocarea și comercializarea producției agricole. Măsura se referă la dezvoltarea infrastructurii industriale, în special, în sectorul de producție a fructelor și legumelor. Investițiile vor fi realizate, cu preponderență în zonele în care este concentrată mai mult creșterea fructelor și legumelor, în special în raioanele Ștefan-Vodă, Cahul și Cantemir .

Măsura 2.3. Susținerea adaptabilității forței de muncă la cererile actuale ale pieții.

În RDS se observă un deficit al forței de muncă calificate și o racordare deficientă la necesitățile pieții. În acest context este necesar efectuarea studiilor pieții forței de muncă și promovarea unei cooperări mai strânse între școlile profesionale și sectorul de afaceri. Această măsură corespunde priorității nr. 1 „Studii: relevante pentru carieră” din Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020. Conform strategiei sus menționate capitalul uman din Moldova, inclusiv din RDS, va putea fi valorificat doar dacă specializarea forței de muncă va corespunde cerințelor angajatorilor.

Măsura 2.4. Sporirea capacității de cooperare la nivel regional a producătorilor și promovarea produselor lor pe piețele externe.

67% din agenții economici din RDS sunt micro întreprinderi mai ales în sectorul agricol. Producătorii mici nu au suficiente capacități pentru plasarea eficientă a bunurilor pe piață, au

putere slabă de negociere cu distribuitorii mari ai producției agricole și nu pot întreprinde investiții majore în sector. Toți acești factori determină performanța slabă a producătorilor locali.

Intervențiile în cadrul acestei măsuri vor susține formarea clusterelor în bussines, asociațiilor care vor putea îndeplini funcții de marketing, promovarea schimbului de know-how, investiții benefice pentru mai mulți producători.

Intervențiile vor fi concentrate mai ales în acele zone, care denotă o fragmentare înaltă a producătorilor locali. Pentru a obține efectul scontat, este esențială implicarea beneficiarilor în realizarea proiectelor aferente acestei măsuri. De asemenea, oportunitățile de cooperare generate în urma acestor proiecte trebuie să fie deschise pentru toți producătorii interesați din diverse domenii ale economiei.

Măsura 2.5. Dezvoltarea capacităților de antreprenoriat și susținerea în inițierea afacerilor.

Activitățile de antreprenoriat sunt mai slab pronunțate în RDS în comparație cu restul țării. Intervențiile în cadrul acestei măsuri vor stimula antreprenoriatul în raioanele regiunii prin organizarea training-urilor, consultațiilor și oferirea asistenței în domeniile precum aspecte legale relevante pentru inițierea afacerilor, contabilitate, marketing, accesarea creditelor, elaborarea business planurilor etc.

Măsura 2.6. Promovarea eficienței energetice în sectorul de afaceri.

Sectorul de afaceri din RDS se caracterizează printr-un consum sporit de energie. Ca rezultat, costurile de producție sunt mai ridicate, ceea ce afectează negativ competitivitatea agenților economici locali. Intervențiile în cadrul acestei măsuri vor include:

- studii cu privire la aplicarea măsurilor de eficiență energetică în sectorul de afaceri;
- campanii de conștientizare pentru agenți economici pe tema eficienței energetice;
- training-uri, instruirii, consultări pentru agenți economici cu privire la eficiență energetică.

Implementarea proiectelor pentru realizarea **priorității 2** va fi monitorizată în baza următorilor indicatori de performanță:

Indicatori de produs

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Numărul de proiecte implementate în domeniul diversificării economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat	Nr.
Număr de m2 de suprafață construită / reabilitată	m2
Numărul de structuri de sprijinire a afacerilor create / modernizate	Nr.
Lungimea rețelelor de utilități construite / reabilite spre structurile de afaceri (drum, apeduct /canalizare / electricitate / telecomunicații)	km
Numărul de studii/cercetări pentru evaluarea pieții forței de muncă elaborate	Nr.

Numărul afacerilor înregistrate	Nr.
---------------------------------	-----

Indicatori de rezultat

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Infrastructură de bază creată pentru servicii de afaceri	km
Volumul investițiilor atrase în domeniul diversificării economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat (valoarea în mii lei)	mii lei
Numărul de asociații / clustere create	Nr.
Numărul de persoane instruite/consultate	Nr.
Numărul de IMM-ri cu rezultat economic pozitiv	Nr.
Numărul de IMM care au beneficiat de servicii de consultanță	Nr.
Numărul de evenimente organizate (forumuri, expoziții, târguri.etc.) cu participarea tuturor actorilor din sector	Nr.
Producția industrială	mii lei
Numărul locurilor de muncă create	Nr

Indicatori de impact

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Rata scăzută a sărăciei populației (absolută și extremă) în RDS	în%
Rata populației ocupate.	în%

Prioritatea 3. Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice

Măsura 3.1 Sporirea securității ecologice în regiune, prin promovarea activităților de stopare a degradării solurilor și elaborarea unor programe de anticipare și răspuns la stările extreme de vreme.

În ultimii ani se constată o aridizare a climei în RDS și o frecvență mărită a stărilor extreme ale vremii. Regiunea este expusă riscului de inundație în lunca râului Prut și este afectată de alunecări de teren și eroziuni. 24% din terenurile erodate și 21% din zone supuse alunecărilor de teren din țară se află în RDS. Un factor de risc ecologic pentru regiune îl reprezintă și depozitele de pesticide. 9 depozite de pesticide din regiune nu au fost incluse în programul național de lichidare a depozitelor de pesticide. (3 în raionul Cimișlia, 2 în raionul Leova, 2 în raionul Căușeni, 2 în raionul Cantemir).

Prin urmare, intervențiile în cadrul acestei măsuri vor avea ca scop:

- reducerea riscului alunecărilor de teren și eroziunilor. În mod deosebit sunt necesare intervențiile de acest gen în raionul Cantemir
- reducerea riscului de inundații. Majoritatea localităților expuse acestui risc se află în lunca râului Prut, mai ales în raionul Cantemir și Leova.

- lichidarea depozitelor de pesticide cu precădere din raioanele Cimișlia, Leova, Căușeni și Cantemir.
- elaborarea programelor de anticipare și răspuns la hazarduri naturale

Măsura 3.2 Gestionarea eficientă a deșeurilor prin dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor solide.

În RDS a fost creată Asociația pentru Managementul Deșeurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud. Toate investițiile fizice din acest sector trebuie să fie conforme cu Strategia de Gestionare Integrată a Deșeurilor Solide. De asemenea, în cadrul acestei măsuri pot fi susținute campaniile de conștientizare și informare a populației.

Măsura 3.3 Crearea, modernizarea și reabilitarea infrastructurii turistice și culturale.

Potențialul turistic al regiunii nu este valorificat. În procesul de dezvoltare a turismului în RDS sunt întâmpinate o serie de dificultăți precum:

- serviciile turistice sunt slab dezvoltate / sunt de calitate joasă
- multe obiective turistice necesită lucrări de amenajare și reabilitare
- regiunea este slab promovată ca destinație turistică
- managementul destinațiilor turistice nu este efectuat nici la nivel regional, nici la nivel local.

Intervențiile aferente acestei măsuri trebuie să fie concentrate asupra obiectivelor ce au potențial turistic înalt, precum Sanatoriul „Nufărul Alb”, vinăriile de la Purcari, Ciurmai, rezervația științifică „Prutul de Jos”, lacul Beleu, etc.

Măsura 3.4 Promovarea RDS ca destinație turistică și suport pentru stabilirea parteneriatelor în sectorul turistic.

Măsura se axează pe intervențiile soft în domeniul turismului, pentru a spori atractivitatea RDS (sau obiectivele ei) ca destinație turistică. Vor fi sprijinite, în special, următoarele:

- Promovarea RDS (sau obiectivele ei), ca destinație turistică, prin elaborarea și distribuția de materiale promoționale (pentru întreaga regiune, localități selectate, atractivități selectate, etc);
- Prezența RDS (sau obiectivele ei), la târguri și expoziții străine în domeniul turismului;
- Elaborarea de studii și analize de marketing;
- Crearea și facilitarea de parteneriate între întreprinzătorii din turism (furnizorii de servicii turistice) și instituțiile publice;
- Crearea de parteneriate interne, precum și cu agențiile de turism străine și instituțiile similare;
- Crearea, distribuția și comercializarea de produse turistice de valoare adăugată mai mare ("pachete" de servicii, etc);
- Formare și educație în furnizarea de servicii de turism și management în turism.

Măsura 3.5 Promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă.

Regiunea este în totalitate dependentă de resursele energetice externe. Din acest motiv, capacitatea de utilizare a resurselor de energie regenerabilă poate fi benefică pentru securitatea sa energetică. Aceasta include înființarea unităților de producere a energiei în

baza biomasei, utilizarea energiei solare și eoliene, instalații cu ciclu închis de utilizare a apelor etc.

Crearea și utilizarea resurselor de energie regenerabilă va influența pozitiv asupra stării ecologice a regiunii, oferind oportunități pentru lansarea unor noi activități economice. Aceasta va crea un teren propice pentru exersarea și acumularea practicii de cooperare între afacerile private și sectoarele învățământ/ cercetare în scopul facilitării dezvoltării economice regionale. Măsura are ca scop promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă, contribuind la dezvoltarea afacerilor și ameliorarea stării mediului natural.

Această măsură poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Organizarea evenimentelor de informare și sporire a conștientizării publice privind beneficiile utilizării resurselor de energie renovabilă;
- Promovarea “tehnologiilor prietenoase mediului” prin intermediul sectorului educațional și privat;
- Diseminarea și promovarea experienței de utilizare a energiei regenerabile (solară, eoliană, biomasă).

Implementarea proiectelor pentru realizarea **priorității 3** va fi monitorizată în baza următorilor indicatori de performanță:

Indicatori de produs

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Numărul de proiecte implementate în domeniul îmbunătățirii factorilor de mediu și a atractivității turistice	Nr.
Zone expuse la riscuri naturale amenajate	Nr.
Numărul de servicii de Management al Deșeurilor create, cu acoperire regională	Nr.
Numărul de poligoane noi de stocare a deșeurilor amenajate	Nr.
Numărul de gunoiști neautorizate lichidate	Nr.
Lungimea rețelelor de utilități construite / reabilite spre obiectivul / zona turistică	km
Capacitatea de producere a energiei din surse de energie regenerabilă (în MWh / ritmul anual de creștere)	în%
Numărul de instalații care utilizează surse regenerabile de energie aplicate	Nr.

Indicatori de rezultat

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Volumul investițiilor atrase în domeniul îmbunătățirii factorilor de mediu și a atractivității turistice	Mii lei
Populația cu acces îmbunătățit la servicii de salubritate	Nr.
Numărul persoanelor participante în campanii de conștientizare a populații	Nr.
Destinații turistice construite / reabilite	Nr.
Numărul de campanii de promovare pe domeniile de mediu/turism	Nr

desfășurate	
Reducerea frecvenței eroziunilor și îmbunătățirea calității solului	Nr/an
Numărul de beneficiari de servicii de colectare a deșeurilor	Nr
Facilități pentru colectarea deșeurilor din localitățile regiunii	Nr
Volumul deșeurilor colectate și depozitate pe teritorii special amenajate	Tone/an
Numărul de turiști / vizitatori atrași în regiune	Nr/an
Reducerea consumului de energie electrică/termică	MWh/an

Indicatori de impact

Indicatori	definirea și unitate de măsură
Atractivitate crescută din investițiile primite	mii lei
Rata populației ocupate	în%

6. Monitorizare, raportare și evaluare

Monitorizarea și evaluarea (M&E) strategiilor sau a programelor finanțate din surse publice este obligatorie. Aceasta se referă și la activitățile de dezvoltare regională care sunt finanțate din resursele financiare publice din Republica Moldova, de UE sau de donatorii bilaterali. În toate aceste cazuri trebuie stabilit dacă programul atinge rezultatele scontate și dacă beneficiile obținute justifică investițiile realizate.

Monitorizarea estimează rezultatele reale comparativ cu cele scontate și se efectuează în mod regulat de către organele responsabile pentru monitorizare. Evaluarea, dimpotrivă, se axează mai mult pe impactul programelor și se realizează la începutul, mijlocul și sfârșitul programului. În timp ce monitorizarea estimează relevanța, eficiența și eficacitatea unei strategii, a unui program sau proiect, evaluarea estimează impactul asupra obiectivelor specifice. În toate aceste cazuri sunt utilizați indicatori cu scopul de a măsura evoluția strategiei în timp și comparativ cu criteriile determinate din timp.

Conform legii Republicii Moldova nr. 438-XVI din 28.12.2006 cu privire la dezvoltare regională toate funcțiile de monitorizare și evaluare în contextul dezvoltării regionale sunt divizate între mai multe autorități (Tabelul 9).

Tabelul 9. Funcțiile și atribuțiile autorităților implicate în dezvoltarea regională, referitoare la monitorizare și evaluare (M&E)

Denumirea autorității	Funcțiile realizate în monitorizare și evaluare
Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC)	(M&E) implementării SNDR
	Monitorizarea indicatorilor de dezvoltare regională
	În colaborare cu CDR monitorizarea procesului de elaborare a strategiilor și programelor de dezvoltare regională
	Evaluarea procesului de implementare a SDR
Consiliile Regionale de Dezvoltare (CRD)	Evaluarea SDR și a planurilor de acțiuni pentru a determina măsura în care corespund documentelor naționale de planificare
	Monitorizarea utilizării resurselor financiare alocate din cadrul FNDR regiunii de dezvoltare corespunzătoare
Agențiile de Dezvoltare Regională (SDR)	Evaluarea impactului programelor regionale și ale proiectelor și realizarea obiectivelor de dezvoltare regională
	M&E implementării SDR, a planului, programelor și proiectelor
	M&E implementării SDR și prezentarea modificărilor relevante

Referitor la SDR responsabilitățile de M&E au fost atribuite tuturor organelor menționate la nivel regional și național. Deoarece monitorizarea la nivel înalt necesită furnizarea datelor potrivite la un nivel mai inferior, monitorizarea este un proces orientat de jos în sus.

În Tabelul de mai jos este prezentată relația dintre rapoartele ADR cu privire la FNDR și cadrul vast de M&E (conform Manualului Operațional privind modul de utilizare a mijloacelor FNDR – aprobat prin decizia CNCDR nr.4/12 din 23 februarie 2012).

Tabelul 10. Rolurile și responsabilitățile ADR privind prezentarea rapoartelor aferente M&E

Denum. raportului	Raport cu privire la	Raportor / autor	Raportare către	Frecvența	Conținutul
Raport cu privire la Proiect	Proiecte individuale	Operatorul proiectului/ personalul responsabil al ADR	Șeful ADR	Lunar	- Domeniile prioritare; - Finanțarea conform sursei și proiectului; - Date privind cheltuielile pe proiect; - Statutul implementării proiectului
Raport trimestrial cu privire la proiect	Proiecte individuale	Operatorul proiectului/ personalul responsabil al ADR	Șeful ADR	Trimestrial	Raportul trimestrial pentru fiecare proiect; Statutul implementării proiectelor; Indicii privind contribuția, produsul (output) și efectul (outcome) proiectului.
Raport al FNDR despre monitorizările	Multitudine a de proiecte individuale	ADR	CRD Ministerul	Trimestrial	Tabelul sumar al cheltuielilor de proiect pentru fiecare proiect; Statutul implementării; Anexa cu privire la proiectele individuale.
Raport al SDR cu privire la monitorizările SDR	POR	ADR	CRD Ministerul	Raport intermediar (la fiecare șase luni)	Textul descriptiv (vezi volumul 2 al Manualului ADR); Sumar al cheltuielilor de proiect pe 6 luni precedente și al statutului proiectelor pe priorități; Notă cu privire la proiectele problematice; Contribuția proiectului, până în momentul actual, la realizarea obiectivelor SDR; Anexa cu privire la proiectele individuale.
Raport al SDR despre monitorizările	POR	ADR	CRD Ministerul	Raportul anual	- Textul descriptiv (vezi Volumul 2 al Manualului ADR); - Orice alte activități, în afara proiectelor realizate de către ADR; - Notă cu privire la fondurile atrase din afara FNDR; - Indici ai contextului actualizat; - Sumar, pentru ultimul an și pentru anii precedenți, al cheltuielilor de proiect și al statutului proiectelor regionale după priorități; Notă cu privire la proiectele problematice; - Contribuția proiectului, până în momentul actual, la rezolvarea obiectivelor SDR, - Anexa privind proiectele individuale.

- ADR coordonează programele și proiectele selectate în cadrul SDR și asigură ca monitorizarea să fie efectuată într-un mod satisfăcător. În acest sens, toate proiectele aflate în implementare vor fi monitorizate în conformitate cu Manualul ADR respectiv. La nivel de implementare, monitorizarea include aprecierea rezultatelor activității, a progresului în gestionare și a contextului în care se desfășoară acțiunea. Monitorizarea se realizează la nivel cantitativ în baza mai multor indicatori și la nivel

descriptiv sau calitativ, pe baza tuturor tipurilor de informație disponibilă. În timp ce legea atribuie ADR funcțiile de M&E, aceste funcții se reduc de fapt la monitorizare.

- CRD obține și utilizează datele oferite de ADR pentru a evalua impactul programelor și proiectelor regionale și realizările obiectivelor de dezvoltare regională. Comparativ cu ADR, funcția de M&E la acest nivel se axează pe impactul programelor de DR asupra obiectivelor de DR.
- MDRC evaluează procesul de implementare a SDR și evaluează SDR în contextul documentelor de planificare națională.

Deoarece responsabilitățile MDRC nu includ neapărat evaluarea generală a SDR, funcția de evaluare (intr-un anumit mod) aparține CRD. Consiliul asigură ca ADR să ofere toate datele necesare pentru M&E. Datele sunt apoi colectate de ADR, care implementează proiectele.

Progresul realizat este prezentat sub aspect cantitativ, cu utilizarea indicatorilor.

În procesul de monitorizare a SDR sunt utilizați indicatorii care permit determinarea nivelului de eficiență, dar și eficacitatea implementării, adică acțiunile indeplinite și rezultatele/impactul comparativ cu resursele alocate, în special resursele financiare.

Funcția de monitorizare a ADR include, de asemenea, și estimarea nivelului de gestionare. Aceasta se referă la următoarele aspecte operaționale: mecanisme pentru gestionare administrativă și financiară; funcționarea sistemului de monitorizare; colectarea informației necesare; măsura în care criteriile de selectare corespund realității; măsurile de promovare, participarea, utilizarea asistenței tehnice; aspecte legislative; concordanța cu anumite politici.

Toți indicatorii sunt măsurați în două modalități: (i) în cifre absolute („km de drum construit”) și (ii) rată, care reflectă schimbările în acest an comparativ cu anul trecut. În acest fel indicatorii pot fi comparați pe parcursul perioadei de implementare a strategiei de dezvoltare regională și între regiunile de dezvoltare.

Din cele expuse reiese că sarcina principală în procesul de colectare a datelor pentru M&E rămâne ADR. Astfel ADR trebuie să dispună de personalul și capacitatea tehnică potrivită. În acest sens, ADR va fi sprijinită de MDRC.

Una dintre sarcinile dezvoltării regionale este de a monitoriza indicatorii respectivi. Astfel MDRC va crea o unitate pentru monitorizarea tuturor datelor la nivel național care au relevanță pentru dezvoltarea regională. Această unitate va asigura ca ADR să utilizeze indicatorii într-un mod uniform cu scopul de a elabora analize comparative între regiunile de dezvoltare.

După cum s-a menționat, majoritatea indicatorilor se conțin în rapoartele proiectelor și astfel pot fi clasificați ca indicatori de progres sau ca rezultat. Planul de acțiuni pentru dezvoltarea regională, care se va baza pe această strategie regională, va asigura ca acești indicatori să fie obținuți în procesul de implementare a proiectelor.

Evaluarea impactului proiectelor se va efectua în baza metodologiei corespunzătoare elaborate de către MDRC. În cadrul acesteia se vor efectua și sondaje participative ale beneficiarilor în baza rezultatelor proiectului. Pentru proiectele mari, în special unde beneficiile vor fi observate peste o perioadă mai îndelungată de timp, la necesitate, evaluarea se va efectua și pe parcursul implementării proiectului.

Agenția pentru Dezvoltare Regională, de asemenea, va efectua sondaje periodice privind perceperea de către populația locală a activității CRD și progresului de implementare a Strategiei de Dezvoltare Regională. Rezultatele sondajelor respective vor fi raportate ca parte a rapoartelor trimestriale, dar și ca rapoarte separate prezentate Consiliului Regional concomitent cu raportarea privind implementarea planului de activitate a ADR.

Raportarea privind implementarea Strategiei de Dezvoltare Regională este o parte a sistemului general de monitorizare și evaluare, care include implementarea SNDR și alte documente de politici de nivel național. Sistemul de M&E în dezvoltarea regională este elaborat ținând cont de raportarea MDRC către guvern privind documentele de politici de nivel național. Elementele sistemului de monitorizare vor evalua concomitent cu evaluarea sistemului de M&E.

Planul Operațional Regional cuprinde o perioadă de 3 ani. Raportarea privind implementarea acestuia, de asemenea constituie o parte a sistemului de monitorizare și evaluare. Sistemul de monitorizare și evaluare a dezvoltării regionale va fi revizuit reieșind din progresul în implementare a Planului Operațional.

7. Cadrul de resurse și finanțare

7.1 Angajamente de finanțare existente

Necesitățile de finanțare

Recunoscând faptul că necesitățile de finanțare a proiectelor de dezvoltare sunt enorme, iar resursele publice disponibile pentru implementarea unor astfel de proiecte sunt limitate, Strategia de Dezvoltare Regională prevede un număr restrâns de priorități cu impact maxim asupra dezvoltării social-economice a regiunii. Totuși, măsurile incluse în Strategie pot fi implementate pe o scară mai mică sau mai largă, în dependență de volumul de resurse care poate fi orientat spre implementarea proiectelor regionale și de capacitatea de valorificare a fondurilor disponibile. În acest context, necesitățile de finanțare pe priorități și sursele de finanțare preconizate vor fi calculate odată cu identificarea proiectelor specifice și vor fi incluse în Planul Operațional al Regiunii. Cererea anuală de finanțare și necesitățile de finanțare pe priorități vor fi prezentate în Planul Operațional.

Sursele de finanțare

Fondul Național de Dezvoltare Regională (FNDR)

Conform Legii privind dezvoltarea regională în Republica Moldova din 28.12.2006, principala sursă de finanțare a programelor și proiectelor orientate spre atingerea obiectivelor de dezvoltare regională este Fondul național pentru dezvoltare regională. Fondul se formează din alocațiile anuale de la bugetul de stat, ca poziție distinctă pentru politica de dezvoltare regională, precum și din alte surse, în special din resursele oferite de partenerii externi. Cuantumul FNDR reprezintă 1% din veniturile aprobate ale bugetului de stat pe anul respectiv, cu excepția veniturilor cu destinație specială prevăzute de legislație. În Fond pot fi atrase și alte mijloace financiare din sectorul public și cel privat la nivel local, regional, național și internațional, precum și mijloacele oferite prin programele de asistență ale Uniunii Europene.

FNDR prevede mijloace pentru toate regiunile de dezvoltare. Conform Legii, repartizarea mijloacelor fondurilor pe regiuni se va baza pe principiul alocării prioritare zonelor defavorizate din regiunile de dezvoltare. În același timp, alocarea resurselor va depinde de conformitatea și calitate proiectelor prezentate.

Începând cu anul 2008, în bugetul de stat au fost prevăzute alocații anuale pentru dezvoltarea regională. Cuantumul FNDR planificat în bugetele anilor 2008-2012 sunt prezentate în Tabelul 9. Însă fondurile disponibile nu au putut fi deocamdată valorificate datorită tergiversărilor în crearea cadrului instituțional și strategic de dezvoltare regională. Odată cu crearea Agenției de Dezvoltare Regională și aprobarea Strategiei de Dezvoltare Regională a regiunii Sud, vor putea fi prezentate proiecte pentru finanțare, iar resursele vor putea fi valorificate.

Tabelul 11. Cuantumul Fondului național pentru dezvoltare regională în aa. 2008-2012 (în mii lei)

	2008	2009	2010	2011	2012
Buget alocat(milioane lei)	130	156	135.4	163.8	174.7
Rectificat	0	0	113.75	134.26	160.7
Executat				122	

Alte surse publice

Pentru finanțarea priorităților prevăzute de Strategia de Dezvoltare Regională pot fi orientate și alte surse publice disponibile. Însă luând în considerație faptul, că sursele proprii ale raioanelor acoperă doar pînă la 50% din necesitățile de bază, autoritățile locale depinzînd de transferurile de la bugetul de stat, bugetele UAT nu pot servi drept o sursă semnificativă de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională.

Cu toate acestea, transferurile cu destinație specială de la bugetul de stat, care reprezintă aproximativ 15% din totalul transferurilor și sunt de obicei orientate spre realizarea unor proiecte de construcții/investiții capitale, ar putea fi orientate spre complementarea finanțării pentru proiecte de dezvoltare regională. În condițiile în care alocările acestor transferuri în anii precedenți au fost mai puțin transparente, iar prioritățile locale au fost deseori precedate de proiecte identificate la nivel central, realizarea coordonării eficiente și orientarea resurselor spre proiectele de dezvoltare regională presupune acceptarea unui anumit grad de descentralizare de către autoritățile centrale.

Adițional, autoritățile locale ar putea orienta surse din bugetele UAT spre co-finanțarea unor proiecte, în special în cadrul programelor de asistență externă unde o asemenea co-finanțare este obligatorie, sau spre susținerea pregătirii unor proiecte prioritare (efectuarea studiilor inițiale, angajarea unor consultanți, etc.)

Asistența externă

O sursă importantă de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională poate fi asistența acordată de donatori externi, atît prin programele de cooperare cu Guvernul Republicii Moldova, cît și prin programe disponibile autorităților regionale și locale. Odată cu crearea cadrului instituțional și strategic de dezvoltare regională și implementarea în practică a politicii de dezvoltare regională, donatorii externi ar putea contribui prin alocarea asistenței în formă de suport direct bugetului în FNDR. În anul 2010, finanțarea programată din partea Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord constituie circa 60,000.00 mii lei. Mobilizarea resurselor adiționale direct în FNDR va depinde de eficacitatea și eficiența implementării politicii de dezvoltare și calitatea proiectelor de dezvoltare regională identificate.

În perioada 2010-2016, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), în cooperare cu MDRC și cele trei Agenții de Dezvoltare Regională implementează proiectul „Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova”, avînd ca scop general îmbunătățirea accesului populației la serviciile publice locale. Ariile de intervenție a proiectului includ investiții în infrastructura fizică, îmbunătățirea managementului serviciilor publice și activități de planificare și programare. Bugetul proiectului se ridică la valoarea de circa 7 mln euro.

Adițional, multe din programele și proiectele de asistență externă implementate în colaborare cu Guvernul Republicii Moldova și autoritățile centrale au o dimensiune spațială regională sau locală. Proiecte spre reabilitarea infrastructurii sociale, sistemelor de apă și canalizare, drumurilor, etc. sunt implementate în multe localități și raioane. Odată cu asigurarea funcționalității Agențiilor de Dezvoltare Regională, acestea ar putea juca un rol important în efectuarea mapping-ului proiectelor de asistență externă și identificarea sectoarelor și localităților în care ar fi îndreptate fondurile externe pe viitor, conform priorităților prevăzute în Strategia de Dezvoltare Regională.

Autoritățile regionale pot, de asemenea, accesa în mod direct fonduri din programele de cooperare transfrontalieră. Două programe majore pot fi accesate de autoritățile și organizațiile din Republica Moldova la moment:

- Programul Operațional Comun România-Ucraina-Moldova 2007-2013 (cu un buget de 127 mln euro – contribuția UE¹⁰)
- Programul Bazinului Mării Negre (17 mil. Euro¹¹).

Programele de cooperare transfrontalieră presupun stabilirea unui parteneriat cu actori din România, țară-membru a UE, precum și co-finanțarea proiectelor selectate în volum de 10% din bugetul proiectelor.

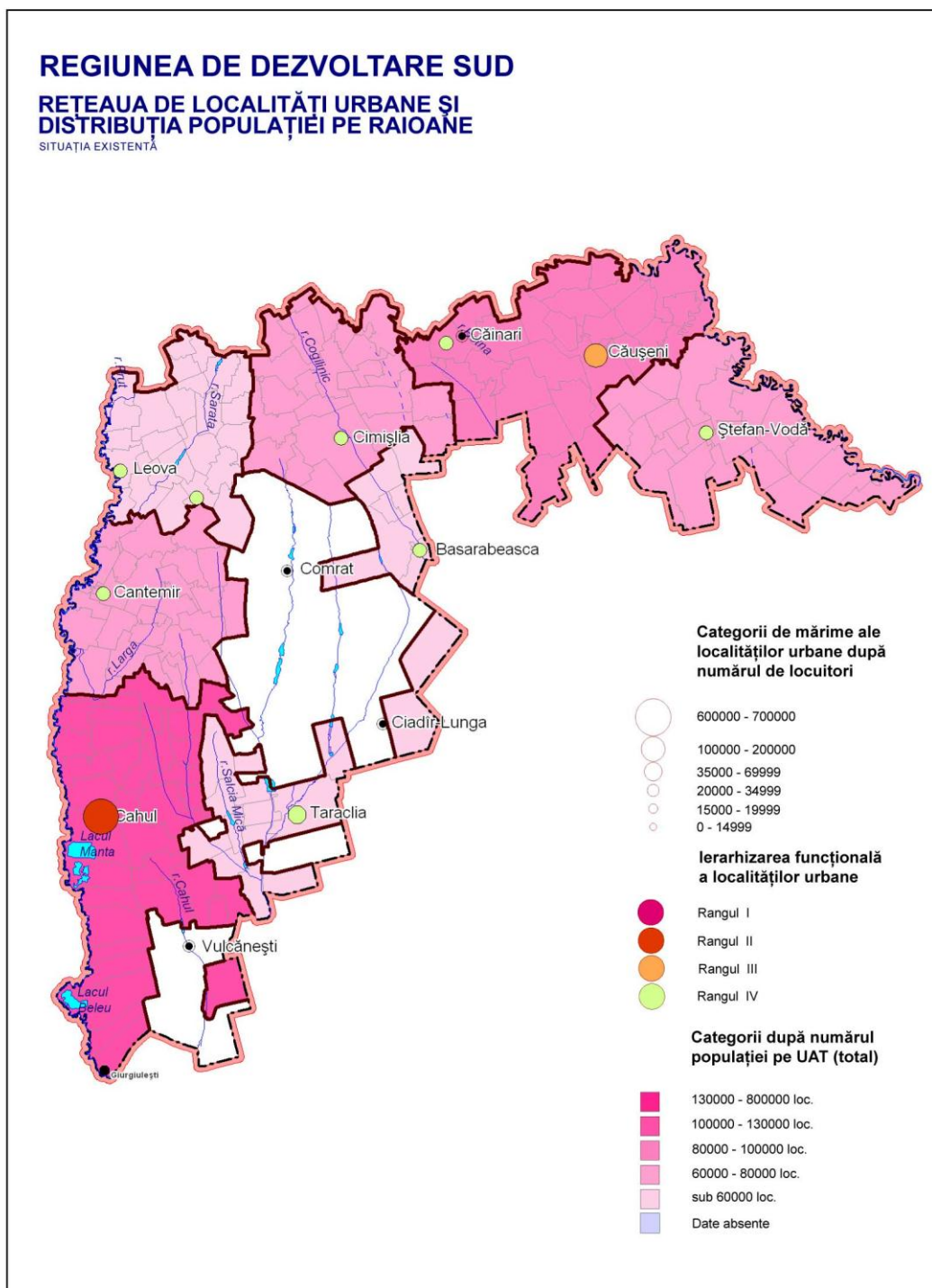
Alte surse

Autoritățile regionale și locale vor întreprinde eforturi pentru mobilizarea altor surse, inclusiv private pentru finanțarea priorităților de dezvoltare regională.

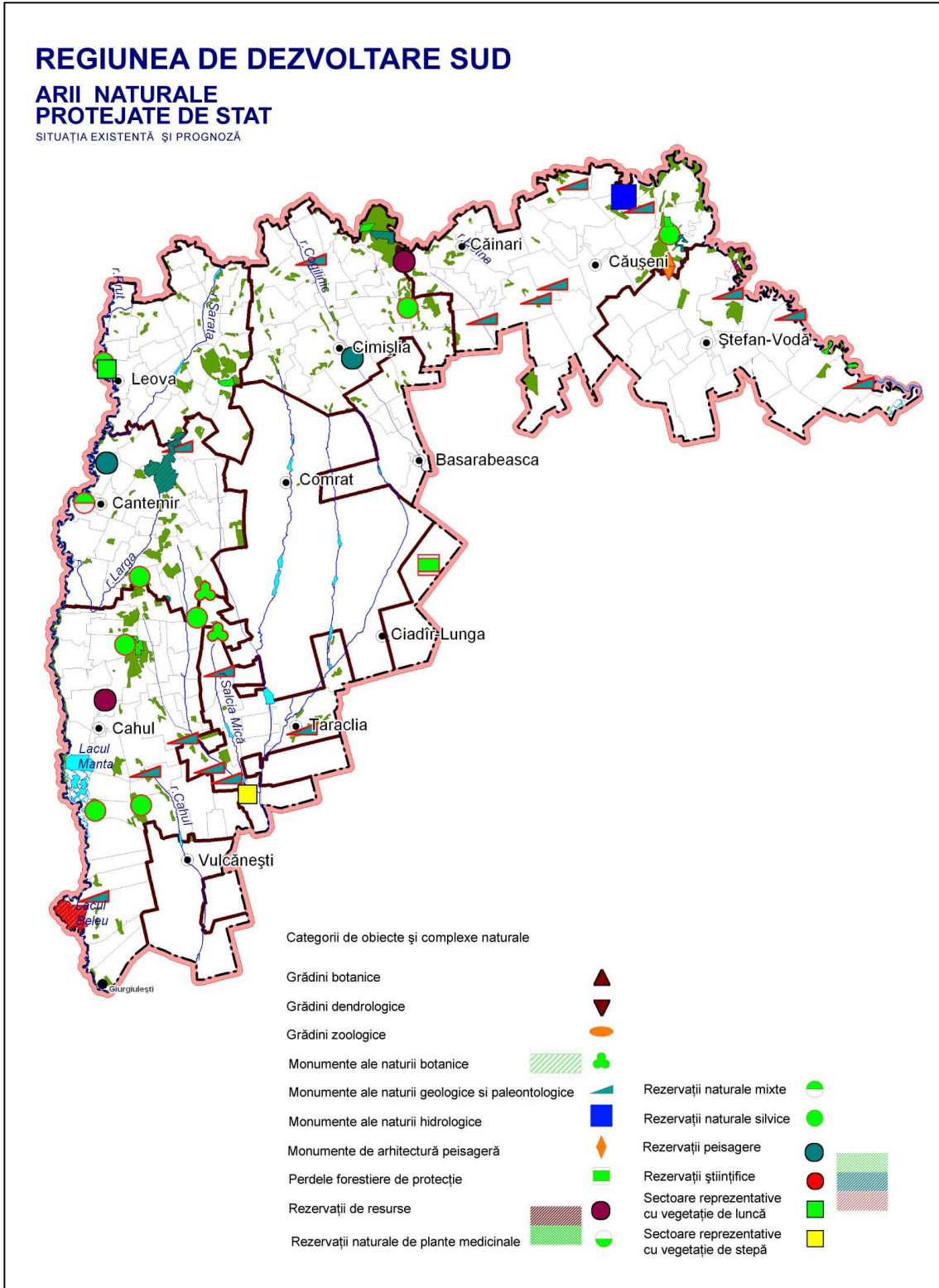
¹⁰ Programul Operațional Comun România-Ucraina-Moldova 2007-2013, http://www.ro-ua-md.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=57

¹¹ Programul Bazinului Mării Negre, http://www.blacksea-cbc.net/index.php?page=PROGRAMME_OVERVIEW

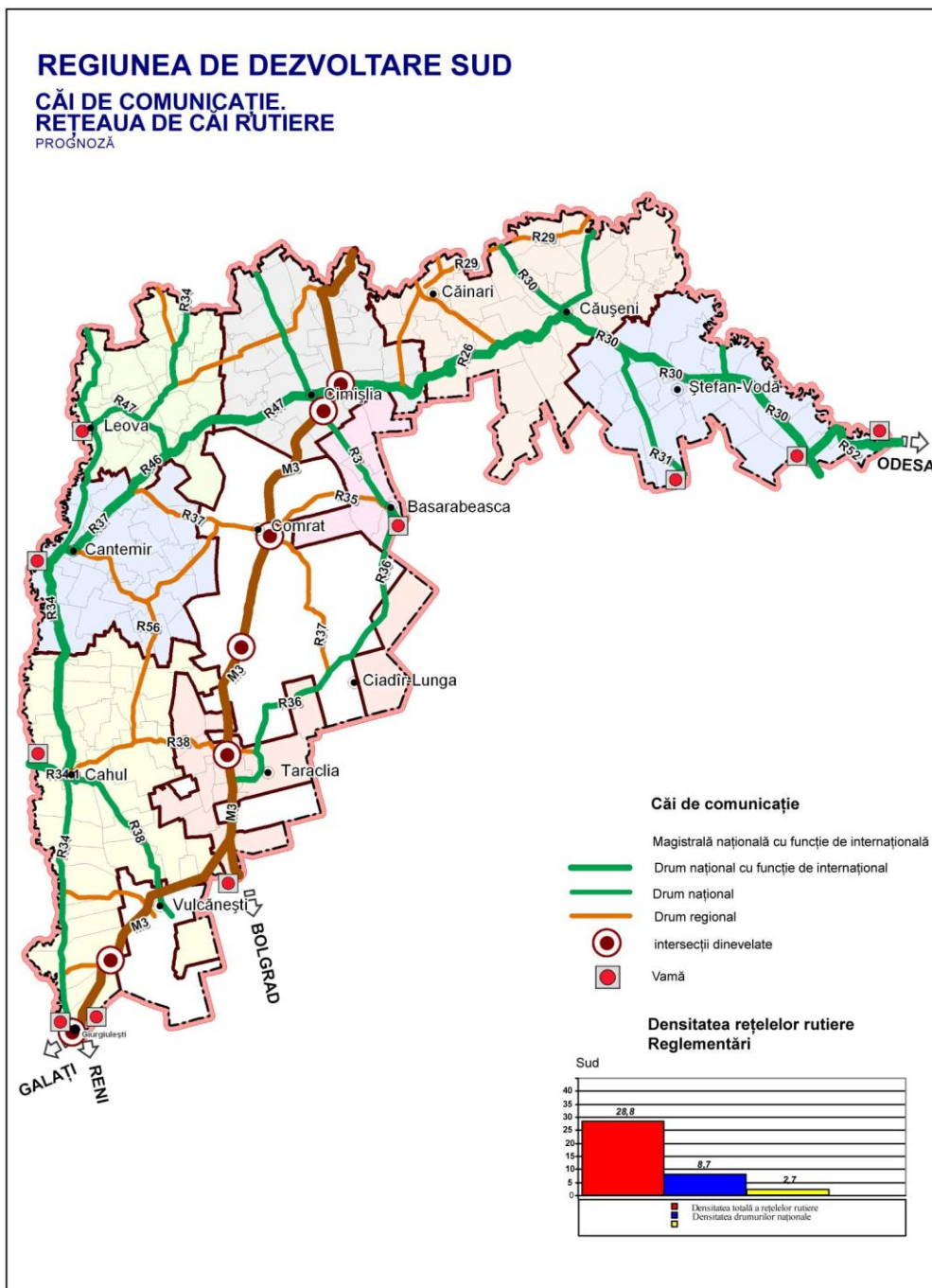
Annex A Rețeaua de localități și distribuția populației pe raioane

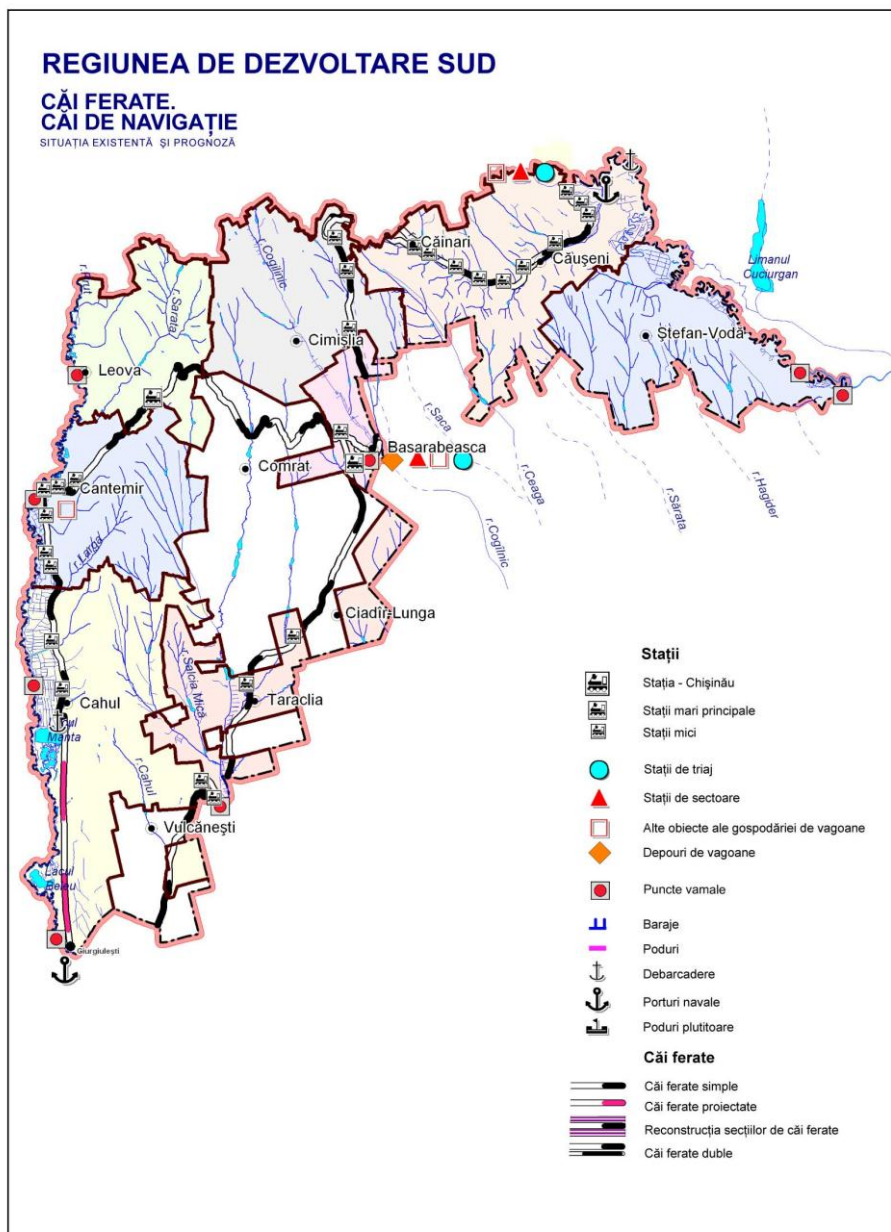
Annex B Ariile naturale protejate de stat

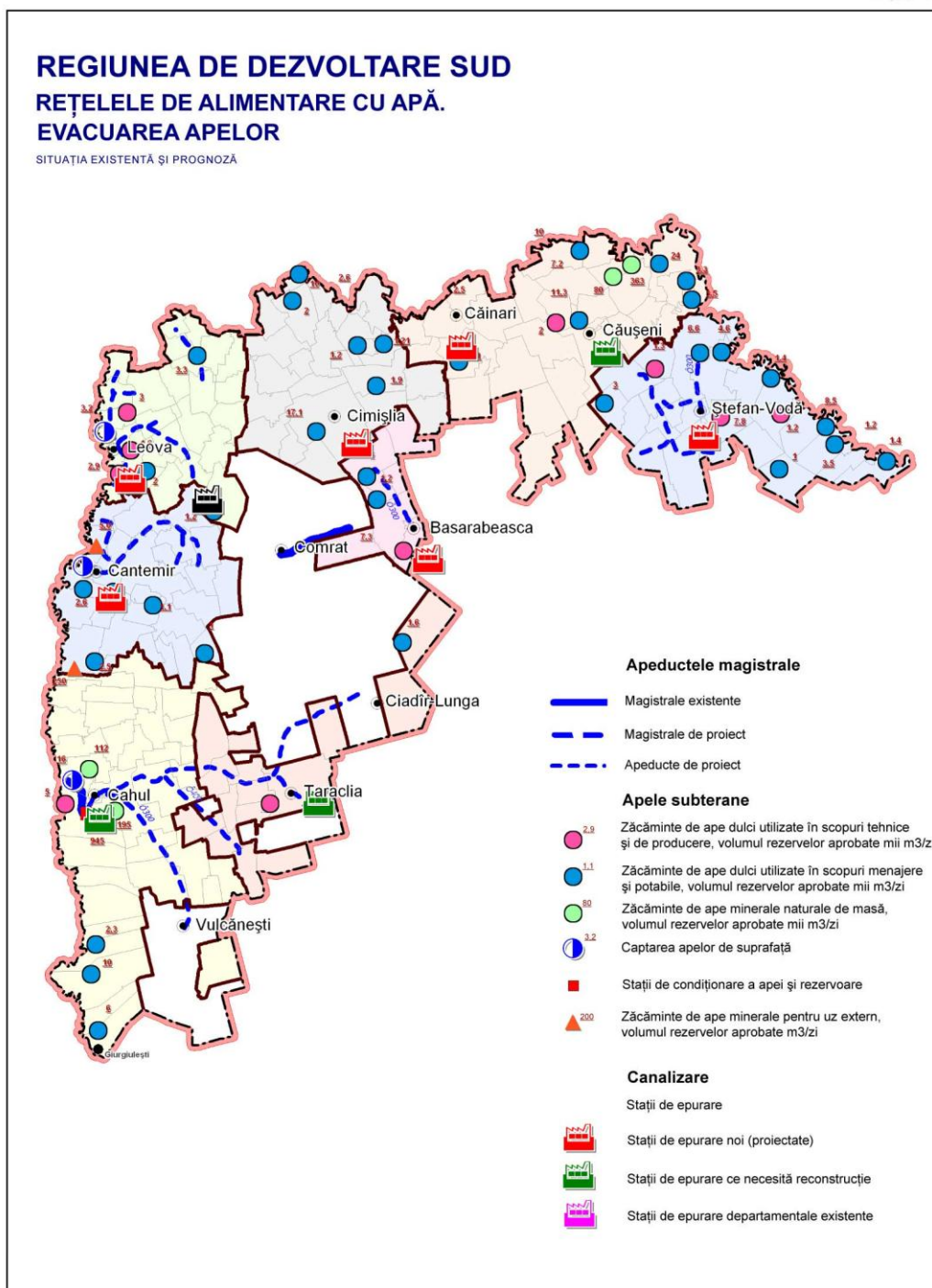
Annex C Rețeaua de căi de comunicații rutiere

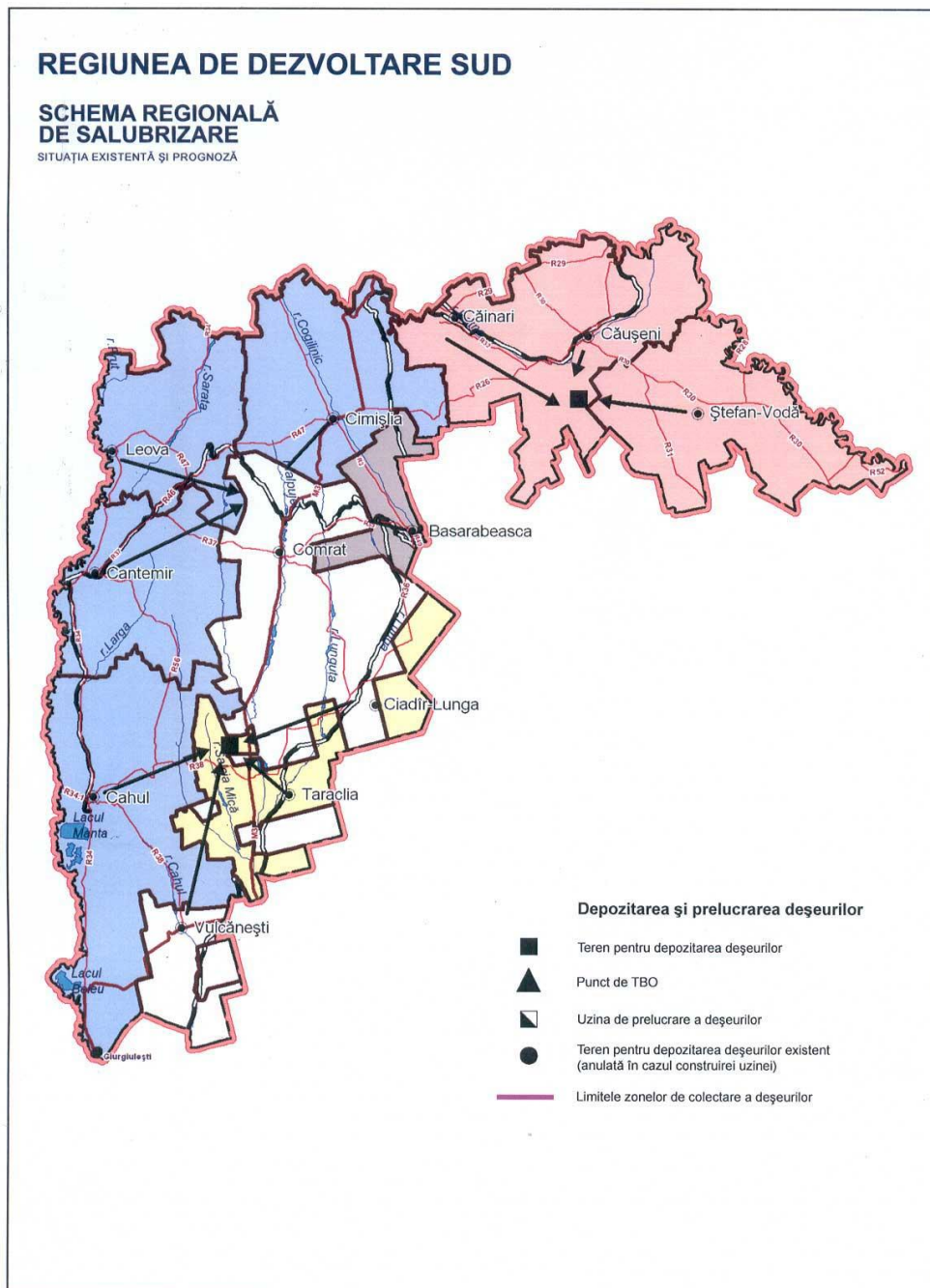
Annex D Căi ferate și de navigație

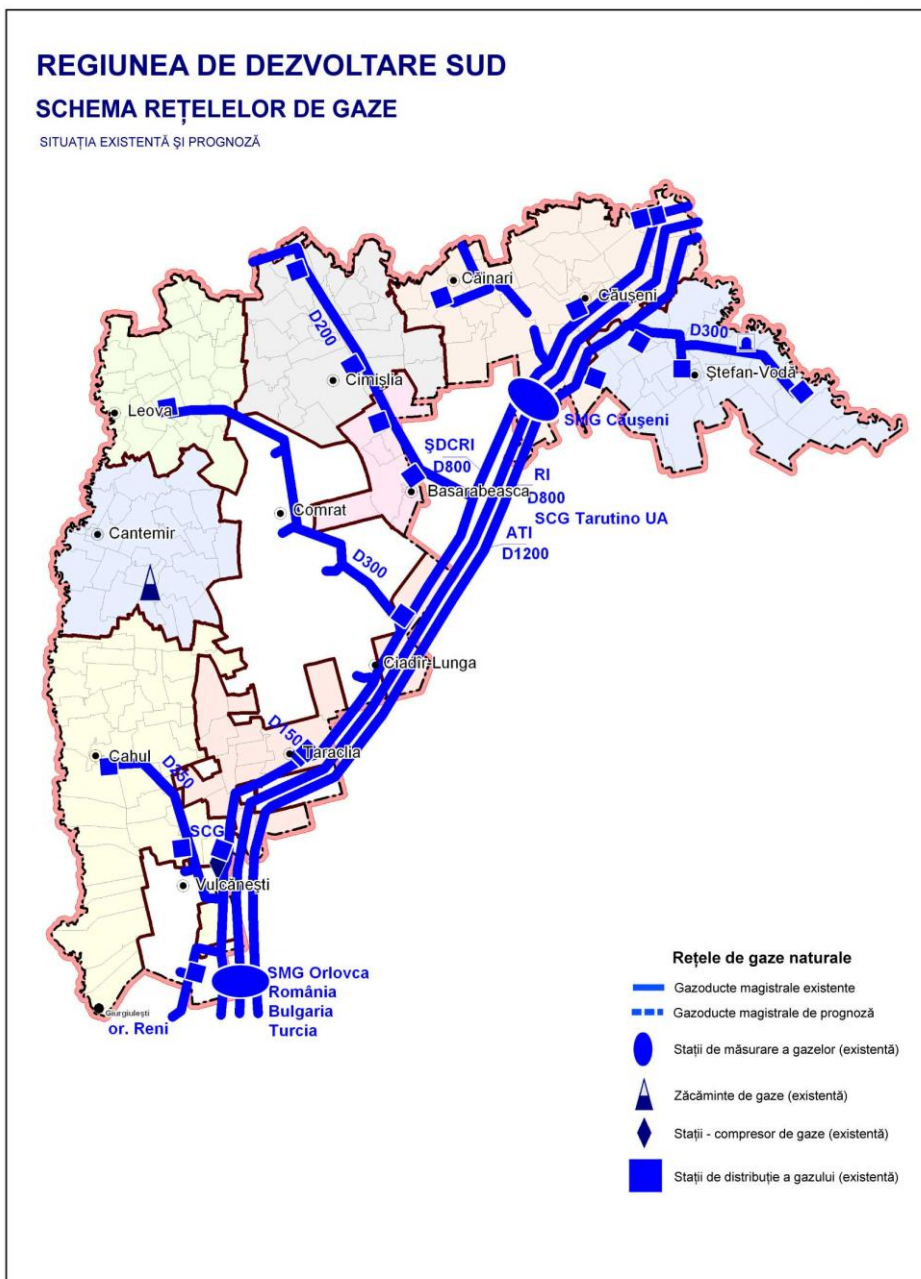
Annex E Rețelele de alimentare cu apă, canalizare și stații de epurare

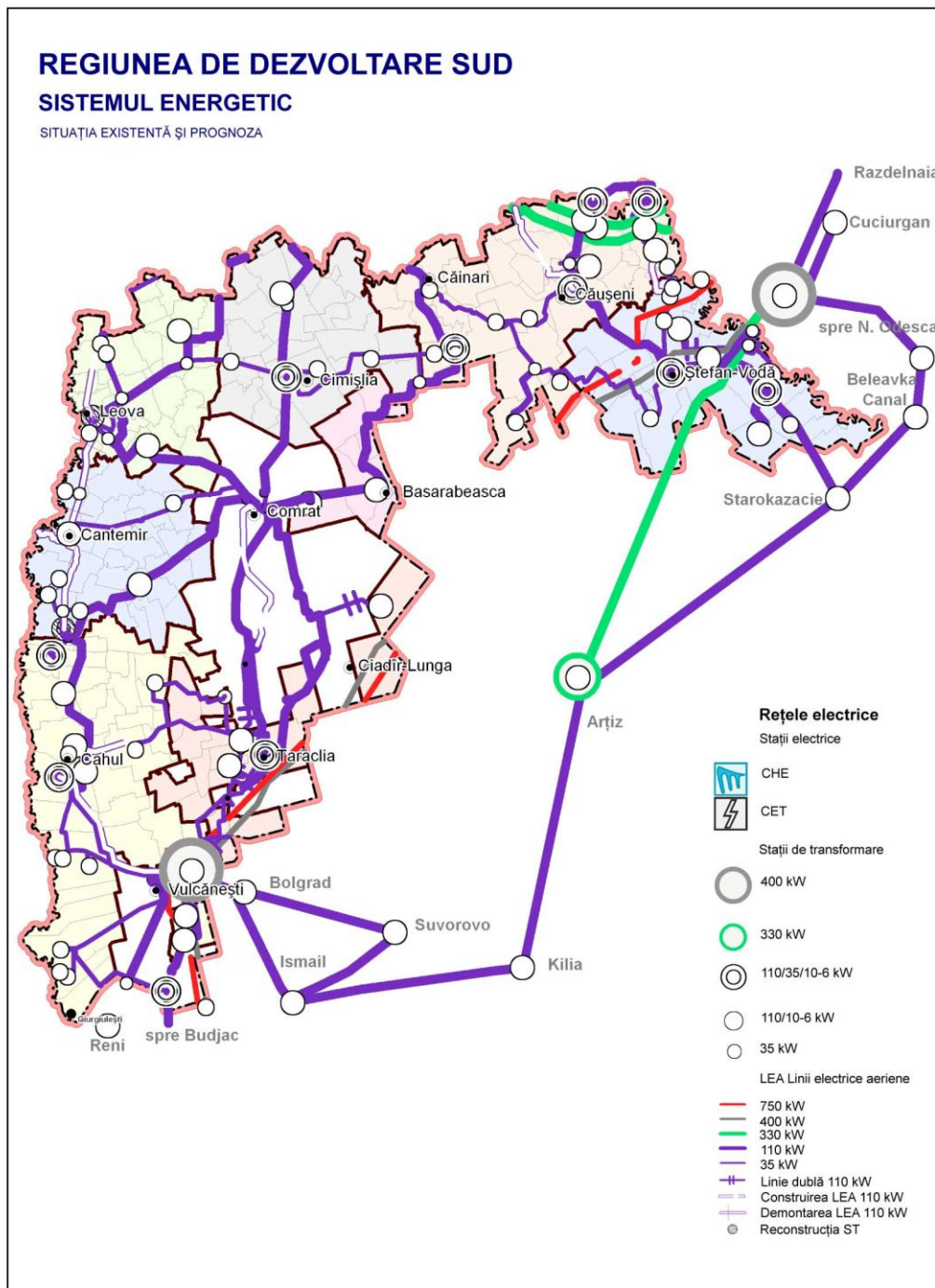
Annex F Schema regională de salubritate

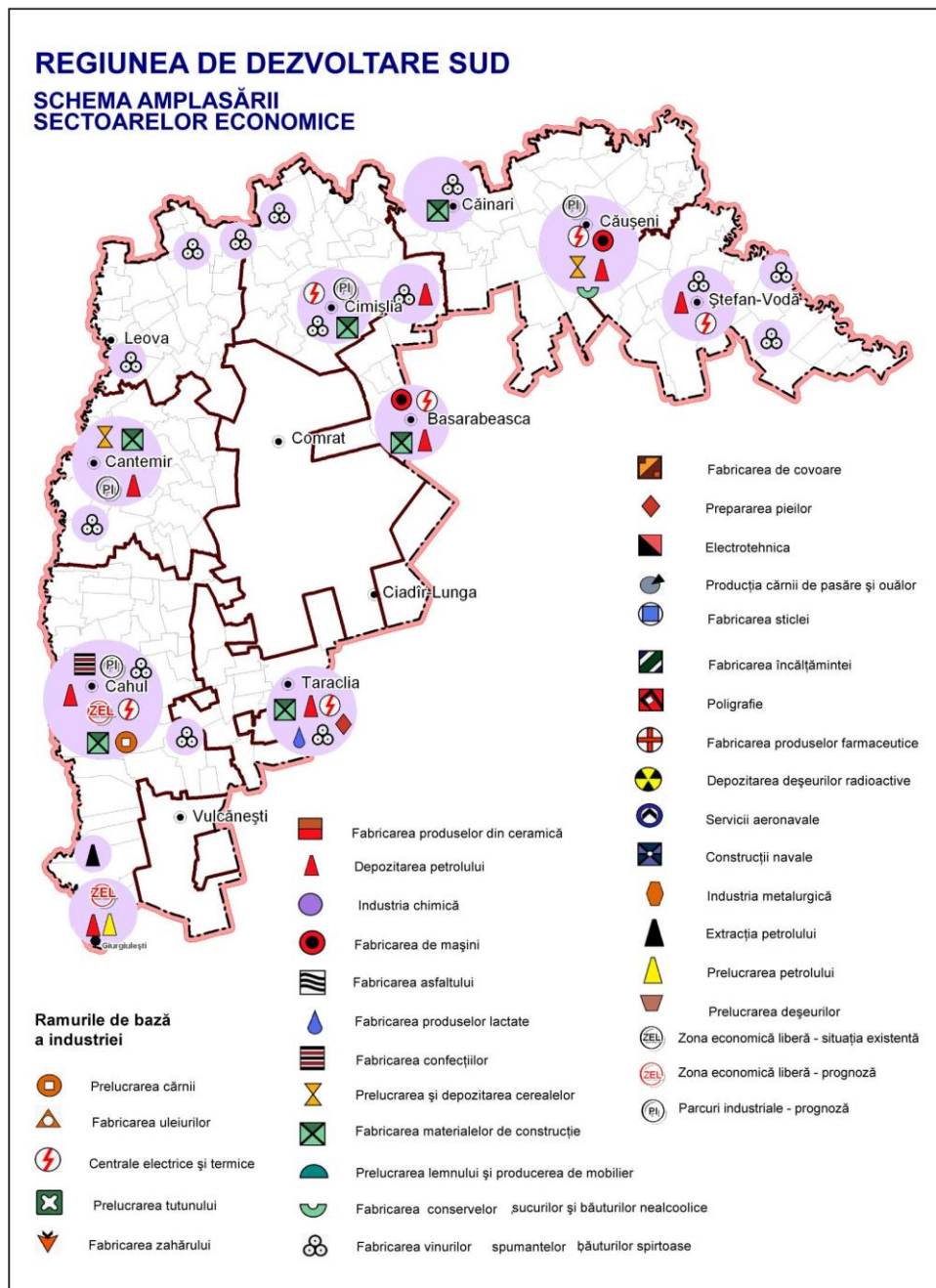
Annex G Schema rețelelor de gaze

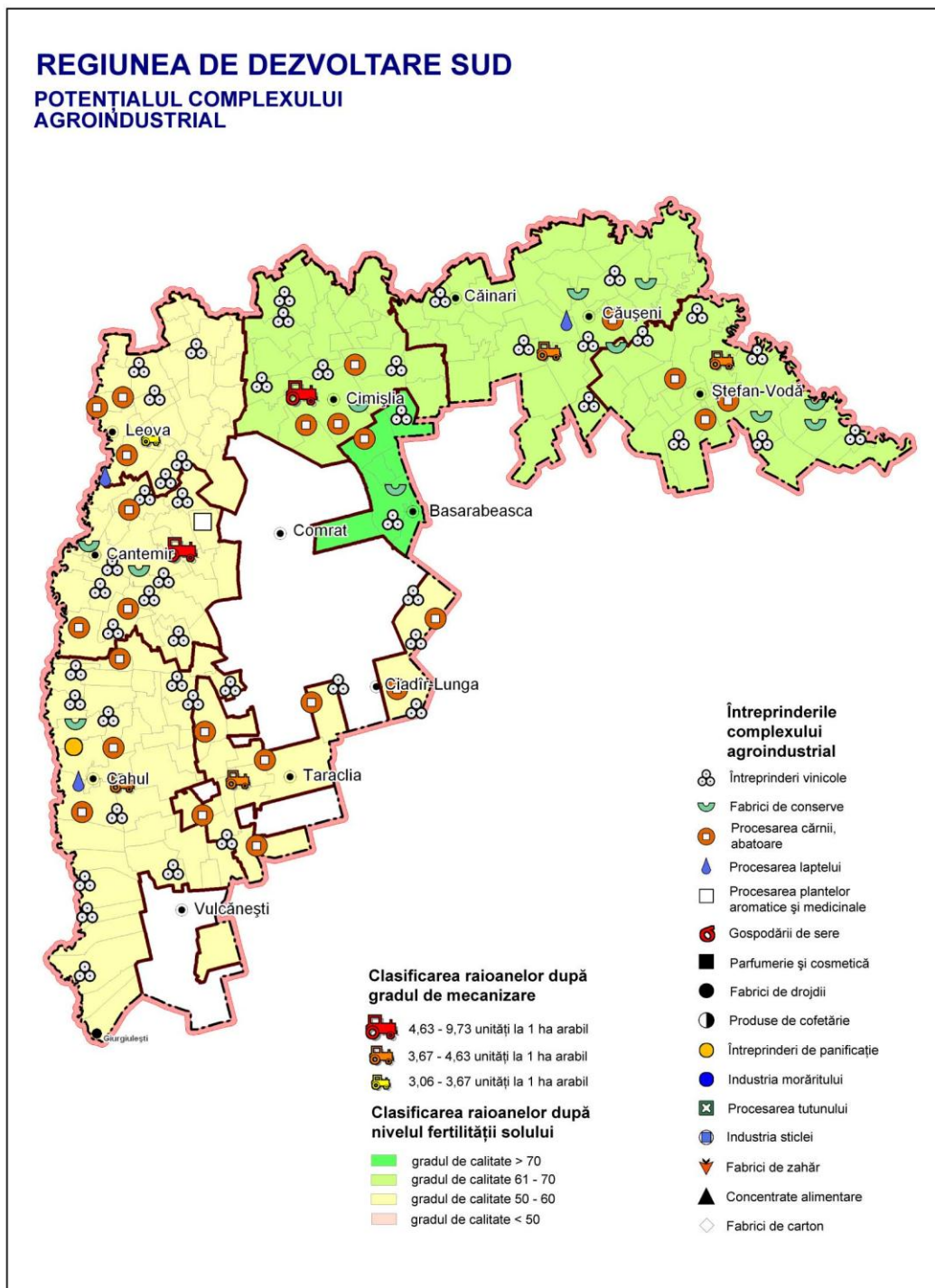
Annex H Sistemul energetic

Annex I Schema amplasării sectoarelor economice

Annex J Potențialul complexului agroindustrial

Annex K Principalii indicatori de dezvoltare economică și socială a RDS

INDICATORI	RDS	Raioane								Moldova
		BS	CH	CN	CȘ	CM	LV	ȘV	TR	
1. DATE DEMOGRAFICE GENERALE										
Numărul populației stabile la 1 ianuarie 2011 (mii persoane)	540,7	29,2	124,8	62,8	92,3	61,7	53,8	71,9	44,2	3560,4
Densitatea medie a populației raioanelor la 1 ianuarie 2011 (locuitori/km2)	73,3	99,0	80,7	72,4	70,4	66,8	70,4	72,0	65,6	116,9
Procentul populației feminine (1 ianuarie 2011) (%)	50,9	51,5	51,8	50,0	50,9	50,9	50,1	50,6	51,4	51,9
Procentul de populație din mediul urban (1 ianuarie 2011) (%)	25,7	42,4	32,7	9,5	26,8	25,7	29,4	12,0	33,7	41,4
Spor natural al populației din regiune la 1000 locuitori (1 ianuarie 2011)	-1.4	-5.1	0.5	-1.0	-1.2	-4.2	0.1	-1.7	-2.2	-0.9
II. FORȚA DE MUNCĂ										
Procentul de populație activă în totalul populației, în anul 2010(%)	36,6	-	-	-	-	-	-	-	-	47,2
Procentul de populație angajată în industrie în anul 2010 (%)	9,8									12,8
Procentul de populație angajată în agricultură în anul 2010 (%)	36,0									27,5
Procentul de populație angajată în servicii în anul 2010 (%)	54,2									59,7
III. INDICATORI SOCIALI										
Numărul paturilor în spitale, în 2010 la 10 000 locuitori	33,3	36,6	36,5	35,0	31,6	32,4	35,3	30,6	26,7	61,8

Numărul medicilor, în 2010 la 10 000 locuitori	14,8	17,5	17,2	11,0	14,8	12,8	12,6	15,7	15,6	35,6
Școli de zi, gimnazii și licee, în 2011	259	11	57	37	35	34	34	30	21	1484
Instituții preșcolare, în 2010	270	12	54	49	30	34	37	31	23	1381
Colegii, în 2010	2		2							48
Numărul absolvenților din colegii, în 2010	290		290							6794
Instituții superioare în 2010	2		1							33
Numărul absolvenților din instituții superioare în 2010	570		501						69	28408
IV. ȘOMAJUL										
Rata șomajului în anul 2010 (%)	6,2	-	-	-	-	-	-	-	-	7,4
V. INFRASTRUCTURA										
Densitatea drumurilor publice km / 100 km ² , 2010	28,8	26,3	25,0	35,4	29,3	31,5	27,6	26,5	31,1	30,7
Densitatea drumurilor publice acoperite cu îmbrăcăminte rigidă km / 100 km ² , 2010	25,9	24,2	22,3	32,7	26,2	26,7	26,5	24,0	27,7	28,9
Procentul de drumuri cu îmbrăcăminte rigidă în totalul drumurilor publice, 2010 (%)	89,9	92,1	89,2	92,2	89,2	84,7	96,1	90,5	89,2	94,3
Densitatea rețelelor de distribuție a apei potabile, km/ 100 km ² , 2010	26,6	52,5	14,4	10,8	37,7	34,4	7,5	32,6	43,9	29,3
Densitatea rețelelor de canalizare, km/100 km ² , 2010	4,3	2,4	4,1	2,3	6,8	5,4	2,3	6,5	4,4	8,4
Procentul de localități gazificate, 2010 (%)	76,8%	-	-	-	-	-	-	-	-	56,5%

Numărul posturilor telefonice la 100 locuitori, 2010	27,4	28,1	28,1	23,7	28,3	28,1	26,9	27,6	28,0	31,7
VI. RESTRUCTURARE SECTORIALĂ										
Dinamica numărului de angajați din industrie in 2010 (2007=100) (%)	98,0	-	-	-	-	-	-	-	-	92,2
Dinamica numărului întreprinderilor industriale in 2010 (2007=100) (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	101,7
Dinamica numărului întreprinderilor în servicii în 2010 (2007=100) (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	120,0
Dinamica numărului întreprinderilor în agricultură în 2010 (2007=100) (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107,8
Ponderea numărului întreprinderilor în agricultură care generează pierderi în 2010, (%)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36,6
VII. SECTORUL ÎMM										
Numărul de ÎMM-uri ,2010	2332	119	676	97	453	264	104	303	316	45631
Micro-întreprinderi (0-9 angajați) (%)	68,3	63,9	70,4	57,7	72,2	61,7	52,9	73,3	69,0	76,5
Întreprinderi Mici (10-49 angajați) (%)	26,4	32,8	25,1	32,0	23,2	32,6	35,6	21,5	25,9	20,0
Întreprinderi Mijlocii (50-249 angajați) (%)	5,3	3,4	4,4	10,3	4,6	5,7	11,5	5,3	5,1	3,5
VIII. SECTORUL ASOCIATIV ȘI DE CERCETARE										
Numărul de organizații, asociații	134	5	25	3	45	8	3	30	15	5134
Numărul de angajați în organizații, asociații	499	23	105	25	138	44	14	95	55	37071
Cheltuieli bugetare pe locuitor, MDL	1147,8	1293,9	1119,3	1193,5	1088,3	1089,62	1209,3	1167,1	1165,7	1330,8

Sursa: BNS, Raportul SADI, 2009,

